

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2023

ERICH KELLERMANN

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE
FAKULTA BEZPEČNOSTNĚ PRÁVNÍ
Katedra policejních činností

**Migrace a její dopady na aktuální stav
kriminality v České republice**

Diplomová práce

**Migration and its impact on an actual state of criminality
in the Czech republic**

Master thesis

VEDOUCÍ PRÁCE
plk. Mgr. Petr Malovec, Ph.D.

AUTOR PRÁCE
Bc. Erich KELLERMANN

PRAHA
2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze, dne 14. 3. 2023

.....
Bc. Erich Kellermann

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval panu plk. Mgr. Petru Malovci, Ph.D. za vstřícný a ochotný přístup, rady a pomoc při shánění obtížně dohledatelných dat. Především pak za poskytnutí možnosti pracovat na tématu, které mě osobně velice zajímá. Zároveň bych rád poděkoval panu JUDr. Miloslavu Smetanovi, jenž mne do tematiky hluboce zasvětil a pomohl mi se v řešeném problému snáze orientovat. Dále pak paní PhDr. Mgr. Haně Romové Ph.D., za ochotu při žádosti o pomoc v oblasti analýzy statistik Federálního úřadu kriminální policie SRN.

ANOTACE

Diplomová práce „Migrace a její dopady na aktuální stav kriminality v České republice“ je zaměřena na popis vícerozměrových problémů spojených s dlouhodobě probíraným tématem legální i nelegální migrace směrem do České republiky i do okolních evropských států. Práce je rozdělena do několika tematicky ucelených kapitol, jejichž úkolem je poskytnout čtenáři důsledný popis toho, jak se Česká republika i Evropská unie dlouhodobě staví k fenoménu migrace, a jaké důsledky tato migrační politika přináší. Obsahem práce je i vlastní výzkum, zaměřený za prvé na vyhodnocení statistik kriminality České republiky v porovnání se statistikami Spolkové republiky Německo, za druhé pak dotazníkové šetření na téma Kriminalita cizinců v souvislosti s aktuální migrační krizí.

KLÍČOVÁ SLOVA

Migrace * historie migrace * legální migrace * nelegální migrace * migrační trasy * integrační politika státu * kriminalita cizinců * regulace migrace * Evropská unie *

ANNOTATION

The master thesis „Migration and its impact on an actual state of criminality in the Czech republic“ is focused on the description of the problem associated with the topic of legal and illegal migration in the direction to the Czech republic and another european countries. The thesis is divided into several chapters, which aim to define a good-quality summary, how the Czech republic and the European union try to regulate the phenomenon of migration and also the consequences of their solutions. In the content of the thesis, there is also an own research focused on the evaluation of crime statistics of the Czech Republic in comparison with the statistics of the Federal Republic of Germany. Secondly, questionnaire survey named Crime of foreigners in the connection with the current migration crisis.

KEYWORDS

* Migration * the history of the migration * legal migration * illegal migration * the migration routes * integration policy of the state * crime of foreigners * regulation of the migration * European union *

Obsah

Úvod.....	8
1 Teoretická část	11
1.1 Úvod do problematiky migrace	11
1.1.1 Historie migrace	12
1.1.2 Současný stav migrace ve světě.....	16
1.1.2.1 Světová migrace v pojetí jih-jih	18
1.1.2.2 Světová migrace v pojetí jih-sever	19
1.1.2.3 Pracovní migrace.....	22
1.1.3 Hlavní migrační trasy	24
1.1.3.1 Západoafrická trasa	25
1.1.3.2 Vývoj migrace přes Středozevní moře.....	26
1.1.3.3 Západoalbánská trasa	27
1.1.3.4 Trasa přes východní hranici EU.....	29
1.2 Migrace z hlediska České republiky	30
1.2.1 Právní úprava řešící problematiku migrace.....	30
1.2.1.1 Společná právní úprava na úrovni Evropské unie	31
1.2.1.2 Vnitrostátní právní úprava ČR ve vztahu k migraci.....	36
1.2.2 Legální migrace v České republice	40
1.2.2.1 Mezinárodní ochrana a ukrajinská migrační krize.....	44
1.2.3 Nelegální migrace v České republice.....	47
1.2.3.1 Migrace v ČR v trestně-právní rovině	52
1.2.3.2 Migrace v ČR ve správně-právní rovině.....	53
1.2.3.3 Tranzitní migrace.....	55
1.2.3.4 Návratová politika ČR.....	55
1.2.4 Regulace migrace	57
1.2.4.1 Integroční politika České republiky	60
1.3 Kriminologické pojetí migrace.....	64
1.3.1 Vymezení základních kriminologických pojmů	64
1.3.2 Fenomenologie nelegálních aktivit cizinců.....	65
1.3.3 Etiologie trestné činnosti cizinců	68

1.3.4	Kontrola trestné činnosti cizinců na území ČR.....	69
2	Praktická část	71
2.1	Komparace České republiky a sousedních zemí posuzované dle jednotlivých druhů trestné činnosti spáchané cizinci.....	71
2.2	Dotazníkové šetření.....	74
2.2.1	Úvod	74
2.2.2	Hodnocení širší části dotazníku	75
2.2.3	Hodnocení užší části dotazníku	81
2.2.4	Závěr dotazníku	86
	Závěr.....	88
	Seznam použitých zdrojů	91
	Právní úprava:.....	91
	Monografie a učebnice:.....	91
	Noviny a časopisy:.....	93
	Internetové zdroje:	93
	Zahraniční internetové zdroje.....	96

Úvod

Jak již název vypovídá, tato práce je zaměřena na problematiku spojenou s fenoménem migrace, který Českou republiku i Evropskou unii v určitých cyklech tíží v podstatě po celé období jejich existence.

Po krátkém úvodu do tématu migrace, multidisciplinární vědní disciplíny provázející mnoho společenských odvětví, jsou následující kapitoly zaměřeny na historický vývoj migrace. Ten je následován popisem migrační situace v tomto tisíciletí, a to při zohlednění jak popisu míst, kde ohniska migrace vznikají, tak i celého migračního procesu vedoucího do cílových zemí. Úvodní kapitoly se také věnují migračním trasám, zahrnují jejich důkladnou charakteristiku a popisují možné hlavní cesty, kterými se migranti do Evropy, resp. do České republiky, dostávají. Tato část práce je z velké části provázena knižním titulem *Země Visegrádu a migrace: fenomén procesu migrace, integrace a reintegrace v kontextu bezpečnosti zemí V4*, vydaným českým politologem a pedagogem Petrem Rožňákem (nar. 1951), ve spolupráci s českým i zahraničními odbornými kolektivy, který popisuje tuto problematiku velmi komplexně a odborně. I z tohoto důvodu pro mě nebylo potřeba v těchto kapitolách širší polemiky mezi tímto dílem a podobnými verzemi jiných autorů. Doplněna jsou často pouze aktuální data z nejnovějších statistických přehledů.

Aktuální stav migrace i migrační politika České republiky je velmi propojená a přímo souvisí s migrační politikou Evropské unie. Úkolem této práce je porovnat jednotlivé právní úpravy, poukázat na to, jaká oblast migračního práva je pro Českou republiku z hlediska společného unijního práva závazná, a dále prezentovat naše vnitrostátní zákony zabývající se vstupem, pobytem a odchodem cizinců v souvislosti s ČR, a dále popsat, proč jsou případně pravidla nastavena tak, jak aktuálně jsou.

Jelikož je minimálně jedna polovina této diplomové práce věnována samotnému popisu migrace jako sociálního jevu, je pak velmi důležité, aby byly zdůrazněny i obranné mechanismy, kterých se snaží dotčené země využívat, aby migraci jako celku nikoli přímo zabránily, ale pokusily se ji regulovat správným směrem a dokázaly z ní získat i pozitiva, která s sebou může přinést.

Není však tajemstvím, že ne vždy jsou migrační tlaky zvládnány s přehledem. Státy jsou také občas nuceny jednat za ne zcela komfortních podmínek. Ukrajinská migrační krize, která byla důsledkem vpádu ruských vojsk, a během které opustily státní území Ukrajiny miliony jejích občanů, ukázala, že vždy je potřeba být na pozoru před dalšími možnými výzvami, které bude potřeba zcela neočekávaně řešit. Této problematice je v práci věnována samostatná kapitola.

Kapitola věnující se nelegální migraci je také velmi důležitá. Ta je totiž jedním z nejčastějších znaků protiprávních aktivit cizinců na našem území, a váže se k velkému počtu deliktů jak správněprávních, tak i trestněprávních. Jako velmi důležitý dále vnímám popis fenoménu nelegální migrace z důvodu přímé návaznosti na samotné tržiště práce, které se zabývá kriminologickým pojetím vzorců chování cizinců na našem území. Tato část zahrnuje stručný úvod do kriminologického pojmosloví, dále se pak věnuje nejčastějším druhům trestné činnosti, kterou cizinci páchají, a zároveň popisuje jak příčiny tohoto chování, tak i možnosti, jak podobnému jednání předcházet.

Jako nejdůležitější však osobně vnímám ty části práce, které jsou věnovány nejen kontrole kriminality cizinců, ale celkovému integračnímu procesu, který je jako jeden z několika segmentů práce věnován aktuálním otázkám. Na ty je totiž potřeba neustále hledat nové odpovědi, protože stejně, jako se vyvíjí nelegální aktivity a způsoby, jakými se nedovoleně lze na naše území dostat, tak je také potřeba vytvářet i nové nástroje, jak takovým hrozbám čelit a jak je ovládat. Pro současnou praxi je tato kapitola, která popisuje činnost integračních orgánů státu i dalších subjektů zabývajících se integrací cizinců, velice důležitá.

V měřítku celé práce je ještě podstatné dodat, že úkolem práce je popsat migraci z pohledu Evropské unie a České republiky v souvislosti se třetími státy, tedy těmi státními zřízeními, které svým geopolitickým zařazením nespádají do sféry Evropské unie ani dalších států, které jsou propojeny schengenským prostorem. Soustředí se primárně na vztah těchto subjektů a příslušníků vnějších států, což znamená, že je místy upozaděno označení pro cizince, jako označení pro ty osoby, které pocházejí z jiného státu než z České republiky. Pod pojmem „cizinci“ jsou v tomto ohledu považováni občané třetích zemí.

V práci se snažím shromáždit informace důležité k této problematice a objektivně a ze všech stran podat obecný přehled o všech aspektech migrace.

Mým hlavním cílem je vytvořit ucelený soubor informací, po jehož dočtení bude čtenář schopen pojmenovat a vysvětlit příčiny a důsledky, které na evropských státech a jejich občanech migrace zanechává, a aby po jeho přečtení bylo více zřejmé, jakým politickým, administrativním a lidských chybám by se mělo předejít, aby mohla být migrace, potažmo kriminalita cizinců, co nejefektivněji redukována.

1 Teoretická část

1.1 Úvod do problematiky migrace

Pohyb lidí z místa na místo je v lidské historii běžný a souvisí s přesunem určité části obyvatelstva uvnitř nebo přes hranice administrativních jednotek, ve kterých panují podobné ekonomické podmínky a politické nebo náboženské zákony. Tento proces se nazývá migrace a dalo by se říci, že sahá až do počátků historie lidstva. Migrace s sebou přináší významné ekonomické, kulturní i demografické dopady, což ji činí jedním z nejdůležitějších regionálních procesů. Obecně lze migraci vyjádřit různými ukazateli, například hodnotou migračního salda. Ta znamená rozdíl mezi počtem osob, které na dané území přišly, oproti počtu vystěhovalců z dané oblasti. Na základě výsledků migračního salda lze poté hovořit o migračním růstu nebo zisku, nebo naopak o migračním úbytku nebo ztrátě.¹

Označení pro skupiny osob, které se rozhodnou na určitý delší časový úsek změnit místo svého pobytu, prochází zejména v posledních dekádách četnými změnami. Důvodem je snaha o komplexní zastřešení vlastností typických pro subjekt migrace, který se v průběhu času mění na základě vlastních potřeb spojených s možnostmi, které nabízí jiné státy, a které mu nemusí být ve vlastní domovině z různých důvodů dostupné. Obvykle bývají používány definice OSN, která zkoumá migraci ve dvojitěm pojetí. Buď jako celek, podle objemu, tedy podle potenciálního nebo reálného počtu migrujících osob, nebo podle jejich základních forem. Těmi jsou emigrace- stav, kdy se jedná o hodnocení toků ze země původu (vysílající země) do jiných státních celků, a imigrace - jedná-li se o vnímání pohybu do země, resp. přijetí obyvatel z pohledu cílového státu (hostitelská či přijímací země). Specifickou formou, početně nejméně významnou, je reemigrace, která představuje zpětný návrat emigrantů do země jejich původu.²

¹ ROŽŇÁK, Petr a Karel KUBEČKA. Země Visegrádu a migrace: fenomén procesu migrace, integrace a reintegrace v kontextu bezpečnosti zemí V4. Ostrava: Key Publishing, 2018. Monografie (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-292-1. s. 143

² KUBIŠTA, Václav. Mezinárodní obchod a migrace. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-655-2. s. 416-417.

Migrace se v průběhu let bezesporu stala multidisciplinární vědou. Oporou této myšlenky je fakt, že se především v průběhu 20. století podstatně zvýšilo množství příčin, jejichž následkem byla územní změna místa pobytu osob v rámci jednotlivých států i mezistátně. Výrazně se rozšířil její územní rozsah a promítá se do důsledků ekonomického rozvoje stále rostoucího počtu zemí téměř všech regionů. Odraz migrace v multiisciplinárním pojetí, především ve společenských vědách, má početné zastoupení. Fenomén migrace je zkoumán v pojetí antropologickém, demografickém, historickém, geografickém, sociologickém, ekonomickém, sociologickém, politologickém a v neposlední řadě v odvětví práva, které má za úkol udávat podmínky a možnosti, které musí být dodržovány, a to jak ze strany migranta, tak státu, se kterým má co dočinění.³

Vzorec pro výpočet migračního salda:

$$M = I - E$$

Kde M = migrační saldo

I = počet osob přicházejících na dané území

E = počet osob opouštějících dané území

„Celkový počet migrantů je uváděn jako migrační objem. Podíl migračního salda a migračního objemu vyjadřuje index migračního salda či migrační účinnost (může být užíván i jako index atraktivity či index efektivity). Dosahuje hodnot od -1,0 do 1.0.“⁴

1.1.1 Historie migrace

Migrace je fenoménem lidstva v podstatě od jeho počátku. Představme si pod tímto pojmem změnu místa, stěhování lidí do jiných regionů, než kde dosud žili. Migraci v dnešním slova smyslu můžeme vnímat ve dvojitým pojetí. Z jednoho pohledu je migrace vnímána tak, jak je popsána výše, kdy je stěhování zapříčiněno na základě dobrovolného úsudku. Na straně druhé je v poslední

³ KUBIŠTA, Václav. Mezinárodní obchod a migrace. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-655-2. s. 414-415.

⁴ ROŽŇÁK, Petr a Karel KUBEČKA. Země Visegrádu a migrace: fenomén procesu migrace, integrace a reintegrace v kontextu bezpečnosti zemí V4. Ostrava: Key Publishing, 2018. Monografie (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-292-1. s. 143.

době pojem migrace rozšířeně vnímán také jako ekvivalent k uprchlictví, což však není zcela přesné.⁵

Z pohledu prvních druhů migrace obyvatelstva a jejich příčin, drtivá většina migračních vln v předmoderní době vychází z hledání ideálního místa k žití. Pravděpodobně první významnou migrační vlnou, na základě archeologických nálezů doložitelnou, by mělo být putování obyvatel z afrického světadílu v období mezi 10-20 tisíci lety přes oblast Středního východu do Asie a na sever do Evropy.⁶

V průběhu dějin se ne každá civilizace chovala k novým přistěhovalcům do své vlasti vlídně. To se však nedá tvrdit o epoše Starověkého Říma, jenž byl v podstatě vybudován na směsi nových kultur, které se spolu postupem času naučily žít. Řím je jedním z příkladů vstřícného jednání s přistěhovalci. Dalo by se totiž mluvit o příznivých důsledcích především na římskou kulturu, kterou noví obyvatelé na Apeninský poloostrov přinášeli. Na počátku budování jednotného národa, ke kterému dochází spojením dvou různých, Římanů a Sabinů, vládnou podle pověsti též dva vládcové. Velevýznamnou úlohu ve formování Říma také hrají Etruskové. Až postupným plynutím času, dalo by se říci, vzniká jeden římský, resp. latinský národ. Ze skladby obyvatelstva říše tedy nebylo ani úplně jednoduché rozpoznat, kdo je vlastně cizincem a kdo ne. Hlavním kritériem rozhodně nemohl být jazyk, jelikož latinu ovládaly i národy mimo impérium, zároveň ne všichni lidé se statutem občana latinu ovládali. Jedním z mála směrodatných údajů by mohl být výkon práv patřících výlučně římským občanům. Spočívá v několika oprávněních veřejnoprávní či soukromoprávní povahy. Pasivní i aktivní volební právo, oprávnění účasti na náboženských obřadech, oprávnění obracet se na centurijní lidová shromáždění, právo uzavírat sňatky s římskými občany, možnost uzavírat právní jednání v souladu se zásadami římského práva. Souhrn těchto oprávnění definoval příslušníka římského státu. Tato charakteristika však naráží na problém, že kdo tato práva neměl, byl by automaticky vnímán za cizince. Existovaly však i skupiny obyvatel, které by se nedaly zařadit ani do jedné ze skupin. Jedná se o otroky, válečné

⁵ RIEGL, Martin a Bohumil DOBOŠ, ed. Mezinárodní migrace pohledem politických věd: historie, teorie a současné otázky. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2021. ISBN 978-80-87558-35-5. s.15

⁶ Tamtéž, s.24

zajatce, a především o nejrozsáhlejší skupinu „neobčanů“, kterou tvořili obyvatelé porobených národů. V pozdější době dochází k postupnému vydávání občanství nikoliv jednotlivcům, ale celým skupinám obyvatelstva žijícím na určitém území státu. Trend tzv. „občanizace“ Říma trvala v určitých postupných krocích až do roku 212 našeho letopočtu, kdy vydáním *constitutio Antoniniana* získali občanství všichni svobodní obyvatelé Říma.⁷

Významnou migrační vlnou pro formování Evropy bylo stěhování národů. Tato událost se pokládá za jeden z nejdůležitějších vlivů, které měly přímou souvislost s konečným rozpadem Západořímské říše v roce 476. Jedná se o období mezi lety 375 až 568, kdy v prostoru částí Eurasie a severní Afriky dochází k masové migraci obyvatel. I vzhledem k obřímu prostoru, který Římská říše zabírala, nebyli panovníci schopni zajistit vojenskou ochranu před vnějšími nájezdy barbarských kmenů. Důležitým faktorem se stala i nefunkčnost státních struktur ve spojitosti s přicházející ekonomickou krizí, úpadkem životní úrovně a zvyšující se nespokojenosti tamních obyvatel. To způsobilo nestabilitu říše, která se v tomto období nakonec i rozpadla. Rozdělení na Západořímskou a Východořímskou říši již v roce 395 se dá považovat za spouštěč masových pohybů napříč kontinentem. Příčinami potřeb lidí migrovat byl populační boom v hustě obydlených končinách a přicházející klimatické změny. Mluvíme zde o stěhování Hunů ze stepí střední Asie. Co však ovlivnilo oblast střední Evropy ještě více, bylo stěhování slovanských kmenů od Balkánu až po území dnešního Polska v 6.-8. století.⁸

Důležitým migračním tlakem nejen v současnosti, ale již několikrát v historii, je a byla islamizace Evropy. V průběhu historie jsou charakterizovány 3 vlny islamizace Evropy. První vlna charakterizuje časové období od počátku Islámu v 7. století našeho letopočtu do 10 století. Jednalo se o invazi muslimů do oblastí Středozemního moře, odkud se dále dostali až na území dnešní Francie a Itálie, kde následně oblehli i Řím. První vlna zasadila ničivou ránu antické civilizaci formované v okolí Středozemního moře. Muslimové v tomto období obsadili

⁷ SKŘEJPEK, Michal, Petr BĚLOVSKÝ a Kamila STLOUKALOVÁ, ed. Cizinci, hranice a integrace v dějinách. Praha: Auditorium, 2016. ISBN 978-80-87284-62-9. s. 17-21.

⁸ RIEGL, Martin a Bohumil DOBOŠ, ed. Mezinárodní migrace pohledem politických věd: historie, teorie a současné otázky. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2021. ISBN 978-80-87558-35-5. s. 25-26.

důležitá strategická centra, čímž zamezili mezinárodnímu obchodu a způsobili úpadek kultury a rozvíjející se civilizace. Expanzi později narušily a ukončily na jedné straně vnitřní problémy ve smyslu občanské války v chalífátu, na druhé i přílišná vzálenost obléhaného území od středu říše. Druhá vlna je spojena s expanzí Osmanské říše z období od 14. do 17. století. Ta nejdříve obsadila křesťany obydlená území v Asii, načež pokračovala útoky přes Balkán směrem do střední Evropy. Během této doby nastavovali Osmané na dobytých územích systém vysokých daní, které nebyli obyvatelé často ani schopni splácet, a kvůli kterým byli nuceni na oplátku prodávat své děti otrokářům, které byly následně nuceny konvertovat k Islámu. Definitivně byla zastavena až bitvou u Vídně v roce 1683, kdy začali být muslimové postupně z Evropy vytlačováni. Třetí vlna islamizace, oproti prvním dvěma, není spojena s násilným vstupem cizinců na území. V období od druhé poloviny 20. století se Evropa potýkala s novou masivní migrací způsobenou především vůlí kapitalistů přivádět levné pracovní síly, v některých zemích dokonce nepřímo podpořena vládami za účelem vyrovnat pokles porodnosti ve prospěch udržení stávajícího ekonomického (důchodového) systému. S očekáváním, že odpovědné vládnoucí kruhy často neplánovaly, že by muslimští pracovníci zůstávali v zemích na trvalo, neřešily ani následky, jaké může masová migrace v budoucích letech mít.⁹

Spisovatel a politolog Joseph Gabriel Starke (1912-2006) definoval základní teoretická východiska 20. století, jakými by mohlo být přistupováno k přijímání cizinců. Jedná se o souhrn možností, jak by mohl v moderní době stát nákladat s příchodem migrantů. Za prvé, by měl stát buď mít povinnost nakládat se všemi cizinci stejně a všem zpřístupnit vstup na vlastní území. Pokud tato všeobecná možnost neplatí, může zvolit cestu povinnosti zpřístupnění vstupu všem cizincům, s výjimkou některých rizikových skupin osob, jako jsou například osoby s problémy s drogami, rizikovými nakažlivými chorobami nebo jinými typy nežádoucích faktorů. Za třetí, se může stát zavázat k přijímání všech cizinců, za podmínky stanovení vlastních pravidel, která budou vstup cizinců na své území regulovat. V poslední řadě pak mohou mít státy naprostou svobodu v tvorbě

⁹ LHOŤAN, Lukáš. Třetí vlna - islamizace, masová migrace a Rusko. V Pstruží: Lukáš Lhoťan, 2022. ISBN 978-80-88352-11-2. s. 8-11.

podmínek, podle kterých budou cizincům vstup na své území umožňovat, případně zakazovat.¹⁰

1.1.2 Současný stav migrace ve světě

V současné době se názor na migraci a samotná migrační politika silně odlišuje v zemích, odkud migranti pochází, oproti zemím cílovým. Vlády některých zdrojových zemí dokonce migraci aktivně podporují a následně se snaží udržet kontakt se svými diasporami (obyvateli usídlenými mimo území vlastního státu), jiné se snaží odchod svých občanů regulovat či omezovat a diaspory považují za své nepřátele. Na druhé straně cílové státy se velmi silně odlišují v podmínkách, za jakých imigranty na své území legálně přijmou a dovolí jim na něm žít. Tato škála je velmi rozmanitá, na jedné straně můžeme zmínit Dubaj, která se právě vlivem migrace stala výkladní skříní Blízkého východu a dnes zde žije přes 95% nepůvodní populace. Příkladem nízké náklonnosti vůči nově příchozím může být na druhé straně Japonsko, které se stalo jednou z nejbohatších společností, ačkoliv se vůči migraci zcela uzavřelo. Dalším rozdílem je míra selektivity jednotlivých států vůči uprchlíkům, kdy je zřejmé, že Evropa nastavuje mnohem vlídnější požadavky vůči migrantům než například Spojené státy, které svou náročností v přijímacích požadavcích naopak nemohou konkurovat třeba Kanadě či Austrálii. Zde se také jednotlivé státy odlišují v nastavených právech i požadavcích, kterými imigranti, kteří se do země dostanou, disponují a které jsou na ně kladeny. Od povinnosti žít rozmístění v konkrétních lokalitách za účelem co nejrychlejšího osvojení místního jazyka, přes možnost zachování svých vlastních hodnot nebo naopak povinnost osvojení si nových kulturních zvyků, přes právo zahrnující přivést do cílové země vlastní příbuzné, až po zajištění právní rovnoprávnosti na úrovni s místními občany.¹¹

Migrace je v posledních letech velmi aktuální především v evropském prostoru a je jedním z nejdůležitějších témat mezinárodní politiky. Často je s touto problematikou skloňováno označení migrační krize, což však ne vždy musí být přesné označení. Dohromady se totiž dostávají dva různé trendy, jimiž jsou

¹⁰ POŘÍZEK, Pavel. Vstup cizince na území státu: pohled mezinárodního, unijního a českého práva. Praha: Linde Praha, 2013. ISBN 978-80-7201-907-6. s. 52.

¹¹ COLLIER, Paul. Exodus: jak migrace mění náš svět. Přeložil Blanka BOBOKOVÁ, přeložil Vincent RICHARDS. Praha: Libri, 2017. ISBN 978-80-7277-557-6. s. 11-12.

migrace a uprchlictví. Zatímco uprchlíkem by měl být vnímán člověk, který ze strachu před negativní změnou životních podmínek způsobenou nebezpečím z náboženských, sociálních, ekonomických, národnostních, politických či rasových důvodů, je přinucen odejít ze svého dosavadního domova a v podstatě utéct na bezpečnější místo, migrantem by mělo být myšleno označení pro osobu, která se rozhodne dobrovolně a z vlastní vůle změnit místo pro život, například i za účelem životního a společenského přilepšení. Nejdůležitějším důvodem masového uprchlictví bývá válka.¹² Jedná se o většinou o válečné konflikty, které v této souvislosti donutí obyvatele daných států uprchnout a přinejmenším přechodně opustit své domovy a začít žít na jiném místě.

V posledních letech, tedy v průběhu nového tisíciletí, se stal jedním z nejmasivnějších migračních problémů útěk obyvatel Iráku na západ po invazi spojenců v čele s USA. Samotná invaze však nebyla hlavním důvodem pro masovou emigraci. Stala se jím především velmi snížená míra bezpečí v zemi zapříčiněná destabilizací státních struktur, eskalací etnických a náboženských sporů spojených se sektářstvím a vyvoláním občanské války v zemi. V Iráku v této době, okolo roku 2003, docházelo jak k vnitřní, tak i vnější migraci a to (možná překvapivě) ve velmi podobné míře. Podle ekonomky Irah Kučerové (1959) změnilo svůj domov na území Iráku okolo 2,7 mil. obyvatel. Podobný počet lidí se týkal také statistiky odchodů ze země. Irák v rámci událostí z roku 2003 v následujících letech opustilo více než 2,5 milionu obyvatel. Migrace v Iráku se tedy týkala více než pěti milionů obyvatel.¹³ Kučerová dále podotýká, že se jedná o typický příklad uprchlictví před nebezpečím, nikoliv z důvodů ekonomických.

Vnímání slova migrant se v poslední době zásadně proměnilo a je, dalo by se říct, masově vnímáno jako označení obsahující i nedobrovolné přesuny obyvatelstva.

¹² RIEGL, Martin a Bohumil DOBOŠ, ed. Mezinárodní migrace pohledem politických věd: historie, teorie a současné otázky. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2021. ISBN 978-80-87558-35-5. s.15

¹³ Tamtéž, s. 15-16.

1.1.2.1 Světová migrace v pojetí jih-jih

Pro člověka žijícího ve vyspělé zemi, přijímajícího běžné zprávy z běžných sdělovacích prostředků, by bylo pravděpodobně těžko uvěřitelné, že mnohem větší počet migrantů hledá bezpečné místo nikoliv v Evropě, ale cestuje pouze v rámci afrického regionu.

Tento fenomén je typický především pro země západní Afriky. Obyvatelé subsaharské Afriky až v 73% volí pouze interregionální změnu pobytu a nevydávají se na cestu mezi kontinenty. Pro země Afriky obecně platí, že obyvatelé států s nižší ekonomickou silou migrují spíše meziregionálně a mezinárodní migrace je pro ně upozaděna. Subsaharská Afrika není hlavním ohniskem migrace do Evropy. Fluktuace lidí uvnitř regionu je však velmi vysoká a důležitá pro ucelený přehled o stavu migrace v Africe. Hlavní důvody migrování v regionu byly stanoveny především v rychle rostoucích demografických tlacích spojených s nedostatečnou možností uživit se, rostoucí úrovni nezaměstnanosti, chudobě, nejistém politickém vývoji a předpokladu negativního budoucího vývoje v hospodářské oblasti. Tento druh migrace je charakteristický především svou dynamikou a různorodostí, která je způsobená například krátkodobými potřebami místních lidí měnit místa svého bydliště. Příkladem příčin sezónní migrace jsou např. období sucha v pásmu Sahel, což, vezmeme-li v potaz i špatné hospodářské podmínky na tomto území, nutí obyvatele na nějakou dobu své domovy opouštět. Důležitým charakteristickým znakem pro oblast západní Afriky je také fakt, že profil jednotlivých zemí se mění. Tedy, že v předchozím období ty státy, které byly donedávna cílovými destinacemi pro skupiny obyvatel ostatních států se najednou, vlivem například klimatických či pracovních podmínek, stávají zeměmi tranzitními nebo vysílajícími. Přes 45% migrantů ze západní Afriky přijímá v dnešní době Pobřeží slonoviny. V pořadí následují dále Nigérie (15,82%), Ghana (7,87%), Guinea (7,32%) a Gambie (5,35%). Poslední jmenovaný stát má největší počet přistěhovalců z regionu vzhledem k celkovému počtu obyvatel v zemi. Zemí s počtem nejvíce emigrujících osob do jiných států je Burkina Faso.¹⁴

¹⁴ ROŽŇÁK, Petr a Karel KUBEČKA. Země Visegrádu a migrace: fenomén procesu migrace, integrace a reintegrace v kontextu bezpečnosti zemí V4. Ostrava: Key Publishing, 2018. Monografie (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-292-1. 148-151.

Dalším neopomenutelným trendem ovlivňujícím migraci Afriky je urbanizace. Urbanizací je myšleno postupné opouštění obydlení lidí dosud žijících na venkově a jejich přesun do měst. Tento fenomén začal vznikat pravděpodobně po dekonolizaci afrických států a následné neschopnosti vládnoucích struktur zajistit lidem na venkově takovou úroveň života, jaké se dostalo měšťanům. To souvisí jak s nedostatečnou infrastrukturou, tak i s nízkou nabídkou práce a celkově špatným životním. Pokračující trend by měl ve velké míře způsobit rozsáhlá městská zařízení a vést k úpadku hospodářského života na venkově, což může být pro státy západní Afriky rizikové. Ačkoliv venkované hledají v metropolích útočiště a lepší místo k životu, se vzrůstající urbanizací dochází k pravému opaku. Města nejsou schopna se o narůstající počty příchozích postarat, a proto na okrajích měst vznikají slumy, místa sloužící k provizornímu bydlení, která však zaostávají v hygienických, zdravotnických i bezpečnostních podmínkách. Kombinace těchto faktorů může přinášet nebezpečí rozšíření různých dalších chorob. Této skutečnosti nenapomáhá ani fakt, že na podobných místech často lidé bydlí i s dobytkem, který je doprovází z jejich původních domovů. Místní zdravotnické systémy nejsou schopny čelit výskytu podobných rizik, tímto způsobem pak mohou vznikat i další problémové oblasti ve městech.¹⁵

1.1.2.2 Světová migrace v pojetí jih-sever

Až do loňského roku se Evropa v moderních dějinách neocitla v podobné situaci, s jakou se musela potýkat mezi lety 2015 a 2016. Také kvůli značným nedostatkům v oblastech ochrany vnějších hranic či důsledného zacházení při registracích nově přicházejících osob není a nebude možné přesně vyčíslit objem migrantů, který na světadíl v tomto období přišel. Díky dostupným údajům a statistikám však jsme schopni učinit alespoň přibližný odhad počtu příchozích, složení a povahu migračních toků nebo kvalitu fungování jednotlivých právních regulí i konkrétních politických rozhodnutí, která ve sféře migrační politiky byla v rámci Evropské Unie vytvořena, a jaký vliv v konečném důsledku na průběh

¹⁵ ROŽŇÁK, Petr a Karel KUBEČKA. Země Visegrádu a migrace: fenomén procesu migrace, integrace a reintegrace v kontextu bezpečnosti zemí V4. Ostrava: Key Publishing, 2018. Monografie (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-292-1. s. 155-159.

migrace měla. Ukázalo se, že vydaná opatření mohla mít negativní vliv na bezpečnostní situaci dopadající i na veřejný život v členských státech. V členských zemích Evropy se čím dál více začínaly projevovat následky v podobě teroristických ataků, davových výtržností a celkového narušování veřejného pořádku páchaného migranty. Je zjevné, že v ohledu bezpečnosti se Evropa stala mnohem méně důvěryhodnou oblastí, než jak byla doposud vnímána. Zástupci odpovědní za vznik této situace, především představitelé západoevropských států ani další členové Evropské unie, si však nepřipouštěli žádné bližší souvislosti mezi těmito událostmi, aktuální migrační krizí a s ní spojenými, jimi nastavenými, opatřeními a důsledky, které tato rozhodnutí přinesla. Když ve druhé polovině roku 2015 vypukla krize v plném rozsahu, nebyly schopny státy sousedící s vnějším schengenským prostorem zvládat úkoly spojené s důkladnou registrací a verifikací totožností běženců ani s monitoringem nelegálních vln nedovoleně překračujících děravé hranice unie. Jednak nebyly pohraniční složky a úřady schopny přehledně zvládat rozlišování čekatelů, kteří měli nárok na podání žádosti o mezinárodní ochranu od jiných typů migrantů, především ekonomických, bohužel však nebyly schopny zároveň rozlišit válečné uprchlíky od potenciálních zločinců a islamistických bojovníků. Velká většina migrantů navíc i nadále dochází bez odpovídajících potřebných dokladů. Buď takové doklady běženci vůbec nemají, nebo se vykazují jinými než cestovními doklady, které často působí pochybně a samozřejmě padělaným dojmem. Typickým příkladem bývá vysoká četnost nepravdivých tvrzení o státní příslušnosti, nejčastěji souvisejícími s původem ze Sýrie a Afghánistánu, protože příslušníci těchto států mají vyšší šanci na získání azylu v EU než cizinci přicházející z jiných států.¹⁶

Za celé období roku 2022, tedy během měsíců ledna až prosince, se na území Evropské unie z Afriky a Blízkého východu pokusilo dostat celkem přes 321 tisíc osob. Nejvíce zatíženým koridorem byla Západobalkánská trasa, kterou podle agentury Frontex nelegálně překročilo 145 600 migrantů. Nejčastější zastoupení měli v drtivé většině obyvatelé Sýrie, následováni Afghánci a Turky. Druhou nejvyužívanější migrační trasou byla v uplynulém roce Centrální

¹⁶ BŘICHÁČEK, Tomáš. Unie ve víru migrační krize. Praha: Institut Václava Klause, 2016. Publikace (Institut Václava Klause). ISBN 978-80-7542-023-7. s. 17-29.

středomořská trasa, kterou prošlo do EU 102 529 migrantů, nejčastěji Egyptanů, Tunisánů a Bangladéšanů. Východní středomořskou trasou přišlo nelegálně do Evropy 42 831 cizinců ze třetích zemí, nejčastěji se jednalo o občany Sýrie, Afghánistánu a Nigérie. Západoafrickou trasou na území Španělska a dále do Evropy přišlo nelegálně 15 462 osob, nejčastěji Maročanů, více než pěti tisícům z celkového počtu příchozích však nebylo možno přiřadit státní původ. Nejméně využívanou z hlavních migračních tras vedoucích z afrického světadílu na sever byla v uplynulém roce Trasa západního Středomoří, kterou se do EU dostalo nelegálně 14 582 osob. Nejčastěji se jednalo o občany Alžírsko, Maroka a Sýrie.¹⁷

I přesto, že v mnoha případech měli běženci určitý druh dokladu totožnosti, nebyl vždy prostor ani kapacity pro zjišťování, zda doklady nejsou falešné nebo nepatří jiné osobě, a migranti tak byli často přetíženi odpovědnými orgány vpouštění do Evropy bez bližšího zkoumání. Tato skutečnost se promítla také do statistik nelegálních překročení hranic agentury Frontex, kdy v kolonce „země původu“ bylo na druhém místě za Sýrií umístěn stát „neurčeno“, což reprezentuje počet 556 442 případů migrantů, jejichž národnost zůstala nezjištěna. I tento problém nazval ředitel agentury Fabrice Leggeri jako jednu z nejžhavějších výzev pro budování efektivního systému v souvislosti s rozlišováním legitimních žadatelů o azyl od jedinců představujících bezpečnostní riziko a dalších, především ekonomických migrantů. Právník Tomáš Břicháček (nar. 1982) k tomuto výroku dodává, že termín „výzva“ je v tomto unijním odvětví často zaměňován za symbol neřešitelného problému.¹⁸

Od roku 2015 se také snaží Evropská unie pomáhat zemím nejvíce zasaženým migračními vlnami v přerozdělování uprchlíků do dalších členských států. Takový proces se nazývá relokace uprchlíků. Podstatným problémem v přerozdělování uprchlíků je však nedostatečná míra spolupráce samotných uprchlíků s danými úřady, protože oni sami většinou o relokaci nemají zájem. Systém přerozdělování totiž neslouží tak, že si sami uprchlíci zvolí zemi, do které mají být umístěni, je jim určena úřadem. Relokační mechanismy jsou založeny

¹⁷ Migratory map. Frontex.europa.eu [online]. FRONTEX, 2022 [cit. 2023-02-12]. Dostupné z: <https://frontex.europa.eu/we-know/migratory-map/>

¹⁸ BŘICHÁČEK, Tomáš. Unie ve víru migrační krize. Praha: Institut Václava Klause, 2016. Publikace (Institut Václava Klause). ISBN 978-80-7542-023-7.s. 29.

na principu dobrovolné účasti migrujících osob v relokačních procesech, a proto je s nimi často spolupráce nemožná, protože žadatelé se často chtějí dostat do jiné země, než která jim byla přisouzena. Ti žadatelé, kteří se tedy nastavenému postupu vyhýbají, jsou následně z relokačního systému vyloučeni. Další okolností, proč se migranti hromadí na území států sousedících s vnějším schengenským prostorem, je pomalý proces registrace žadatelů o mezinárodní ochranu, průtahy ve vyřizování jejich žádostí a v neposlední řadě pomalá odezva států, do nichž mají být lidé přemístěni, což jistě souvisí i se zjevnou neochotou některých členských států EU o zapojení se do relokačních procesů.¹⁹

1.1.2.3 Pracovní migrace

Jak je již popsáno výše, migrace je jev lidstvu vlastní již od počátku jeho existence. Ačkoliv jeho původním záměrem bylo pouze hledat příznivější klimatické a přírodní podmínky pro vlastní přežití, postupným vývojem v průběhu tisíciletí, díky rozšiřování počtu faktorů a možností, které nabízely stále další alternativy civilizačního rozvoje, rostl i počet důvodů, proč měnit místo vhodné pro život, respektive migrovat. Vznik těchto nových možností se přímo promítá do spektra motivace k pohybu v časovém i prostorovém vnímání. Pojetí migrace obyvatel je spojováno se zkoumáním zákonitostí fungování světového hospodářství od poslední třetiny 19. století do současnosti. Je důležitou, spíše nedílnou součástí hospodářského fungování, není však zkoumána jen pro svůj charakter nenahraditelného výrobního faktoru, ale také jako objekt mezinárodních ekonomických vztahů.²⁰

Tabulka 1 - Vývoj a prognóza nárůstu počtu mezinárodní pracovní síly v období mezi lety 1950-2025 (v mil. a podíly v %)²¹

Období	Přírůstek světové PS v mil.		Podíly na přírůstku světové PS v %	
	1950-1985	1985-2025	1950-1985	1985-2025
Svět	975	1485	100	100
Vyspělé země	181	68	18,6	4,6

¹⁹ PÍTROVÁ, Lenka. Aktuální právní aspekty migrace. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-162-5. s. 49.

²⁰ KUBIŠTA, Václav. Mezinárodní obchod a migrace. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-655-2. s. 414-415.

²¹ Tamtéž, s. 415.

Rozvojové země	794	1417	81,4	95,4
----------------	-----	------	------	------

Tabulka 2 - Rozložení lidské pracovní síly na základě regionů, odkud pracovníci pocházejí. (v mil. a podíly v %)²²

Z toho	Přírůstek PS v regionech v mil.		Podíly na přírůstku světové PS v %	
Afrika	115	436	11,8	29,3
Čína	301	189	39,9	12,7
Indie	128	214	13,1	14,5
L. Amerika	82	167	8,4	11,3

V tabulkách výše je popsán stav pracovní migrace v období od roku 1950 do současnosti, s prognózou do roku 2025. Na základě tabulek se dá vyčíst stále strměji rostoucí trend počtu obyvatel rozvojových zemí, kteří jsou subjekty pracovní síly a jejichž počet se dá odhadovat na stále vyšší. Příčinou tohoto trendu může být nejspíše stále velmi nízká životní úroveň těchto pracovníků, kteří jsou ochotni práci vykonávat i za mnohem menší finanční ohodnocení a za horších pracovních podmínek, než by byli ochotni podstoupit obyvatelé vyspělých zemí. Do budoucna se dá odhadnout, že poměr pracovníků ze zemí třetího světa by se měl oproti zbytku světa stále zvyšovat, tedy, mělo by se prohlubovat nerovnoměrné rozložení pracovní síly mezi vyspělým a rozvojovým světem.

Trend prohlubování nerovnováhy v rámci hospodářského rozložení spočívá také v postupně snižujícím se podílu ekonomicky aktivního obyvatelstva (15-65) let na celkovém počtu obyvatel. V kombinaci s rapidním zvyšováním porodnosti v rozvojových zemích, především v Africe, je logické, že se změny v aktuálním nastavení dočkat nelze. Ze zkoumaných regionů všechny, s výjimkou Číny, vykazují narůstající počet obyvatel, kteří opouštějí vlast za účelem práce v jiných regionech světa. Uvedené poznatky a další podobné, hlubší analýzy mohou být nástrojem k odhadu směru a intenzity migračních toků v následujících dekádách.²³

Je také nutno podotknout, že je dlouhodobě v zájmu Evropské unie, aby na její území přicházeli cizinci s úmyslem rozšířit nabídku naplnění pracovních

²² KUBIŠTA, Václav. Mezinárodní obchod a migrace. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-655-2., s. 416

²³ Tamtéž, s. 416.

pozic. Je nutné dodat, že se jedná především o vytvoření pobídek, jež by měly lákat do EU ty kvalifikované. Organizace legální migrace je podle bývalého předsedy Evropské komise Jean-Claude Junckera ve vlastním dlouhodobém zájmu Evropy, protože její negativní demografický vývoj představuje hrozbu pro budoucí ekonomickou výkonnost EU, proto je potřeba správné nastavení právní migrační politiky, aby dovednosti a talent nebyly marnotratně přehlíženy. I samotná komise v *Evropském programu pro migraci* vychází ze stejného pohledu, a to, že posílení udržitelnosti systémů sociálního zabezpečení jednotlivých států a zaručení udržitelného trendu hospodářství EU spočívá ve správné regulaci pracovní migrace. Na místě je tedy snaha o skloubení (ne)přijímání ekonomických migrantů zároveň s kolektivními potřebami hospodářství Evropské unie. Zatímco do EU chodí v drtivé většině spíše málo vzdělaní migranti, na prvním místě by měl být kladen důraz na motivaci příchodu vysoce kvalifikovaných pracovníků na základě tzv. modrých karet, případně najít způsoby, jak přilákat a podporovat inovativní podnikatele včetně začínajících podniků ze třetích zemí.²⁴

1.1.3 Hlavní migrační trasy

Vzhledem k vysokému počtu zemí, odkud jejich obyvatelé migrují, i rozmanitosti cílových destinací, vytvořila Evropská Unie seznam několika hlavních migračních tras. Ty jsou kombinacemi mořských i pozemních cest, které vedou do cílových zemí migrantů. Není třeba dodávat, že se sníženou nebo s postupně se snižující mírou životní úrovně v konkrétních státech roste i počet emigrujících obyvatel, z toho vyplývá, že většina směrů do Evropy má svůj původ v Africe a na blízkém východě.²⁵

V dnešní době dochází k časté mezinárodní migraci lidí z rozvíjejících se oblastí do vyspělých ekonomicky vyspělých regionů. Historicky se mezinárodní migrace pohybovala směrem na sever především do zemí jako je Francie, Belgie a Velká Británie, což bylo způsobeno především předchozími vazbami mezi

²⁴ BŘICHÁČEK, Tomáš. Unie ve víru migrační krize. Praha: Institut Václava Klause, 2016. Publikace (Institut Václava Klause). ISBN 978-80-7542-023-7.s. 198-199.

²⁵ ROŽŇÁK, Petr a Karel KUBEČKA. Země Visegrádu a migrace: fenomén procesu migrace, integrace a reintegrace v kontextu bezpečnosti zemí V4. Ostrava: Key Publishing, 2018. Monografie (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-292-1. s. 154.

těmito zeměmi a jejich koloniemi z minulosti. V současné době je ale trend poněkud jiný. Největšímu zájmu migrantů se těší ty země, které jsou obecně spojovány s vysokou životní úrovní vlastních obyvatel. Díky kladnému ekonomickému vývoji se v tomto smyslu atraktivními zeměmi staly například SRN, Holandsko, Švédsko, Norsko, Spojené státy, Kanada či Austrálie.²⁶

1.1.3.1 Západoafrická trasa

Migrace lidí přes západní Afriku není mezi ostatními trasami tou nejfrekventovanější, nicméně rozhodně ji nelze považovat za nezanedbatelnou. Migranti se vydávají po cestě podél západoafrického pobřeží, s cílem doputovat na Kanárské ostrovy, tedy na území Španělska, a odtud případně dále do Evropy. Přítomnosti ve Španělsku se snaží emigranti docílit především průchodem přes Maroko a Alžírsko, dalšími tranzitními zeměmi stojícími za zmínku jsou Mauritánie, Senegal, Gambie a Západní Sahara (sporné území mezi Marokem a Mauritánií). Boom z roku 2006 je známý jako „krize Cayuos“, kdy během tohoto období připlulo na typických žlutých člunech na Kanárské ostrovy okolo 31 tisíc migrantů původem ze Senegalu a Mauritánie. V následujících letech přišel útlum a přes západní Afriku se pokoušelo do Evropy dostat okolo patnácti set lidí ročně. Nárůst přišel v roce 2020, kdy především na základě dopadů opatření pandemie COVID-19 došlo oproti předešlému roku k desetinásobnému navýšení počtu lidí, kteří se touto cestou snažili projít. Opatření některých afrických států, která byla použita proti pandemii Covidu, měla za následek změnu v preferencích uprchlíků, jelikož bránila průchodu na některých tradičních migračních trasách. I z důvodu zhoršení hospodářských a sociálních podmínek, na něž měla pandemie také značný vliv, došlo k opětovnému nárůstu frekventovanosti této trasy. Dalším důvodem, proč dosáhla Západoafrická migrační trasa zvýšené užívanosti, bylo zkvalitnění migrační politiky a řízení hranic v Maroku, migrační toky proto začaly více užívat této cesty místo trasy západního Středomoří.²⁷

²⁶ ROŽŇÁK, Petr a Karel KUBEČKA. Země Visegrádu a migrace: fenomén procesu migrace, integrace a reintegrace v kontextu bezpečnosti zemí V4. Ostrava: Key Publishing, 2018. Monografie (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-292-1. s. 148

²⁷ Migrační toky na západních trasách. Rada Evropské unie [online]. 2022 [cit. 2022-12-02]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/eu-migration-policy/western-routes/>

1.1.3.2 Vývoj migrace přes Středozemní moře

Stále nově se objevující migrační vlny, přicházející již od počátku tohoto tisíciletí, a snažící se dostat na území evropských států soustavně nejméně od roku 2014, nejvíce ovlivňují státy obývající břehy Středozemního moře. Těmi jsou především Itálie, Řecko, Španělsko a Malta. Běženci, snažící se do Evropy dostat, jsou v mnohých případech lidé, jejichž životy byly zasaženy válkou a politickými nerovnostmi ve svých domovech. Důvodem k útěku do Evropy je pro velké množství z nich vidina životního přilepšení založená na chudobě, se kterou se musejí migranti ve svém původním prostředí potýkat. Důvodem, proč masy uprchlíků stále užívají plavbu přes Středozemní moře jako primární volbu, je i přetrvávající nízký počet legálních cest na sever, který zároveň nepřináší velikou vidinu úspěchu. Zatímco období let 2008-2013 vykazovalo každoročně podobné počty migrantů v rozmezí mezi deseti až sedmdesáti tisíci lidmi, v následujících letech míra migrace násobně vzrostla. V roce 2014 se Středozemní moře pokusilo přeplavit 216 000 uprchlíků. V roce následujícím bylo zjištěno dokonce 1 015 000 lidí snažících se dostat do Evropy. Ve většinovém množství (asi 60%) se tato trasa týká syrských uprchlíků. Dále se jedná o Afghánce, Somálce, Iráčany a Eritrejce. Migrační trasa přes Středozemní moře má však také negativní dopad na státy, které slouží uprchlíkům jako tranzitní země, přes které se do Evropy dostanou. Nejvíce zasaženými státy jsou Libye, Tunisko, Maroko a Egypt.²⁸

Středozemní moře svou rozlohou nabízí možnost dostat se do Evropy několika možnými cestami. Trasa východního Středomoří je hojně využívána běženci z Afriky a Asie k tomu, aby se dostali do Evropy, konkrétně na území Řecka, Turecka a jižního Bulharska. Dráha migračních toků se v průběhu času mírně proměňuje, ať už jsou příčinami podnebné podmínky, nebo aktuální ochrana hranic Evropy. Jsou využívány jak mořské trasy do Řecka a Kypru, tak pozemní vedoucí přes Turecko, Řecko a následně dále do srdce Evropy. Zatímco v roce 2021 byl zaznamenán přes východní středomořskou trasu přechod 20 567 nelegálních migrantů, v období mezi lednem a říjnem roku 2022

²⁸ ROŽŇÁK, Petr a Karel KUBEČKA. Země Visegrádu a migrace: fenomén procesu migrace, integrace a reintegrace v kontextu bezpečnosti zemí V4. Ostrava: Key Publishing, 2018. Monografie (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-292-1. s. 378-380.

je spočítáno již 35 343 běženců snažících se dostat do Evropy. Nejčastější zastoupení k měsíci říjnu 2022 tvoří obyvatelé Sýrie (7174), Afghánistánu (3666), Nigérie (3587) a Demokratické republiky Kongo (3433).²⁹³⁰

Centrální středomořská trasa se v posledních třech letech stala nejčastěji užívanou cestou do Evropy. Ačkoliv po vrcholu v roce 2017 přišel v následujících letech mírný pokles, od roku 2020 počet ilegálních migrantů snažících se překonat Středozevní moře opět stoupá. Zatímco v roce 2019 byl detekován nejnižší počet migrantů za posledních 10 let (14 874), v následujících letech trend roste zhruba dvojnásobně. Ani letošní rok nebude výjimkou, protože v období mezi lednem a říjnem 2022 bylo zjištěno již 85 140 nelegálních přechodů. Nejčastěji zastoupenými jsou občané Egypta (16 273), Tuniska (16 221), Bangladéše (11 919) a Sýrie (6 150). Tyto osoby se nejčastěji pokoušejí dostat ze států severní Afriky na Sicílii či přímo do Itálie, odkud dále putují severněji do Evropy.³¹³²

Trasa západního Středomoří dosáhla vrcholu frekventovanosti v roce 2018. V rekordním roce se dostala do Evropy 56 245 běženců, v následujících letech se přechodovost drží mezi 17 až 24 tisíci migrantů ročně. Za dosud evidované období, tedy za leden až říjen roku 2022, je prozatím nasčítáno 12 347 nelegálních přechodů, což by, s přihlednutím k průměrnému měsíčnímu nárůstu, mělo znamenat mírný meziroční pokles. Hlavními představiteli jsou obyvatelé Alžírsko (6 003), Maroka (3779), Súdánu (568) a Sýrie (555). Tato cesta je také považována za hlavní síť pro pašování drog z Afriky do Evropy.³³³⁴

1.1.3.3 Západobalkánská trasa

Země západní části Balkánského poloostrova byly od konce první poloviny roku 2015 objektem výrazného zvýšení zájmů mezi oblastmi vhodnými pro vstup

²⁹ Migratory routes. Frontex.europa.eu [online]. FRONTEX, 2022 [cit. 2022-12-02]. Dostupné z: <https://frontex.europa.eu/we-know/migratory-routes/eastern-mediterranean-route/>

³⁰ Migratory map. Frontex.europa.eu [online]. FRONTEX, 2022 [cit. 2022-12-02]. Dostupné z: <https://frontex.europa.eu/we-know/migratory-map/>

³¹ Tamtéž, [cit. 2022-12-02].

³² Migratory routes. Frontex.europa.eu [online]. FRONTEX, 2022 [cit. 2022-12-02]. Dostupné z: <https://frontex.europa.eu/we-know/migratory-routes/central-mediterranean-route/>

³³ Migratory map. Frontex.europa.eu [online]. FRONTEX, 2022 [cit. 2022-12-04]. Dostupné z: <https://frontex.europa.eu/we-know/migratory-map/>

³⁴ Migratory routes. Frontex.europa.eu [online]. FRONTEX, 2022 [cit. 2022-12-02]. Dostupné z: <https://frontex.europa.eu/we-know/migratory-routes/central-mediterranean-route/>

na evropský světadíl. Balkánská trasa se stala pojítkem mezi Evropou a zeměmi sužovanými válečnými konflikty, primárně Sýrií, Irákem a Afghánistánem, odkud prchali obyvatelé z obavy politického stíhání a rizika újmy na zdraví či životě. Tato cesta nabyla své oblíbenosti a užívanosti v roce 2012, kdy bylo pěti balkánským zemím uvolněno schengenské vízové omezení. Jednalo se o Srbsko, Bosnu a Hercegovinu, Albánii, Černou horu a Makedonii. Politolog Petr Rožňák (nar. 1951) spojuje nárůst migrace touto cestou s motivací zdejších obyvatel, především občanů Kosova, k finančnímu obohacení cestou nelegální pomoci a umožnění cizincům dostat se do Schengenu. Agentura Frontex ve svých zprávách uvádí, že počet migrantů užívajících Západobalkánskou trasu rostl až do roku 2016, kdy pak dosáhl zdaleka nejvyšší hodnoty. V roce 2014 se počet na trase oproti předchozímu roku více než zdvojnásobil, v tu dobu byl evidován počet 43 tisíc nelegálních překročitelů vnějších hranic. O rok později však došlo k neuvěřitelnému nárůstu, kdy pověřené úřady evidovaly nápor až 760 tisíc uprchlíků z Afriky a Asie, snažících se dostat přes Balkán, a proto došlo k uzavření vstupů do Evropy. Většina balkánských států se rozhodla znepřístupnit vstup na území lidem bez pasů či platných víz. Makedonie zcela uzavřela hranice. Tato opatření byla předmětem kritiky ze strany Německa, jelikož uzavření jedné části tras do Evropy pouze zvýší nápor na ostatní možnosti vstupu do Evropy. Evropská unie se sice částečně podílela na zajištění pomoci v podobě hmotné nouze a odborné pomoci, většina odpovědnosti však zůstává na státech přímo sousedících s prostorem Schengenu, tedy Srbsku a Makedonii, kde také v důsledku uzavření dalších možností průchodu uvízlo několik tisíc migrantů.³⁵

Následující léta již pro evropské státy neznamenal takovou hrozbu, jako rok 2015. O rok později sice země Balkánu ještě čelily nadprůměrnému náporu, když zaznamenaly počet až 130 tisíc běženců, následující léta však nevykazovala rozdílné hodnoty oproti jiným migračním trasám ve stejném období. Až rok 2021 opět znamenal více než zdvojnásobení počtu nelegálních migrantů na západním Balkáně. Přes 61 tisíc lidí se tudy snažilo dostat dále na

³⁵ ROŽŇÁK, Petr a Karel KUBEČKA. Země Visegrádu a migrace: fenomén procesu migrace, integrace a reintegrace v kontextu bezpečnosti zemí V4. Ostrava: Key Publishing, 2018. Monografie (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-292-1. s. 380-383.

sever. Zvýšená hodnota by mohla být pravděpodobněji zapříčiněna tím, že po několika letech, která strávili migranti v uzavřených nebo částečně uzavřených zemích Balkánského poloostrova, projevíli opět snahu o překonání hranic Schengenu, aby se dostali do cílových zemí, tedy primárně zemí západní Evropy.³⁶

Nejnovější data za uplynulé období mezi měsíci leden až říjen roku 2022 potvrzují rostoucí zájem o znovupřekonání západního Balkánu. Dosud je evidován počet 128 438 nelegálních přechodů hranic. Jedná se především o zastoupení občanů Sýrie (55 569), Afghánistánu (19 968), Turecka (7 462) a Tuniska (6 193). Zajímavostí na současném statistickém pohledu je fakt, že u dalších 17 724 migrantů nebyly evropské úřady schopny zjistit identitu, a proto tyto osoby vykazují i statistiky agentury Frontex jako osoby národnosti neznámé.³⁷ Již čtvrtý rok za sebou tedy došlo k meziročnímu zdvojnásobení evidovaných nelegálních přesunů migrantů. A do budoucna bude zajímavé sledovat, zda tento rostoucí trend bude pokračovat i v následujících letech. Do konce roku 2022 pravděpodobně přesáhne počet běženců hodnotu z roku 2016, a stane se tak v pořadí druhým nejfrekventovanějším rokem, což samozřejmě může znamenat riziko před možnou eskalací bezpečnostní situace na schengenských hranicích.

1.1.3.4 Trasa přes východní hranici EU

V průběhu roku 2021 se začala formovat nová významná migrační trasa. Jedná se o pohyb cizinců ze třetích zemí přes hranice států Evropské unie a Běloruska. Migrační tlaky na východní hranici se zdají být formou nátlakové politiky režimu prezidenta Lukašenka vůči EU. V posledním období došlo k drastickému navýšení v počtech nelegálních vstupů především na území Litvy a Polska. Jedná se o 8 tisíc nelegálních příjezdů, což znamená procentuální nárůst o 1200% oproti roku 2020. Zvýšené počty běženců byly poprvé zaznamenány v květnu, a v následujících měsících kulminovaly. Až koncem srpna, za užití přísných omezujících opatření, např. v podobě vyhlášení

³⁶ Migratory routes. Frontex.europa.eu [online]. FRONTEX, 2022 [cit. 2022-12-04]. Dostupné z: <https://frontex.europa.eu/we-know/migratory-routes/western-balkan-route/>

³⁷ Migratory map. Frontex.europa.eu [online]. FRONTEX, 2022 [cit. 2022-12-04]. Dostupné z: <https://frontex.europa.eu/we-know/migratory-map/>

nouzových stavů, došlo ke stabilizaci neoprávněných přechodů, kdy tato situace již zůstala na nízkých číslech. Nejčastěji zastoupenými státy, jejichž občané se z Běloruska snažili dostat přes východní hranici dále do Evropy, byly Irák (59%), Afghánistán (8%) a Sýrie (6%). Migrační tlak na hranici s Běloruskem však přetrvává. Za rok 2021 zde bylo zabráněno desítkám tisíc pokusů o nelegální vstup přes vnější hranici EU, přetrvávající napětí na východní hranici navíc vytváří potenciál pro další eskalaci v oblasti migrace.³⁸

Východní migrační trasa vedoucí do Schengenu se dočkala své nejvyšší frekventovanosti v roce 2022. Vlivem ruského ozbrojeného konfliktu přišlo z Ukrajiny od počátku ruské agrese do konce září do EU více než 9,8 milionu osob hledajících ochranu a útočiště. Přes 6,4 milionu osob snažících se dostat pryč z Ukrajiny bylo ke 30. 9. 2022 evidováno jako příchozích přes hranici Schengenu v Polsku, 778 tisíc na slovenské hranici, 995 tisíc vstoupili z Ukrajiny do Maďarska a více než 1,7 milionu uprchlíků putovalo do Rumunska. Na hranicích mezi Běloruskem a státy EU zůstává nadále nižší migrační tlak v porovnání s vrcholem zdejší migrační krize v roce 2021. Nicméně, zvýšil se tlak na určitých místech litevské a polské hranice. Celkový počet příchozích do EU byl k 2. říjnu 2022 803 osob (534 do Polska, 179 do Litvy a 90 do Lotyšska). Zabráněno bylo celkem 20 480 pokusům o vstup (z toho 8 623 do Polska, 8 448 do Litvy a 3 409 do Lotyšska).³⁹

1.2 Migrace z hlediska České republiky

1.2.1 Právní úprava řešící problematiku migrace

Z pohledu České republiky je samozřejmě hlavním pramenem právních norem, z podstaty členství v EU, unijní kontext. Migrace, azyl a vízová politika patří současně do pravomocí Evropské unie i jejích členských států. Proto se právní úprava migrace, s ohledem na její vzestup, řeší na obou úrovních – na úrovni EU i na té vnitrostátní. Následující kapitola se věnuje migrační legislativě

³⁸ Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky 2021 [online]. 2022 [cit. 2022-12-02]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/vyrocní-zpravy-o-situaci-v-oblasti-migrace-a-integrace.aspx> s. 184.

³⁹ Čtvrtletní zpráva o migraci: III. 2022 [online]. Ministerstvo vnitra České republiky, 2022 [cit. 2023-02-11]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/ctvrtletni-zpravy-o-situaci-v-oblasti-migrace.aspx> s. 11.

a nově projednávaným návrhům novelizujícím či doplňujícím právní úpravu migrace a ochrany hranic, její druhá část pak implementaci unijního práva do našeho právního řádu a na vnitrostátní cizineckou legislativu z pohledu České republiky.

1.2.1.1 Společná právní úprava na úrovni Evropské unie

Dne 16. dubna 2003 byla v Athénách podepsána Smlouva o připojení České republiky a dalších států do Evropské unie. Přínosů, které členství ČR v Evropské unii přináší, je vícero. *„Jedná se například o začlenění ČR do nejvýznamnějšího světového hospodářského uskupení, urychlení ekonomického rozvoje ČR a růstu životní úrovně obyvatel ČR, značný objem nenávratné ekonomické pomoci od EU, přístup k výhodným úvěrům Evropské investiční banky, zvýšení přílivu přímých zahraničních investic do české ekonomiky, otevření trhů, které byly dosud pro ČR obtížně přístupné, solidární pomoc v případě přírodních katastrof, možnost zapojit se do evropské hospodářské a měnové unie a využívat jejich výhod, rozšíření práv občanů České republiky o práva občanů Evropské unie, v bezpečnostní oblasti pak jde především o možnost posílení mezinárodního postavení a bezpečnosti ČR, omezení rizik plynoucích z geopolitického postavení České republiky a účast ve společné zahraniční a bezpečnostní politice EU a v evropské bezpečnostní a obranné politice.“⁴⁰*

Evropská unie se však v souvislosti s masivnějšími uprchlickými vlnami v rámci společné migrační a azylové politiky zdá jako téměř neschopná. Neumí, ba možná ani nemůže být schopna ochránit veškerý prostor vnějších hranic, nemá zřízenou žádnou vlastní složku, která by vykonávala dohled nad vstupem do evropského prostoru, a proto veškerá odpovědnost spadá na členské státy tvořící schengenskou hranici, s přibývajícím počtem migrantů tím více postižené. V uplynulých letech si unie vytvořila společnou azylovou politiku. Jejím účelem byl společný postup proti uprchlíkům a společná pravidla pro udělování azylu, aby bylo uprchlíkům znemožněno zkoušet štěstí ve vícero státech zároveň. Podle *Úmluvy o právním postavení uprchlíků z roku 1951 a Newyorského*

⁴⁰ ROŽŇÁK, Petr. Mechanismy fungování Evropské unie: in quorum gratiam?. Ostrava: Key Publishing, 2015. Monografie (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-237-2. s. 184-186.

protokolu z roku 1967 „je uprchlíkem osoba, která se nachází mimo svou vlast a má oprávněné obavy před pronásledováním z rasových, náboženských, národnostních důvodů nebo z důvodů zastávání určitých politických názorů.“ Dlouhodobě se tedy řeší otázka, zda by měli být tito a podobní žadatelé, kteří nesplňují měřítko uvedené definice, vnímáni jako uprchlíci, z čehož by jim plynuly jistoty poskytnutí azylové ochrany. I na tuto a další otázky se politicky odpovědní zástupci členských států EU snaží najít odpověď a pokouší se nalézt nejschůdnější řešení v náročné problematice, protože čím dál častěji se neúspěšní žadatelé o azyl domáhají svých přirozených práv při řešení legitimizace svých vstupů do evropských zemí.⁴¹

S ohledem na narůstající příliv žadatelů o udělení azylu, vznikla v roce 1997 *Úmluva o posouzení státu odpovědného za posouzení žádosti o azyl podané v některém z členských států Evropských společenství* (tzv. Dublinská úmluva). Po četných změnách, kterými si azylová politika v rámci své vývoje prošla, je nyní platným právním předpisem *Nařízení Evropského Parlamentu a Rady č. 604/2013 ze dne 26. června 2013*, jenž determinuje podmínky, jak má být postupováno v rámci určování státu, který má být odpovědný za posouzení žádosti o mezinárodní ochranu, o kterou v některém členském státě žádá cizinec ze třetí země nebo osoba bez státní příslušnosti (Nařízení Dublin III). Nařízení nastavuje soubor kritérií, podle kterých je určován výběr státu, který nakonec o této žádosti rozhoduje. Postupuje se podle předem nastavených kritérií v postupném pořadí, v jakém jsou v NEPaR č. 604/2013 stanovena. Je důležité také zmínit, že pro způsob, jakým má být určena odpovědná členská země pro tento výběr, rozhodují skutečnosti, které jsou aktuální ve chvíli podání první žádosti o azyl. V postupném pořadí jde o tato kritéria: „1) *Rodinné vazby-příslušný je ten stát, ve kterém se oprávněně zdržuje člen rodiny žadatele o mezinárodní ochranu. Nařízení přitom taxativně stanoví, kdo je považován za rodinného příslušníka či příbuzného.* 2) *Vydané vízum či povolení k pobytu-příslušný je ten stát, který žadateli vydal povolení k pobytu či vízum.* 3) *Neoprávněný vstup a pobyt-příslušný je ten stát, jehož státní hranici neoprávněně žadatel překročil přicházející ze třetího státu či kde alespoň 5*

⁴¹ PÍTROVÁ, Lenka. Aktuální právní aspekty migrace. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-162-5. s. 7-8.

měsíců neoprávněně pobýval, nelze-li ji zjistit, jak na území členských států přicestoval. 4) *Bezvízový styk-příslušný je ten stát, kam žadatel vstoupil a je osvobozen od vízové povinnosti.* 5) *První podaná žádost o azyl, tzv. zbytkové kritérium-příslušný je ten členský stát, kde žadatel požádal o mezinárodní ochranu poprvé. Informaci o podané žádosti cizince v jiném členském státě lze získat ze systému EURODAC, do kterého ukládají členské státy otisky prstů všech žadatelů o mezinárodní ochranu, které jim od roku 2003 povinně snímají.*⁴²

Evropská unie vydává množství norem, jejichž úkolem je snaha reagovat na migraci jako celek a zároveň směřovat politiku jednotlivých členských států. Předmětem úpravy je například legální vstup na území členských států, právní postavení přistěhovalců nebo snaha vytvářet efektivní opatření proti nelegálnímu vstupu na území členských států. *Migrační a azylové právo navíc vychází z předpokladu, že se jimi má prolínat zásada solidarity a spravedlivého rozdělení odpovědnosti mezi členskými státy.* Azylové právo je tedy především založeno na mezinárodních dohodách o lidských právech a humanitárních zásadách. Veškeré směrnice EU, řešící problematiku azylu, se shodují v požadavku na lidskoprávní standardy. V Článku *Smlouvy o fungování EU* je přímo odkazáno na *Ženevskou úmluvu z roku 1951*, která stanovuje práva uprchlíků, od roku je pak 2009 klíčovým referenčním bodem *Listina základních práv EU*. Dále je mezi základními normativními prameny potřeba zmínit *Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod* z roku 1950 a *Úmluvu OSN o právech dítěte*, která nabyla platnosti v roce 1989. Evropská unie, resp. její orgány, vydaly řadu směrnic, tedy normativních právních aktů, které určují, jakých cílů mají členské státy v rámci zahraniční politiky dosáhnout, nenařizují však způsob, jakým jich docílit. Jedná se např. o *Směrnici Evropského parlamentu* (dále jen EP) a *Rady 2013/33/EU* ze dne 26. června 2013, kterou se stanoví normy pro přijímání žadatelů o mezinárodní ochranu, *Směrnici EP a Rady 2013/32/EU* ze dne 26. června 2013 o *společných řízeních pro přiznávání a odnímání statusu mezinárodní ochrany*, nebo o *Směrnici EP a Rady 2011/95/EU* ze dne 13. prosince 2011 o *normách, které musí splňovat státní příslušníci třetích zemí*

⁴² Mezinárodní ochrana: Dublinský systém. Ministerstvo vnitra České republiky [online]. 2022 [cit. 2022-12-08]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/dublinsky-system.aspx>

*nebo osoby bez státní příslušnosti, aby mohli požívat mezinárodní ochrany, o jednotném statusu pro uprchlíky nebo osoby, které mají nárok na doplňkovou ochranu, a o obsahu poskytnuté ochrany.*⁴³

Normy týkající se migrace, na rozdíl od těch věnující se vyloženě problematice azylového práva, které se zaměřuje na ochranu uprchlíků, mají trochu odlišný právní význam. Tyto normy cílí totiž jednak na možné zajištění bezpečnostních a ekonomických zájmů států, které migrace v určitých odvětvích nabízí, jednak se zabývají otázkou řešení demografického vývoje či budování privilegovaných vztahů s určitými zeměmi. Proto je regulace legální migrace v rámci EU stále především věcí jednotlivých členských států a jejich vlastního rozhodování. Pouze v některých sférách legální migrace nastavila EU společný rámec, jako je např. *Směrnice Rady 2009/50/ES* ze dne 25. května 2009, *o podmínkách pro vstup a pobyt státních příslušníků třetích zemí za účelem výkonu zaměstnání vyžadujícího vysokou kvalifikaci*, jejíž vznik je zdůvodněn rostoucími požadavky trhu práce, podporou hospodářského růstu, konkurenceschopností místní ekonomiky a posilováním znalostní ekonomiky v Evropě. To však nevyklučuje zájem migračního práva o uprchlíky jako takové. Lidskoprávní aspekty migrační politiky můžeme spatřit například ve *Směrnici Rady 2003/86/ES o právu na sloučení rodiny*, která napomáhá cizincům třetích zemí pobývajícím legálně na území členských států k tomu, aby jejich rodinní příslušníci také dostali povolení v daném státě pobývat a žít s nimi. V tomto ohledu jsou stále rozděleny pojmy migrant a azylant, kdy uprchlíci mají zaručeno výhodnější postavení než ty osoby třetích zemí, které se rozhodly ze země původu odejít dobrovolně.⁴⁴

Problém vyvstal během migrační krize počínající v roce 2015, kdy kolaboval systém ochrany vnějších hranic schengenského prostoru, a do členských států se dostávalo čím dál více lidí, u kterých orgány státní správy nemohly určit, zda se jedná o migranty, nebo uprchlíky. S vlastním řešením přišly německé úřady, které se rozhodly pro suspendaci Dublinského systému, a všem občanům Sýrie, kde řádily ozbrojené konflikty v té době asi nejvíce,

⁴³ PÍTROVÁ, Lenka. Aktuální právní aspekty migrace. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-162-5. s. 21-23.

⁴⁴ Tamtéž, s. 23-24.

darovaly status azylanta, protože nebylo z důvodu enormního počtu lidí s neidentifikovatelnými důvody jejich přítomnosti uvnitř schengenského prostoru možno rozlišit, kdo je státním uprchlíkem, a kdo přišel do Evropy pouze za účelem ekonomického přilepšení. Toto rozhodnutí tedy nejen, že smazalo rozdíl mezi uprchlíkem a migrantem, znamenalo však také, že se v zemi legálně pohybovali váleční zločinci nebo pachatelé teroristických útoků. Podle profesora Haralda Christiana Scheu (nar. 1969) by v tomto období, kdy dochází k pokusům o redukci migračních toků do Evropy, měla přijít doba restrikcí vůči migračnímu právu i vůči lidským právům celkově, aby došlo ke stabilnější situaci uvnitř států Schengenu. To se však neobejde bez zajištění podmínek pro kvalitní fungování ochrany vnějších hranic. Prioritou tedy zůstává pomoc státům, které přímo sousedí s územím mimo schengenský prostor.⁴⁵

Existují různé nástroje pro to, aby státy Evropské unie dodržovaly závazky, které jim z podstaty jejich členství náleží. Jedním z pilířů je možnost žaloby pro porušení Smluv před Soudním dvorem EU podle čl. 258-260 *SFEU*, která může vést k deklarování porušení unijního práva členským státem nebo k uložení pokuty nebo periodického penále provinivšímu se státu. Druhý pilíř pak spočívá ve formě dialogů nastavených v různé intenzitě na základě provinění států a ve snaze většiny o změnu ve vnímání vrcholných představitelů těch států, které nesplňují dohodnuté požadavky na mezinárodním poli. To souvisí i se snahou tzv. „socializovat“ problémové státníky v ohledu, jakým chce Evropská unie jako celek směřovat. Dalším nástrojem je procedura podle čl. 7 *Smlouvy o EU*, která umožňuje reagovat na závažné a systematické porušování hodnot některým členským státem. Je nutné podotknout, že čl. 7, který může mít za následek například pozastavení hlasovacích nebo jiných práv vyplývajících ze Smluv EU, je chápán jako nástroj sloužící pro zcela mimořádné situace, což podporuje také fakt, že za 15 let od svého zavedení Amsterodamskou smlouvou nebyl nikdy použit v praxi.⁴⁶⁴⁷

⁴⁵ PÍTROVÁ, Lenka. Aktuální právní aspekty migrace. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-162-5. s. 26-27

⁴⁶ Tamtéž, s. 28.

⁴⁷ Smlouva o Evropské unii. In: Úřední věstník Evropské unie. 2012. Dostupné také z: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0008.02/DOC_1&format=PDF. s. 326/19-20.

Jiné metody musí unie využít v případech, kdy se nejedná o řízení s jedním z členských států, a kde tedy nemůže dojít k řízení před Soudním dvorem EU. V těchto případech jsou užity jiné nástroje, typicky zamezení možnosti, aby se nečlenský stát a jeho subjekty (firmy, občané) mohly spoléhat na unijní pravidla. Tato forma řešení je samozřejmě nejefektivnější a nejúčelnější v rámci jednání a vynucování široce chápaných a uznávaných pravidel vůči těm státům, které aspirují na členství v EU a nechtějí tak chybovat v rámci svých snah. Taktickým tahem a také důkazem zvýšené citlivosti a možná i nedostatečné důvěřivosti ze strany zemí Schengenu pak bylo částečné zamezení vstupu novým zemím, které současně vstupovaly do Evropské unie. Vstup mezi ostatní schengenské státy nebyl schválen žádajícími státy ve stejnou dobu, jako samotný vstup do EU. Nové unijní státy nejdříve musely prokázat schopnost dostát svým unijním závazkům, aby jim mohla být svěřena odpovědnost stát se členy Schengenu. Důsledkem nesplnění požadavků by bylo ponechání států mimo schengenský prostor, což se také stalo v případech Bulharska a Rumunska. Ačkoliv tyto země podle svého přesvědčení i podle stanoviska Evropské komise splnily vstupní požadavky schengenského *acquis*, jejich přistoupení opakovaně blokovaly některé ze starých členských států (Francie, Německo, Nizozemsko), s odůvodněním ve smyslu nedostatečně kvalitního nastavení nástrojů vymáhání práva a zvýšené míry korupce v těchto dvou státech.⁴⁸

Důležitým institutem mezinárodního migračního práva jsou také takzvané readmisní dohody, mezinárodní smlouvy zabývající se zpětným navracením obyvatel třetích zemí, kteří neoprávněně vstoupili nebo neoprávněně pobývají na území jedné ze smluvních stran, do země jejich původu. Této problematice bude věnována pozornost v jedné z následujících kapitol.

1.2.1.2 Vnitrostátní právní úprava ČR ve vztahu k migraci

Migrační problematikou se zabývají státní orgány koordinované vládou ČR. Povinností České republiky vůči mezinárodnímu právu je plnit závazky vznikající na úrovni Evropské unie, nicméně důležitou součástí je i vytváření vlastní legislativy a dalších způsobů regulace migračních tlaků.

⁴⁸ PÍTROVÁ, Lenka. Aktuální právní aspekty migrace. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-162-5. s. 29-30.

Hlavními zájmy v rámci migrační politiky je snaha o eliminaci nelegální migrace a kladení důrazu na migraci legální. Ministerstvo vnitra ČR již v roce 2003 definovalo v rámci zásad politiky vlády v oblasti migrace cizinců 6 pilířů, které by měly být považovány za stěžejní: „*V rámci migrační politiky prosazuje ČR řídicí roli státu, která je v souladu s mezinárodními závazky EU, postavení migrační politiky na základech vzájemné koordinace jak státních, tak jiných orgánů zabývajících se migrací, odstranění všech znaků nelegální migrace a s ní spojených aktivit, aktivní podporu pro stát přínosné legální migrace, aktivní zapojení nevládních a jiných organizací v rámci migrační politiky a zapojení ČR do činnosti eliminace jevů způsobujících humanitární krize a podílení se na těchto záležitostech v rámci světového a evropského společenství.*“⁴⁹

V roce 2015 byla v reakci na migrační krizi vydána dosud platná migrační strategie, která byla vytvořena na základě komunikace více vládních resortů. Primární roli v rámci její tvorby mělo Ministerstvo vnitra. Tvorba strategie má dvojí význam. Ten je spatřován ve snaze vyjádření postoje ČR k aktuálnímu stavu migrace a migrační politiky, zároveň pak ve snaze o zvýšení informovanosti odborné i laické veřejnosti v oblasti migrace. Zásady strategie jsou prioritovány s ohledem na bezpečnostní aspekty migrace a jsou formulovány následovně.
„Česká republika:

- 1) *Dostojí povinnosti zajistit občanům v rámci své migrační politiky klidné soužití s cizinci a díky účinné integraci zabráni vzniku negativních sociálních jevů.*
- 2) *Zajistí bezpečnost svých občanů a efektivní vynucování práva v oblasti nelegální migrace, návratové politiky a organizovaného zločinu spojeného s převaděčstvím a obchodováním s lidmi.*
- 3) *Dostojí svým závazkům v oblasti azylu a zajistí flexibilní kapacity svého systému.*
- 4) *Posílí aktivity s cílem pomoci uprchlíkům v zahraničí a s tím související prevenci dalších migračních toků, včetně podpory rozvoje zemí při zvládnutí migračních krizí.*

⁴⁹ ROŽŇÁK, Petr a Karel KUBEČKA. Země Visegrádu a migrace: fenomén procesu migrace, integrace a reintegrace v kontextu bezpečnosti zemí V4. Ostrava: Key Publishing, 2018. Monografie (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-292-1. s. 209-210.

- 5) *Bude prosazovat udržení výhod volného pohybu osob v rámci Evropské unie a v schengenském prostoru.*
- 6) *Podpoří legální migraci, která je pro stát a jeho občany přínosná tak, aby Česká republika mohla pružně reagovat na potřeby svého pracovního trhu i reflektovat dlouhodobé potřeby státu.*
- 7) *Dostojí mezinárodním a evropským závazkům v oblasti migrace a aktivně se zapojí do celoevropských debat a hledání společných řešení.⁵⁰*

Všechny instituce, které se zabývají migrací v České republice, jsou povinny dodržovat platné právní předpisy. Tyto právní předpisy zahrnují jak národní zákony, které byly schváleny parlamentem a jsou v souladu s mezinárodními smlouvami, tak i mezinárodní a evropské právo. Tyto právní předpisy jsou nezbytnou součástí migrační politiky. Těmi hlavními jsou *Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky*, který stanovuje podmínky vstupu cizince na území České republiky a vycestování cizince z území, dále podmínky pobytu cizince na území a vymezuje působnost Policie České republiky, Ministerstva vnitra a Ministerstva zahraničních věcí v této oblasti státní správy.⁵¹

Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu, který upravuje, za jakých okolností může cizinec, jenž požádal o mezinárodní ochranu na území České republiky, vstoupit a pobývat na našem území, dále pobyt azylanta nebo osoby požívající doplňkové ochrany na území, řízení ve věci mezinárodní ochrany, práva a povinnosti žadatele o udělení mezinárodní ochrany, azylanta, či osoby požívající doplňkové ochrany na území ČR. Dále popisuje působnost Ministerstva vnitra ČR, Policie ČR a státního integračního programu nebo podstatu azylových zařízení.⁵² *Zákon č. 221/2003 Sb., o dočasné ochraně cizinců*, který „*stanovuje podmínky a průběh řízení o udělení a odnětí oprávnění k pobytu za účelem poskytnutí dočasné ochrany na území ČR, podmínky vstupu a pobytu cizince na*

⁵⁰ Strategie migrační politiky České republiky [online]. Ministerstvo vnitra ČR, 2015 [cit. 2023-01-18]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/strategie-migracni-politiky-ceske-republiky.aspx> s. 2

⁵¹ *Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů*. 23.12.1999. §1. Dostupný také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-326>

⁵² *Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů*. 23.12.1999. §1. Dostupný také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-325?text=azylová%20zař%C3%ADzen%C3%AD>

území České republiky za účelem poskytnutí dočasné ochrany a jeho vycestování z území, dále upravuje právní status cizince, který žádá o udělení oprávnění k pobytu za účelem dočasné ochrany a cizince, kterému bylo uděleno oprávnění k pobytu za účelem dočasné ochrany a působnost MV a PČR v této oblasti.⁵³ Zákon č. 191/2016 Sb. o ochraně státních hranic České republiky upravuje v návaznosti na přímo použitelný předpis Evropské unie (NEPaR č. 562/2006) ochranu státních hranic České republiky proti jejich nedovolenému překračování a vymezuje působnost Ministerstva vnitra a Policie České republiky v této oblasti státní správy.⁵⁴

V obecné rovině je pak migrační problematika nejvíce spojena s *Listinou základních práv a svobod* a se *Správním řádem*, nicméně dotýká se, více či méně, i mnoha dalších zákonů.⁵⁵

Dalším důležitým pramenem vnitrostátního migračního práva jsou vyhlášky, chápané jako podzákoné prováděcí předpisy vydávané ústředními orgány státní správy v souladu s konkrétním zákonem. Za zmínku stojí například *Vyhláška č. 328/2015 Sb., kterou se provádí zákon o azylu a zákon o dočasné ochraně cizinců*⁵⁶, *Vyhláška č. 447/2005, kterou se stanoví výše nákladů na ubytování, stravování a přepravu po území České republiky cizince zajištěného za účelem správního vyhoštění*, *Vyhláška č. 415/2006 Sb., kterou se stanoví technické podmínky a postup při pořizování a dalším zpracování biometrických údajů obsažených v nosiči dat cestovního dokladu, ve znění pozdějších*

⁵³ Zákon č. 221/2003 Sb., o dočasné ochraně cizinců. 31.7.2003. §1. Dostupný také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-221#f2438355>

⁵⁴ Zákon č. 191/2016 Sb. o ochraně státních hranic České republiky a o změně souvisejících zákonů. 17.6.2016. §1. Dostupný také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-191#f5831337>

⁵⁵ Legislativa - Aktuální informace o migraci: Obecné normy. Ministerstvo vnitra České republiky: Odbor azylové a migrační politiky [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/migrace-web-legislativa-legislativa.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d>

⁵⁶ Legislativa - Aktuální informace o migraci: Mezinárodní ochrana (včetně dočasné ochrany). Ministerstvo vnitra České republiky: Odbor azylové a migrační politiky [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/migrace-web-legislativa-legislativa.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>

vyhlášek⁵⁷, v oblasti ochrany hranic se jedná např. o *Vyhlášku č. 228/2016 Sb., o stanovení podmínek provozu mezinárodních letišť z hlediska ochrany hranic*.⁵⁸

1.2.2 Legální migrace v České republice

Legální migraci a podmínky pro vstup na území České republiky upravuje především Cizinecký zákon. Hlavním výkonným orgánem ve věcech migrace je Ministerstvo vnitra ČR. V této oblasti je MV ČR výkonnou složkou a jeho úkolem je zajišťovat plynulou a bezproblémovou činnost státních orgánů ve sféře pobytů nad 90 dnů i trvalých pobytů. Dále je MV spojeno se samotným vydáváním pobytových oprávnění, která zajišťují jejich držitelům zákonnou možnost vstupu a pobytu na našem území, ale jsou zároveň jeho nevyhnutelnou podmínkou. Legální migrace ve formě přechodného pobytu nad 90 dnů je druhem regulované, řízené migrace, která je do značné míry ovlivněna unijním právem, nicméně nosným pilířem zůstává *Zákon č. 326/1999 Sb.* Problematika vydávání dlouhodobých víz souvisí především s otázkami pracovní migrace, resp. podnikání. Dalšími nejčastějšími důvody jsou imigrování za účelem sloučení rodiny nebo za účelem studia. Problematiku krátkodobých víz, která jsou omezena na dobu pobytu cizince na území členského státu na 90 dní v rámci jakéhokoliv období 180 dní (tzv. pravidlo 90/180), řeší a má v kompetenci Ministerstvo zahraničních věcí.⁵⁹ Toto oprávnění k pobytu na území členských států však není do plné míry ukazatelem pravé migrace, protože oprávněné subjekty se smí na území členského státu vyskytovat pouze po velmi omezenou dobu. Tato lhůta nenaplnuje ani charakteristiku sezónní migrace, nicméně krátkodobé pobyty jsou samozřejmě jednou z možností, jak se dostat na naše území, a proto by ve výčtu neměly být opomenuty.

⁵⁷ Legislativa - Aktuální informace o migraci: Legální migrace. Ministerstvo vnitra České republiky: Odbor azylové a migrační politiky [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/migrace-web-legislativa-legislativa.aspx?q=Y2hudW09Mw%3d%3d>

⁵⁸ Legislativa - Aktuální informace o migraci: Ochrana hranic a schengenská spolupráce. Ministerstvo vnitra České republiky: Odbor azylové a migrační politiky [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/migrace-web-legislativa-legislativa.aspx?q=Y2hudW09NQ%3d%3d>

⁵⁹ Legální migrace: Obecně o legální migraci z pohledu ministerstva vnitra. Ministerstvo vnitra České republiky: Odbor azylové a migrační politiky [online]. [cit. 2023-01-25]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/legalni-migrace.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d>

Dlouhodobá víza jsou oprávnění k pobytu na území České republiky ve lhůtě nad 90 dnů nejvýše na dobu jednoho roku. Žadatel je povinen osobně podat tuto žádost na zastupitelském úřadě ČR v zahraničí. Vízum k pobytu nad 90 dnů je uděleno na konkrétní dobu, která odpovídá době účelu, za kterým bylo vízum k pobytu nad 90 dní uděleno, zároveň musí odpovídat době platnosti stanovené v předložených dokladech. Jak je psáno výše, dlouhodobé vízum je spojeno s pracovní migrací, není možno jej však vydat přímo za účelem zaměstnání. Speciálním druhem pobytového víza, vycházejícího z evropských směrnic, je pak sezónní zaměstnávání, za jehož účelem je vydáváno buď krátkodobé vízum s dobou trvání 3 měsíců, nebo dlouhodobé vízum, omezené na dobu maximálně 6 měsíců.⁶⁰

Dalším druhem přechodného pobytu nad 90 dní je vedle dlouhodobého víza tzv. povolení k dlouhodobému pobytu. O jeho povolení žádá cizinec na Ministerstvu vnitra ČR, pokud na území pobývá již v rámci dlouhodobého víza a hodlá zde za stejným účelem zůstat po dobu delší, než je 1 rok. Takový typ pobytu je vydáváno například z důvodů rodinných, za účelem zaměstnání, studia nebo aktivit spojených s jinou výdělečnou činností cizince, zejména podnikání. Jsou zde však i další, ne tolik časté okolnosti, jako např. investování nebo vědecký výzkum. Důležitou oblastí tohoto typu přechodného pobytu je tedy pracovní migrace. Dále existuje rozdělení dlouhodobého pobytu na jeho několik speciálních druhů. Jedním z nich je zaměstnanecká karta, tu může cizinec získat, pokud má zájem o zaměstnání v ČR. Mívá vlastnost duálního charakteru, což znamená, že její držitel díky ní může zároveň zákonně pracovat i pobývat na našem území. Platnost zaměstnanecké karty vyprší nejdéle po dvou letech od jejího získání, pokud nebyl pracovní poměr rozváznán dříve. Cizinec je oprávněn po uplynutí dvouleté lhůty zažádat o její prodloužení. Dalším druhem tohoto typu povolení k pobytu je Modrá karta, má stejně jako zaměstnanecká karta duální charakter, liší se však ve vymezení osob, které ji mohou získat. Obdržet ji mohou ti cizinci, kteří jsou vysokoškolsky vzdělání studiem trvajícím nejméně 3 roky, předpokladem této podmínky je záruka vzdělané a kvalifikované pracovní síly.

⁶⁰ Legální migrace: Občané třetích zemí. Ministerstvo vnitra České republiky: Odbor azylové a migrační politiky [online]. [cit. 2023-01-25]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/legalni-migrace.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>

Dalšími, již ne tak často používanými formami dlouhodobého pobytu, jsou dále Karta vnitropodnikově převedeného zaměstnance a Karta vnitropodnikově převedeného zaměstnance jiného členského státu Evropské unie⁶¹

Jediným druhem pobytu, kdy cizinec nemusí opětovně žádat o prodloužení možnosti zůstat na území České republiky, je trvalý pobyt. V §66 cizineckého zákona jsou definovány podmínky, za jakých může cizinec povolení k trvalému pobytu získat. *„Povolení k trvalému pobytu se bez podmínky předchozího nepřetržitého pobytu na území vydá cizinci, který o vydání tohoto povolení žádá za prvé z humanitárních důvodů, zejména se jedná o situace, je-li cizinec manželem nebo dítětem azylanta za splnění dalších kritérií, nebo pokud byl cizinec v minulosti státním občanem ČR. Dále zákon stanovuje vydání povolení k trvalému pobytu na jeho žádost, pokud je jeho pobyt na území v zájmu České republiky, nebo pokud o toto povolení žádá z jiných důvodů hodných zvláštního zřetele.“* Pro většinu cizinců aspirujících na tento druh pobytu je však důležitější §68, který tvrdí, že *„povolení k trvalému pobytu se na žádost vydá cizinci, který ke dni podání žádosti pobývá na území nepřetržitě po dobu nejméně 5 let. Osobám, na území ČR pobývaly v rámci dlouhodobého víza nebo dlouhodobého pobytu za účelem studia, se započítává doba pobytu jednou polovinou celkového času. Do doby, ve které je měřena lhůta pěti let pro případné vydání povolení k trvalému pobytu, se nezapočítává např. doba vyslání cizince na území zahraničním zaměstnavatelem nebo zahraniční PO nebo FO, doba výkonu trestu odnětí svobody, dlouhodobé vízum za účelem sezónního zaměstnání, doba pobytu na území, pokud účelem byla výpomoc s domácími pracemi v rámci tzv. au pair“* a další. Za předpokladu splnění dalších konkrétních podmínek, jako je například nezletilost cizince, snížená míra samostatnosti z důvodu dlouhodobě nepříznivého stavu nebo osamělost a stáří, může být poskytnuto povolení k trvalému pobytu cizinci již po čtyřech letech nepřetržitého pobytu na území ČR.⁶²

⁶¹ Legální migrace: Občané třetích zemí. Ministerstvo vnitra České republiky: Odbor azylové a migrační politiky [online]. [cit. 2023-01-25]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/legalni-migrace.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>.

⁶² Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů. 23.12.1999. §65-68. Dostupný také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-326>

Ke dni 31. 12. 2022 bylo evidováno 782 000 přechodně žijících cizinců s povolením k přechodnému pobytu na území České republiky. S povolením k trvalému pobytu k poslednímu dni loňského roku žije na území ČR 334 154 cizinců. Celkové číslo tedy tvoří finální součet, který se dostal na 1 116 154 cizinců, což je historicky nejvyšší hodnota. V porovnání s předchozími roky, kdy se hodnoty přechodně a trvale pobývajících cizinců na našem území relativně podobaly na rozmezí okolo 310 až 338 tisíc, rok uplynulý čítá více než dvojnásobnou hodnotu osob přechodně pobývajících v ČR. V rámci celkového zastoupení přechodně pobývajících cizinců na našem území tvoří 369 tisíc osob muži a 412 tisíc ženy. Podíl žen s povolením k přechodnému pobytu činí 52,7 % na celkovém počtu. Trvalý pobyt má častější zastoupení mezi muži. Z celkového počtu tvoří muži 52,6%, tedy 175 901 mužů disponuje v ČR tímto povolením. Mezi nejčastěji zastoupenými cizinci ze třetích zemí, kteří legálně pobývají na území ČR, jsou obyvatelé Ruska (19 715 přechodně, 23 783 trvale), Vietnamu (11 235 přechodně, 55 105 trvale) a Ukrajiny (542 737 přechodně, 93 545 trvale).⁶³

Migrační situace se oproti předchozímu roku, tedy roku 2021, výrazně změnila. Celkový počet cizinců k poslednímu dni roku 2021 byl 660 849. Tuto změnu má samozřejmě na svědomí ukrajinská migrační krize. V roce 2021 pobývalo v České republice přechodně „pouze“ 106 099 Ukrajinců, dalších 90 776 pak trvale. Podobná čísla jako v roce 2022 pak vykazoval Vietnam, jehož 10 461 občanů zde pobývalo na základě přechodného pobytu a 54 390 na základě trvalého pobytu. Rusko, jehož obyvatelé jsou dlouhodobě mezi obyvateli ze třetích zemí po Ukrajincích a Vietnamcích v České republice zastoupeni nejvíce, mělo v ČR k 31. 12. 2021 téměř 22 000 přechodně pobývajících občanů a 23 376 osob s povolením k trvalému pobytu.⁶⁴

Vývoj počtu cizinců, kteří pobývají na území ČR, je z logiky věci u obou hodnot dlouhodobě mírně rostoucí, protože každoročně je dalším cizincům schvalována žádost o povolení k přechodnému pobytu. Zároveň někteří vždy v dalším roce splní podmínky pro možnost žádat o trvalý pobyt na našem území,

⁶³ Statistika: Cizinci s povoleným pobytem [online]. Odbor azylové a migrační politiky, 2022 [cit. 2023-02-02]. Dostupné z:

<https://www.mvcr.cz/migrace/docDetail.aspx?docid=21609249&docType=ART&chnum=2>

⁶⁴ Tamtéž.

a proto by se měl vždy počet cizinců s povolením k trvalému pobytu na území zvyšovat. Změna v pravidelných hodnotách však nastala u občanů Ruska mezi lety 2021 a 2022, kdy počet Rusů s povolením k trvalému pobytu sice zůstal na podobné hodnotě, poklesl však počet oprávněných pobývat na území ČR přechodně, a to zhruba o 2 300 osob. Není třeba dodávat, že na aktuální stav migrace u nás i ve světě měly dopad ruská invaze a ozbrojený konflikt na Ukrajině, které vyvolaly masový odliv ukrajinských obyvatel mimo svou vlast. Na nižší počty Rusů v České republice pak pravděpodobně dopadají i sankční opatření, která mají vliv na přijímání ruských obyvatel na naše území. Téma migrační krize na Ukrajině ve spojení s mezinárodní ochranou, jako dalším typem přechodného pobytu, bude rozebráno v následující, samostatné kapitole.

1.2.2.1 Mezinárodní ochrana a ukrajinská migrační krize

Pojem uprchlík je možno podle současných norem možno shodně interpretovat s pojmem žadatel o azyl. Jedná se o specifickou kategorii migranta, který je z určitých důvodů (jasně definovaných) nucen hledat ochranu na území jiného státu, než jehož je obyvatelem. Jedná se o pronásledování z důvodů náboženských, vlastního politického přesvědčení, které by mohlo být v určitých státech považováno za nepřijatelné, (dále např. z důvodu rasy atd.). Členské státy EU jsou povinny zabývat se žádostmi o azyl kteréhokoliv cizince, který o tuto ochranu požádá, a to v souladu s předpisy Evropské unie, kterými je členský stát v rámci mezinárodního práva vázán, například s *Úmluvou OSN o právním postavení uprchlíků*. Žádný stát si nemůže samovolně určovat, jaké žádosti, kterých osob se rozhodne v rámci vlastní agendy posuzovat. Možnost požádat o mezinárodní ochranu (azyl) je bez výjimky zaručena všem cizincům. Jedním z hlavních cílů ČR na unijní úrovni je *„podpora společného evropského azylového systému a všech jeho stávajících nástrojů s důrazem na jeho důsledné dodržování.“* Na národní úrovni si Česká republika klade za cíle *„důstojné zacházení s žadatelí o azyl, azylanty a osobami s udělenou doplňkovou ochranou v souladu s mezinárodními závazky a společnými unijními pravidly, realizaci koncepce Národního přesídlovacího programu jako účinného humanitárního nástroje pomoci uprchlíkům i vyjádření solidarity, připravenost*

*českého azylového systému na přijetí většího množství žadatelů o azyl/uprchlíků a flexibilní kapacity národního azylového systému“.*⁶⁵

Azyl jako takový plní, zároveň s doplňkovou ochranou, účely, které mají pomoci lidem před nejrůznějšími druhy perzekuce ze strany jejich domovských států. V tomto ohledu platí jeden z bodů zmíněných v předchozí kapitole, kdy každý stát může jednat ve smyslu vlastní vůle v oblasti nastavení pravidel, za jakých bude cizinec oprávněn získat národní status azylanta. Jiný případ je však uprchlický status, ten je totiž objektem předepsaných mezinárodněprávních stanov, konkrétně jej upravuje *Úmluva o právním postavení uprchlíků z roku 1951* a k ní se vážící *Newyorský protokol z roku 1967*, tzv. Ženevské úmluvy. V českém právním řádu se azylové právo opírá o článek 43 *Listiny*, dále je definován již zmíněným *Zákonem o azylu*. V internacionálním pojetí je téma azylu zakotveno v právních úpravách a de iure podporováno minimálně 148 státy.⁶⁶

Vojenská agrese Ruska vůči Ukrajině způsobila příliv milionů osob, které hledají útočiště v EU a dalších zemích. EU dne 4. března 2022 aktivovala směrnici o dočasné ochraně. Směrnice EU byla přijata v roce 2001 v návaznosti na rozsáhlé vysídlování, k němuž došlo v Evropě v důsledku ozbrojených konfliktů na západním Balkáně, zejména v Bosně a Hercegovině a Kosovu. Jedná se o krizový mechanismus EU, který se aktivuje za výjimečných okolností v případě hromadného přílivu osob, s cílem poskytnout bezprostřední, hromadnou ochranu osobám, které byly nuceny opustit své území a přesunout se do jiných států. Zároveň dalším pozitivním faktorem je skutečnost, že aktivací směrnice o dočasné ochraně je unie schopna předejít masivní zátěži, kterou by pociťovaly státní orgány zabezpečující pomoc azylantům zemí EU v případě náhlého masivního nárůstu žadatelů o azyl. *„V souvislosti s konfliktem na Ukrajině může být systém dočasné ochrany aplikován na osoby, které na území Ukrajiny pobývaly před dnem 24. února 2022 a jsou ukrajinští státní příslušníci*

⁶⁵ Strategie migrační politiky České republiky [online]. Ministerstvo vnitra, 2015 [cit. 2023-02-11]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/strategie-strategie-migracni-politiky-cr.aspx> s. 11-12.

⁶⁶ Mezinárodní ochrana: Azyl a uprchlictví. Ministerstvo vnitra České republiky: Odbor azylové a migrační politiky [online]. 2018 [cit. 2023-02-12]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/nase-hlavni-temata-mezinarodni-ochrana-mezinarodni-ochrana.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d>

nebo jejich rodinní příslušníci, státní příslušníci jiných zemí a osoby bez státní příslušnosti požívající mezinárodní ochrany na Ukrajině a jejich rodinní příslušníci, státní příslušníci jiných zemí, kteří mají povolení k trvalému pobytu a nemohou se za bezpečných a trvalých podmínek dostat do své země původu. Pro tyto skupiny osob jsou v rámci dočasné ochrany zajištěny určité sociální jistoty. Mimo samotného oprávnění k pobytu je uprchlíkům zajištěn přístup na trh práce, přístup k bydlení a sociální a lékařská pomoc. Časová působnost dočasné ochrany je zajištěna nejméně do 4. března 2023 a může trvat až tři roky. Další požívání ochrany bude uváženo v závislosti na vývoji situace na Ukrajině. Je udělena automaticky, osoby požívající této ochrany by však měly požádat o povolení k pobytu v zemi EU, ve které se rozhodly zůstat.“ Je důležité také zmínit, že požívání dočasné ochrany nebrání dotčeným osobám v možnosti požádat o status uprchlíka nebo jinou formu ochrany dostupnou v Evropské unii.⁶⁷

K registraci ukrajinských občanů, kteří přišli na území ČR po ruském vpádu na konci února, byla na pomoc zřízena Krajská asistenční centra pomoci Ukrajině. Tyto pobočky měly za úkol posloužit uprchlíkům právě k možnosti podání žádosti o vízum za účelem dočasné ochrany. V rámci výše zmíněných možností pomoci se žadatelům dostalo nároku na humanitární dávku ve výši 5 000 Kč na osobu poskytovanou prostřednictvím úřadů práce. Zároveň byl dostupný nárok na příspěvek pro domácnosti, které běžence ubytují, a to v hodnotě 3 000 Kč měsíčně za každého uprchlíka, kdy celková výše příspěvku však nemohla přesáhnout 12 000 Kč. V rámci sociálního zajištění byl Ukrajincům, jimž bylo schváleno vízum za účelem dočasné ochrany, zpřístupněn vstup do systému veřejného zdravotního pojištění, kdy obdrželi náhradní průkaz pojištěnce u VZP, díky kterému jim mohla být poskytnuta stejná bezplatná zdravotní péče jako občanům ČR. Studentům pocházejícím z Ukrajiny pak byla poskytnuta možnost podávání přihlášek k přijímacím zkouškám na střední a

⁶⁷ Infografika: Dočasná ochrana vysídlených osob poskytovaná EU. Evropská rada: Rada Evropská unie [online]. Evropská unie, 2022 [cit. 2023-02-12]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/infographics/temporary-protection-displaced-persons/>

vyšší odborné školy bez povinnosti doložení dokladů z předchozích vzdělávacích institucí. K přijetí jim stačí čestné prohlášení.⁶⁸

V souvislosti s událostmi, které se od začátku minulého roku začaly dít na Ukrajině, vyvoláním válečného konfliktu Ruskem a následným masivním přílivu vln imigrantů utíkajících do zemí EU, požádalo ke 30. září 2022 v členských státech o dočasnou ochranu přes 4,3 milionu osob. Dalších 26 400 pak o mezinárodní ochranu. Nejvíce žadatelů o dočasnou ochranu v EU do 30. září registrovalo Polsko, kdy se jednalo o 32% ze všech žádostí v rámci členských zemí. Na druhém místě se nachází Německo s 23% zastoupením žadatelů. V České republice požádalo o dočasnou ochranu 10% ze všech žadatelů, Itálii se 4% dále následují Španělsko, Bulharsko a Francie. Postupně však dochází k nárůstu počtu lidí, kteří se vrací do místa svého původu. Ke konci září bylo zaznamenáno, že z Ukrajiny putovalo na území EU nejméně 9,8 milionu uprchlíků, nicméně přes 7,1 milionu osob se již vrátilo zpět na Ukrajinu.⁶⁹

1.2.3 Nelegální migrace v České republice

Údaje o nelegální migraci jsou každoročně k dispozici ve výroční *Zprávě o situaci v oblasti migrace na území České republiky*, kterou pravidelně vytváří Ministerstvo vnitra, případně v jeho čtvrtletních zprávách o migraci. Nelegální migrace je definována jako „*zjištěné případy nelegálního vstupu osob přes státní hranice na území státu, nedovoleného způsobu opuštění státu a nelegálního pobytu cizince ve vnitrozemí.*“ Profeser Dušan Drbohlav (nar. 1959) uvádí, že statisticky jsou odděleně sledovány dvě kategorie nelegální migrace. V první řadě jde o porušení zákonů, které souvisí s nedovoleným překročením hranic cizincem, v řadě druhé pak jsou myšleny situace, kdy se osoba proviní v souvislosti s porušením pobytového režimu cizince. V rámci druhého zmíněného odvětví nejsou pokládány za nelegální aktivitu pouze případy, kdy je cizinec zadržen ve vnitrozemí například z důvodu neplatného pobytového víza, avšak i případy, kdy je tato nebo jiná skutečnost, související s trvanlivostí doby platnosti pobytového víza, zjištěna až na hranicích při výjezdu z území. Vývoj

⁶⁸ Slovo: Stojíme za Ukrajinou. 2022. Praha: Slovo 21, 2022. s. 5.

⁶⁹ Čtvrtletní zpráva o migraci: III. 2022 [online]. Ministerstvo vnitra České republiky, 2022 [cit. 2023-02-11]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/ctvrtletni-zpravy-o-situaci-v-oblasti-migrace.aspx> s. 11.

nelegální migrace jsme schopni sledovat již od roku 1993, nicméně až od roku 2000 je možno přesně definovat počty porušování v kategorii pobytového režimu.⁷⁰

„Odhad samotného počtu nelegálních migrantů je jedním z nejobtížnějších úkolů migračního výzkumu. To již vyplývá ze samotné podstaty nelegality, kdy se cizinec snaží svoji nezákonnou přítomnost na území úmyslně a trvale skrývat. Právě hodnoty jsou neregistrované a statisticky nepodchytitelné. Základním datovým zdrojem pro možné odhady počtu nelegálně žijících migrantů na našem území bývají obecně statistiky zadržených nelegálních migrantů, které zajišťuje Služba cizinecké policie.“ Je třeba však zdůraznit, že např. data o počtech zadržených migrantů na státní hranici v sobě zahrnují jak skupiny migrantů, pro které je ČR cílovou zemí, tak i ty skupiny, pro které slouží ČR pouze jako tranzitní země. Další statistickou metodou pro odhad počtu nelegálních migrantů by mohly vycházet z údajů zajišťovaných úřady práce a živnostenskými úřady, které vychází z kontrolní činnosti nelegálních ekonomických aktivit, tato data však není možno účinně generalizovat, protože nevychází ze systematické činnosti těchto orgánů, jejich závěry tedy nemají přesnou vypovídací hodnotu. Další možností je využití expertních odhadů, které jsou založeny na dlouholeté zkušenosti v oblasti mezinárodní migrace, nedostatkem je však povinnost doplňování některých zkoumaných hodnot subjektivními odhady, které plyne z občasného nedostatku potřebných objektivních podkladových informací. Dalším komplikujícím faktorem, který znemožňuje možnou identifikaci nelegálního migranta, je pak tolerance české společnosti vůči fenoménu nelegality (platící především v oblasti zaměstnávání), která vytváří prostředí příznivé pro zastření nelegálního statusu.⁷¹

Během roku 2022, tedy za kompletní období od 1. 1. 2022 do 31. 12. 2022, bylo na území ČR zjištěno 29 235 osob při nelegální migraci. Je evidován výrazný meziroční nárůst v oblasti tranzitní nelegální migrace přes naše území, se kterým se musela Policie ČR potýkat. Oproti stejnému období předchozího roku došlo ke zvýšení o 18 065 osob, což činí nárůst o 161,7%. Zásadní vliv na

⁷⁰ DRBOHLAV, Dušan, ed. Nelegální ekonomické aktivity migrantů: (Česko v evropském kontextu). V Praze: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1552-3. s.92.

⁷¹ Tamtéž, s. 176-177.

nárůst počtu nelegálních migrantů na území ČR měla vlna především syrských uprchlíků, u kterých je spatřována obtíž především v tom ohledu, že s ohledem na aktuální vnitropolitickou a bezpečnostní situaci v Sýrii existuje překážka se zpětným navracením uprchlíků zpět do jejich domoviny. Ačkoliv v rámci tranzitní nelegální migrace došlo k několikasetprocentnímu meziročnímu nárůstu počtu migrantů, ve statistikách kriminality se tato skutečnost zatím nijak neprojevila. Česká republika je i nadále tranzitní, nikoliv cílovou zemí. Ze strany migrantů není téměř využívána možnost požádat si o mezinárodní ochranu na našem území. *„Z důvodů strmého nárůstu tranzitní nelegální migrace přes naše území rozhodla dne 29. 09. 2022 Vláda České republiky o dočasném znovuzavedení ochrany vnitřní hranice České republiky, a to do 25. 01. 2023. Jednalo se o 251 km hranice a 27 hraničních přechodů. V rámci těchto kontrol bylo do 31. 12. 2022 při tranzitní nelegální migraci zjištěno 9404 osob a zároveň 140 převaděčů. Bylo provedeno přes dva a půl milionu kontrol osob. Z pohledu státní příslušnosti se nelegální migrace dopouštějí nejčastěji občané Sýrie (20 981 osob), Ukrajiny (2 850 osob), Moldavska (1010 osob), Turecka (772 osob,) a Gruzie (309 osob). Zároveň se oproti roku 2021 zvýšil počet vydaných rozhodnutí o správním vyhoštění z území ČR na 6 449 (nárůst o 1 462 případů). Nejčastěji se stále jedná o občany Ukrajiny (1 960 osob), následují občané Sýrie (1 382 osob) a Moldavska (991 osob).“⁷²*

V kvalitativním výzkumu prof. Drbohlava (nar. 1959) je možno zachytit projekci vnímání migrantů, kteří v době výzkumu nelegálně vstoupili a pobývali na území České republiky, a nastítnit, jaké klady a zápory pro ně jejich nelegální pobyt v ČR znamenal a jaké dopady na jejich životy měl. V rámci výzkumu byly zjišťovány jmenovitě faktory odtržení od rodiny, vztahy na pracovišti, vykořisťování ze strany prostředníka/mafiaňských struktur, vykořisťování ze strany zaměstnavatele, nízká mzda, špatné pracovní podmínky, diskriminace ze strany Čechů, málo pracovních příležitostí a malé sociální jistoty. Nejvíce negativně vnímaným z vybraných faktorů bylo pro cizince nelegálně pobývajících na území České republiky odtržení od rodin a nízká mzda, způsobená

⁷² Zpravodajství: Nelegální migrace v ČR v období od 1. 1. 2022 do 31. 12. 2022. Policie České republiky: Služba cizinecké policie [online]. 2023 [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/nelegalni-migrace-v-cr-v-obdobi-od-1-1-2022-do-31-12-2022.aspx>

především „nemožností“ cizince sjednávat si pro sebe lepší podmínky, protože byl v pozici, kdy musel plně vyhovět všem nastaveným pravidlům. Odtěžení od rodiny bylo negativněji vnímáno lidmi starší věkové kategorie (nad 30 let věku), naopak migranti mladšího věku deklarovali největší nespokojenost v souvislosti s nízkým platovým ohodnocením. Za významné lze považovat tvrzení, že určité formy vykořisťování ze strany mafiánských struktur či osoby zajišťující práci není podstatné pro migranty pocházející z Vietnamu. Naopak pro migranty z post-sovětských zemí, kteří tvořili spojenou skupinu, se vykořisťování ze strany zaměstnavatele potvrdilo jako významný negativní faktor. V oblasti dalších, nyní sociálních faktorů, migranti zvolili jako nejvíce negativní celkovou životní situaci, kterou si představovali před příchodem lepší a méně náročnou. Rozdíl mezi vybranými skupinami migrantů, tedy mezi post-sověty a Vietnamci, je v této oblasti patrný. Zatímco u nelegálních migrantů z Vietnamu je nejdůležitější vztah mezi celkovou životní situací a bytovou situací, post-sovětské nelegální migranti se nejvíce zaměřují na vztah v rámci spokojenosti s celkovou životní situací a pracovními podmínkami. Z tohoto tvrzení se dá usoudit, že zatímco první jmenovaná skupina se zaměřuje na stabilizaci života v cílové zemi, ta druhá klade důraz spíše na krátkodobé a dočasné pracovní aktivity. Dalo by se říci, že takové nastavení ve vysoké míře reflektuje trend uvažování legálních migrantů.⁷³

Nelegální migraci je možno uvažovat v rovině správní a trestněprávní. Správní delikty vycházejí z porušení platných právních norem a za jejich nedodržení následuje správní postih, který vychází především z níže popsaných východisek. Ochranou státních hranic České republiky jsou rozuměny opatření organizačního a technického charakteru zajišťované policií, sloužící k tomu účelu, aby bylo zamezeno nedovoleným překračováním či k dalším účelům plynoucím z unijních závazků. Podle *Schengenského hraničního kodexu (NEPaR č. 562/2006 ze dne 15. března 2006)* jsou kontrolní procedury konány pouze na vnějších schengenských hranicích, které je možno překračovat jen na hraničních přechodech v rámci časově předepsaného provozního rámce. Díky tomu členské země pozbyly povinnost vykonávat vlastní hraniční kontroly mezi jednotlivými unijními státy. Tato místní působnost je aplikována na všechny

⁷³ DRBOHLAV, Dušan, ed. Nelegální ekonomické aktivity migrantů: (Česko v evropském kontextu). V Praze: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1552-3. s. 141-144.

osoby bez ohledu na to, zda pocházejí z členského státu Schengenu, či nikoliv. Právní úprava poté dále udává podmínky, za kterých je policie oprávněna žádat po osobě, aby hraniční kontrolu podstoupila, resp. za jakých je osoba tuto policejní kontrolu strpět. Toto opatření platí především za předpokladu, že došlo k rozhodnutí vlády o zajišťování ochrany vnitřních hranic, vyvolanému náhlou změnou bezpečnostní situace.⁷⁴

Pokud se zaměříme na odvětví protiprávních aktivit žadatelů o mezinárodní ochranu, není tato oblast porušování právních předpisů příliš častá, je však potřeba ji zmínit. Současná právní úprava umožňuje žadatelům o mezinárodní ochranu legální přístup na trh práce až po určité době. Ačkoliv jsou podmínky přípuštění na trh práce pro žadatele o mezinárodní ochranu v mnoha ohledech přívětivější, existují určitá omezení, která legální pracovní aktivity ovlivňují. Jedním z nejzávažnějších je fakt, že žadatelům o mezinárodní ochranu může být povolení k zaměstnání vydáno až po jednom roce trvání řízení o mezinárodní ochraně, do této doby nemohou žadatelé legálně pracovat. Působí zde i řada vedlejších faktorů, jako je například jazyková bariéra, absence dokladů o vzdělání či jiné pracovní kvalifikaci nebo neochota zaměstnavatelů nabízet stejné pracovní podmínky a ohodnocení cizincům jako českým občanům, které posouvají žadatele do pozice zcela nekvalifikované pracovní síly, orhožené sociálním vyloučením. Souhrn těchto okolností často vede k závěru, že pokud žadatelé o mezinárodní ochranu pracují, tak je to nelegální cestou. Další nepříjemnosti vznikají v souvislosti s tím, že pokud chtějí žadatelé o mezinárodní ochranu bydlet v soukromí, mimo dostupný prostor v jednom ze čtyř pobytových středisek, jsou povinni si náklady spojené s živobytím platit sami. Nárok má žadatel na finanční příspěvek odpovídající 1,6 násobku životního minima, pouze však na dobu třech měsíců. Jelikož je oprávněn legálně pracovat až po uplynutí doby dvanácti měsíců, vzniká zde devítiměsíční mezera, která může být v některých případech vyplněna právě prostorem pro nelegální aktivity.⁷⁵

⁷⁴ PÍTROVÁ, Lenka. Aktuální právní aspekty migrace. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-162-5. s. 99-101.

⁷⁵ DRBOHLAV, Dušan, ed. Nelegální ekonomické aktivity migrantů: (Česko v evropském kontextu). V Praze: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1552-3. s. 184-185

1.2.3.1 Migrace v ČR v trestně-právní rovině

Při zvažování míry a intenzity, jakou by se měla nelegální migrace trestat, je především potřeba dostát závazkům plynoucích z mezinárodních smluv uzavřených za účelem regulace mezinárodní nelegální migrace. Ta nejzávažnější a společensky nejškodlivější jednání v souvislosti s neoprávněným překračováním státní hranice jsou trestnými činy podle trestního zákoníku. Těmi jsou §339- *násilné překročení státní hranice* a §340- *organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice* neboli převaděčství. Trestně odpovědným je v tomto případě *organizátor či pomocník*, tedy za jiných okolností účastník, který nyní v pozici pachatele trestný čin koná. *Cizinci umožňuje neoprávněný vstup na území*, cizinec sám tedy není za nedovolené překročení státní hranice trestně odpovědný. Trestní norma zde cílí na ochranu před snahou nelegálně pomáhat běžencům ke vstupům na území, a tato konání trestá.⁷⁶

Spojení trestní sankce s nedovoleným pobýváním na území ČR v sobě zahrnují i paragrafy 341 a 342. V §341- *Napomáhání k neoprávněnému pobytu na území republiky*, „je pachatelem osoba, která pomáhá cizinci k nelegálnímu pobytu na území ČR, s vidinou získání neoprávněného majetkového nebo jiného prospěchu“. §342 se pak zabývá neoprávněným zaměstnáváním cizinců a snaží se docílit co nejnižšího počtu nelegálně pracujících cizinců na našem území. *Pachatelem podle §342 „je ten, kdo soustavně, opakovaně, za zvlášť vykořisťujících pracovních podmínek nebo ve větším rozsahu neoprávněně zaměstná nebo zprostředkuje zaměstnání cizince, který se zdržuje neoprávněně na území České republiky nebo nemá platné povolení k zaměstnání, pokud je podle jiného právního předpisu (např. dle cizineckého zákona) vyžadováno. Dále pak je pachatelem osoba, která zaměstná nebo zprostředkuje zaměstnání cizince, který je dítětem a zdržuje se neoprávněně na území České republiky nebo nemá platné povolení k zaměstnání.“*⁷⁷

Na základě unijních právních předpisů, konkrétně čl. 27 *Schengenské prováděcí úmluvy*, podle níž „se smluvní strany zavazují zavést přiměřené

⁷⁶ PÍTROVÁ, Lenka. Aktuální právní aspekty migrace. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-162-5. s. 101-102.

⁷⁷ Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník*, 9.2.2009. §341, §342. Dostupný také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

sankce proti osobám, které v rozporu s právními předpisy dané smluvní strany týkajícími se vstupu a pobytu cizinců z výdělečných důvodů napomáhají nebo se snaží napomáhat cizincům ke vstupu nebo pobytu na území smluvní strany“, jsou dané státy oprávněny podle svého úsudku vymezit sankce za protiprávní jednání tak, aby naplňovaly účinná, přiměřená i odrazující hlediska vůči společenské škodlivosti a případné demotivaci vůči podobnému jednání v budoucnu.⁷⁸ Ustanovení článku 27 bylo později zrušeno *směrnicí Rady 2002/90/ES ze dne 28. listopadu 2002, kterou se definuje napomáhání k nepovolenému vstupu, přechodu a pobytu, a to ke dni 5.12.2004*, kde je nově vymezeno.

1.2.3.2 Migrace v ČR ve správně-právní rovině

Dále dochází k porušování práva ve správní rovině. Případy porušování norem správního práva mohou být rozděleny do několika skupin: 1) jednání spojená s vlastním nedovoleným překračováním státní hranice. Tato skupina je nejčastěji spojena s naplněním skutkové podstaty přestupku podle zákona č. 191/2016 Sb., *o ochraně státních hranic*. „*Jedná se o případy, kdy fyzická osoba překročí hranice mimo hraniční přechod, dále užití hraničního přechodu v jiné než stanovené provozní době během dočasného znovuzavedení ochrany vnitřních hranic nebo vyhnutí se hraniční kontrole během této situace.*“ Dále přestupek podle zákona č. 329/1999 Sb., *o cestovních dokladech*, spočívající v tom, že osoba opustí území ČR bez platného cestovního dokladu. 2) Jedná se o přestupky, které souvisí s nerespektováním dalších podmínek pro vstup na území České republiky. Jedná se o případy, kdy „*státní příslušník třetí země poruší povinnost pobývat na území s platným cestovním dokladem nebo vízem, případně nedoloží v policii stanovené lhůtě, že splňuje podmínky potřebné k pobytu na území. Dále je povinen na požádání policie prokázat totožnost, případně strpět ověření totožnosti technickými prostředky, ohlásit místo pobytu na území a v případě potřeby se prokázat zajištěním prostředků k bydlení a dokladem o cestovním zdravotním pojištění.*“ Porušení těchto povinností je přesupkem podle zákona o pobytu cizinců. 3) Protiprávní jednání v souvislosti

⁷⁸ PÍTROVÁ, Lenka. Aktuální právní aspekty migrace. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-162-5. s. 147.

s překračováním tzv. zelené hranice. Jedná se o spáchání přestupku spočívajícího například ve „zničení, poškození, neoprávněném přemístění nebo odstranění hraničního znaku nebo zařízení upozorňující na průběh státních hranic“, další přestupky z této skupiny nemají přímou souvislost s nedovoleným překročením nebo narušením státní hranice. 4) Protiprávním jednáním souvisejícím s nedovoleným vstupem a pobytem cizince na našem území je myšleno, pokud „cizinec nebo občan neoprávněně provede zápis, změnu nebo opravu v cestovním dokladu, pokud ubytovatel neoznámí ubytování cizince do 3 pracovních dní útvaru policie či pokud osoba, která pozvala cizince na území a zavázala se k úhradě nákladů pobytu cizince, neoprávněně od takového závazku odstoupí.“⁷⁹

Právní úprava, která má za úkol primárně sloužit proti snahám zaměstnávat cizince nelegálně, je primárně obsažena ve dvou důležitých zákonech. Jedná se o zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti a o zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců. V prvním ze zmíněných zákonů se jedná o přestupky v paragrafech 139 a 140. Dále je upravuje institut povolení k zaměstnání cizince (§89) a podmínky vyžadované k udělení povolení v následujících paragrafech. Další tresty, aplikovatelné za neoprávněné zaměstnávání cizinců, je možné najít v cizineckém zákoně. Klíčovými sankcemi jsou vyhoštění a zákaz pobytu. Správní vyhoštění z přechodného pobytu na území je upraveno paragrafem 119, následující paragraf poté upravuje správní vyhoštění cizince s povolením k pobytu trvalému. V souvislosti s nelegálním zaměstnáváním cizinců by pak účinným sankčním principem mělo být vymáhání nákladů vzniklých v důsledku správního vyhoštění cizince po osobách, které které zaměstnaly cizince bez povolení nebo které tento pracovní poměr zprostředkovaly, případně po osobách, které o tom věděly (§123). Tato opatření mají však pouze doplňující charakter, na prvním místě je úhrada nákladů vymáhána po cizinci, případně po osobě, která cizince na území pozvala. Pokud je cizinec na území zaměstnán nelegálně, existuje vysoká pravděpodobnost, že v rámci pracovního poměru dochází i k mnoha dalším, dílčím proviněním a

⁷⁹ PÍTROVÁ, Lenka. Aktuální právní aspekty migrace. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-162-5. s. 104-107.

porušením předpisů ve sféře sociální, zdravotní nebo daňové, které za naplnění konkrétních podmínek mohou vést až ke vzniku trestněprávní odpovědnosti.⁸⁰

1.2.3.3 Tranzitní migrace

Důležitou roli v rámci nelegálních aktivit hraje i tranzitní migrace. Jedná se o zajištění přepravy skrz prostor České republiky lidem, kteří nemají na jejím území nebo v jiném státě Schengenu oprávnění zdržovat se. Tranzitní země je označení pro množinu států, které jsou pouze prostorem pro přechod migrantů. Migranti v takových oblastech často nemají další snahu vykonávat jiné aktivity než jimi projít na cestě do vybrané cílové země. ČR, jako jedno ze srdcí Evropy, spojující jih a sever či východ a západ, je tranzitní zemí pro nezanedbatelné množství osob, které mají namířeno do jiných států, nejčastěji do Německa. Vstup do ČR je spojen s přechodem hranic především ze Slovenska a Rakouska. Migranti jsou obecně motivováni odchodem ze své země na základě několika hlavních faktorů. Prvním je vidina ekonomického zlepšení životní úrovně v západoevropských zemích. Druhým nejčastějším důvodem je útek ze zemí, kde přetrvávají válečné konflikty. Jako třetí se nejčastěji jeví snaha migrantů dostat se za rodinnými příslušníky, kterým se podařilo dostat povolení k pobytu v Evropě již dříve. ČR dle Zprávy o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území ČR pro rok 2021 přetrvává pouze tranzitní zemí, a to především z důvodu méně lukrativně nastaveného systému sociálních dávek a nízkým výskytem vazeb na již dříve přistěhované rodinné příslušníky.⁸¹

1.2.3.4 Návratová politika ČR

Důležitou formou mezinárodní spolupráce je návratová politika. Jedná se o část migrační politiky státu, která spočívá ve snaze o snižování počtů nelegálně pobývajících cizinců na našem území nebo těch cizinců, kteří jednali v rozporu s právními předpisy. Návratová politika je založena na kooperaci se třetími zeměmi, kdy je důležité podporovat mezinárodní vztahy v této oblasti, aby

⁸⁰ DRBOHLAV, Dušan, ed. Nelegální ekonomické aktivity migrantů: (Česko v evropském kontextu). V Praze: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1552-3. s. 85-87.

⁸¹ Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky 2021 [online]. 2022 [cit. 2022-11-29]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/vyrocní-zpravy-o-situaci-v-oblasti-migrace-a-integrace.aspx> s. 127.

se tato část mezinárodní migrační politiky nadále rozvíjela. Readmisní politika je založena na přebírání osob zpět do ČR či předávání nelegálně pobývajících osob na našem území. Efektivita readmisní politiky státu představuje důležitou predispozici pro účinné fungování migrační politiky jako celku. V širším unijním kontextu pak kvalita návratové politiky jednotlivých států zajišťuje silnější postavení při jednáních se třetími zeměmi, od čehož se pak může opět odvíjet další posilování výchozích pozic jednotlivých států. „Prioritou je *snaha o plynulé fungování založené na dialogu EU a třetích států, participace EU na společných problémech a především sjednávání a implementace readmisních dohod jako jedné z důležitých forem odvětví mezinárodních smluv.*“ Readmisní smlouvy jsou jedním z hlavních předpokladů kvalitního zajištění nucených návratů obyvatel cizích států do zemí jejich původu. Nejen, že se ČR podílí na činnostech Evropské komise v rámci sjednávání mezinárodních readmisních dohod, dvoustranných readmisních smluv s některými třetími státy, koná ale také dialogy ve formě tvorby vlastních dvoustranných návratových smluv. Readmisní dohody představují proces, kdy se cizinec navrácí z hostitelské země do země, v níž má původ, případně do státu, kde má tento cizinec obvyklé sídlo. Návraty mají několik podob. Mohou být nucené, dobrovolné, asistované či spontánní. Státní složky zajišťují nucené návraty v situacích, kdy se jedná o cizince, kteří na území pobývají neoprávněně, nebo jim byl soudy uložen trest vyhoštění. Pokud nevyužijí možnosti zažádat o dobrovolný návrat, je nutno přistoupit k nucenému návratu. Je důležité zdůraznit, že se Česká republika i ostatní členské země snaží o využívání cesty dobrovolných návratů před těmi nucenými.⁸²

„Právní základ readmisní politiky spočívá v takzvané Návratové směrnici, jedná se o směrnici č. 2008/115/ES, která stanovuje podmínky, za jakých mají členské státy povinnost vydat každému státnímu příslušníkovi třetí země, který pobývá neoprávněně na jejich území, rozhodnutí o navrácení, a také, pokud je to nutné, přijmout opatření k výkonu tohoto rozhodnutí. Cizinec může být vrácen v několika formách, jedná se o 1) navrácení do země původu cizince, 2) navrácení do země tranzitu, 3) navrácení cizince do jiné třetí země, do níž se

⁸² Návraty: Obecně o návratech. Ministerstvo vnitra České republiky: Odbor azylové a migrační politiky [online]. [cit. 2023-02-07]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/navraty.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d>

dobrovolně rozhodne vrátit a která ho přijme. Neoprávněně pobývajících státními příslušníky jsou mimo jiné držitelé povolení k pobytu nebo víza, jejichž platnost vypršela, držitelé zrušeného povolení nebo víza, odmítnutí žadatelé o mezinárodní ochranu nebo migranti, kteří nezákonně překročili hranici EU a nepodali žádost o mezinárodní ochranu. V souladu se zásadou nenavrácení (non refoulement), která je zakotvena v Ženevské úmluvě, nelze běžence vrátit do země, ve které by jeho život či osobní svoboda byly ohroženy na základě jeho rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité společenské vrstvě či politického přesvědčení. Podle Listiny základních práv EU pak platí širší vymezení, podle kterého nikdo nemůže být navrácen do státu, v němž mu hrozí vážné nebezpečí, že by mohl být vystaven trestu smrti, mučení nebo jinému nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu.⁸³

K 30. září roku 2022 (nejnovější dostupná informace) opustilo ČR, a do země původu bylo vysláno, za asistence MV ČR, 254 cizinců. Správa uprchlických zařízení ve stejném období dosud asistovala u návratu 7 osob do zemí svého původu. Mezinárodní organizace pro migraci se účastnila a pomohla v tomto období k celkem 213 návratům. Nuceným způsobem návratu do místa původu došlo k odcestování z České republiky do země původu dohromady u 272 cizinců.⁸⁴

1.2.4 Regulace migrace

Jelikož členské státy EU čelí již delší dobu přílivům velkého množství osob z řad obyvatelstev jiných světadílů, žádajících o mezinárodní ochranu, v aktuální době zejména občanům Sýrie, Afghánistánu a Iráku, můžeme si v současné době všimnout tendencím odkloňování se od pravidel Dublinského systému. Stávající systém pravidel v tzv. Dublinském nařízení, obsahující kritéria pro určení státu příslušného k posouzení žádosti o mezinárodní ochranu (tj. azyl či doplňkovou ochranu), evidentně není dobře připraven na netradiční situace související s náhlými migračními vlnami, které občas evropské území postihnou.

⁸³ BŘICHÁČEK, Tomáš. Unie ve víru migrační krize. Praha: Institut Václava Klause, 2016. Publikace (Institut Václava Klause). ISBN 978-80-7542-023-7.s. 44-45

⁸⁴ Čtvrtletní zpráva o migraci: III. 2022 [online]. Ministerstvo vnitra České republiky, 2022 [cit. 2023-02-11]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/ctvrtletni-zpravy-o-situaci-v-oblasti-migrace.aspx> s. 4.

Jak je již napsáno výše, náporům migrujících osob jsou vystaveny zejména státy na vnější hranici sousedící s vnějším prostorem Schengenu, jako jsou Itálie či Řecko a Španělsko, případně další státy, které v uprchlících vyvolávají chuť se v nich usadit, zmíněny by měly být především Německo, Rakousko či Švédsko. EU reaguje na problém s vysokými počty žadatelů ve vybraných zemích tendencí přerozdělovat žadatele o mezinárodní ochranu tak, aby byly tyto osoby rovnoměrněji rozmístěny na území členských států, a snížil se tak tlak na státní správy orgánů, ve kterých tyto akutní stavy přetrvávají. Názorným příkladem je *Rozhodnutí Rady EU 2015/1523 ze dne 14. září 2015, kterým se stanoví dočasná opatření v oblasti mezinárodní ochrany ve prospěch Itálie a Řecka*. Platnost tohoto a několika málo dalších opatření podobného charakteru byla časově ohraničena po dobu dvou let s očekáváním případného prodloužení v případě nutnosti. Myšlenka tohoto Rozhodnutí je založena na principu dobrovolnosti, stanovila jen potřebu přerozdělení 40 tisíc osob z Itálie a Řecka do dalších členských států, aby se těmto nejvíce postiženým dostalo alespoň minimální úlevy. Tento princip je v podstatě založen na základním předpokladu, že není žádnému státu závazně řečeno, kolik uprchlíků má který přijmout. Česká republika se na základě tohoto aktu zavázala přijmout 1100 osob. Nařízením, které stanovilo České republice tzv. povinné kvóty, bylo *Rozhodnutí Rady 2015/1601*, kterým bylo stanoveno, že má být z jihu Evropy relokováno dalších 120 000 uprchlíků, přičemž nyní už v přílohách bylo konkrétně uvedeno, kolik lidí který stát přijme. Pro Českou republiku to znamenalo přijetí dalších 1591 žadatelů o mezinárodní ochranu.⁸⁵

Ačkoliv si ekonomové obhajující migraci slibovali od přílivu běženců čerstvé pracovní síly a zvýšení dynamiky trhu práce, na druhé straně je potřeba počítat s částečnou rezignací na zvyšování produktivity. Navíc přichází riziko, že při zaplnění pracovních míst migranty je možné očekávat, že při budoucí automatizaci pracovních pozic dojde pouze k mohutnější míře nezaměstnanosti, než tomu bylo dosud. V rovině sociální může existovat riziko, že ačkoliv přijde do Evropy mnoho rodin, které by mohly zvrátit trend demografického stárnutí evropské populace, existují teorie, že nepříznivá věková struktura obyvatelstva

⁸⁵ PÍTROVÁ, Lenka. Aktuální právní aspekty migrace. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-162-5. s. 44-45

není otázkou biologie, neboť spíše společenským faktorem. Evropské rodiny totiž mají děti v pozdějším věku i z důvodu snahy zachování vyšší životní úrovně, která bývá v poslední době umožněna i díky možností pracovního nasazení obou členů mladých partnerských párů. Vyšší porodnost migrantů by sice měla pozitivní vliv na demografickou skladbu, projevila by se však na nižší životní úrovni vícedětných rodin a poklesu výkonnosti a seberealizace žen v pracovním sektoru. Dalším důvodem, proč nebrat masovou migraci zcela pozitivně, by mohla být otázka, jestli jsou skupiny migrantů v rámci ekonomiky schopny zajistit pomoc ve fungování penzijního pilíře, když mnohem častěji bývají poživateli sociálních dávek a v průměru vykonávají méně kvalifikovanou a hůře odměňovanou práci.⁸⁶

Za zmínku stojí rovněž vytvoření nového Nouzového svěřenského fondu pro Afriku. Prvním podnětem vzniku bylo zasedání hlav vrcholných představitelů evropských a afrických zemí, především tedy prezidentů a premiérů jednotlivých států, v listopadu 2015 ve Valettě, hlavním městě Malty. Cílem tohoto shromáždění mělo být zvýšení kooperativního jednání při řešení úskalí, nepříjemností, výzev i příležitostí, které migrace obnáší. Zúčastnění zástupci států se dohodli na přijetí společného akčního plánu, kdy si jeho prostřednictvím kladou za úkol efektivní řešení v oblasti základních příčin vzniku nelegální migrace a nuceného vysídlování, posilování vzájemné spolupráce ve sféře legální migrace a mobility, zvýšení ochrany migrantů a žadatelů o azyl, předcházení nelegální migraci, převaděčství migrantů, obchodování s lidmi a zvýšení společného úsilí o zefektivnění kooperace a zlepšení komunikace v rámci celé readmisní politiky, zahrnující nejen navrácení cizinců z vlastního území do zemí původu, ale s tím spojený i reintegrační proces takových osob ve svých zemích. Nouzový svěřenský fond EU pro Afriku se snaží klást důraz na 4 hlavní strategické oblasti, ve kterých by chtěl působit. Hlavním cílem je však finanční injekce těm africkým regionům, které jsou aktuálně nejméně stabilní a samostatné, a ve kterých z různých důvodů samovolně vznikají příčiny, kvůli

⁸⁶ KELLER, Jan. Evropské rozpory ve světle migrace. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2017. Sociologické aktuality. ISBN 978-80-7419-249-4. s. 156-157.

kterým místní lidé odcházejí. Tyto regiony je třeba podpořit ve snížení rizika vzniku sociálních podmínek zadržujících potřebu obyvatel emigrovat.⁸⁷

Z tohoto fondu bylo dosud využito 4,9 miliardy eur. Na summitu byly vyčleněny tři základní regiony Afriky, které budou ekonomickou a sociální pomoc dostávat. První oblastí, která je dosud nejvíce dotovaná, je oblast Sahelu a Čadského jezera, tedy jde především o státy středozápadní Afriky. Druhým regionem je severní Afrika zahrnující státy od Egypta po Maroko. Tím posledním jsou státy tzv. afrického rohu, tedy východoafrické státy, mezi něž patří např. Eritrea, Somálsko, Etiopie, Súdán nebo Keňa. V těchto regionech se Evropská unie snaží posilovat důvěru obyvatel ve vlastní stát a snižovat tak potřebu emigrovat. Prozatím bylo v Afrických státech vytvořeno 127 800 pracovních míst, dva miliony lidí byly během informační kampaně poučeny o rizicích souvisejících s migrací. Téměř 4 a půl milionu osob obdrželo potravinovou pomoc a 9,5 milionu osobám byly poskytnuty základní sociální služby, 509 tisícům migrantů v tranzitu a nuceně vysídleným osobám byla poskytnuta ochrana.⁸⁸

1.2.4.1 Integrační politika České republiky

Integrační politika státu a integrace cizinců je jedním z nejvýznamějších odvětví celé migrační problematiky a je zásadní nástrojem pro to, aby byla migrační politika úspěšná. Zabývá se totiž co možná nejplynulejším procesem k zajištění toho, aby soužití mezi nově příchozími cizinci a většinovou společností bylo nejenže co nejméně problémové, ale v ideálním případě dokonce hladké. Integrace cizinců je v rámci vládních priorit prezentovaných Ministerstvem vnitra ČR v důležitém resortním dokumentu jménem *Strategie migrační politiky České republiky* definována jako první ze sedmi pilířů důležitých v rámci celkové migrační politiky státu. Konkrétně je zde uvedeno, že „ČR dostojí povinnosti zajistit občanům v rámci své migrační politiky klidné soužití s cizinci a díky účinné integraci zabrání vzniku negativních sociálních jevů.“ Jedná se o formu vzájemného působení dvou rozdílných celků, těmi jsou v tuto chvíli myšleny na jedné straně cizinci, na straně druhé pak majoritní společnost. Je

⁸⁷ Migrační toky na západních trasách. Rada Evropské unie [online]. 2022 [cit. 2022-12-07]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/eu-migration-policy/western-routes/>

⁸⁸ Infografika – Nouzový svěřenský fond EU pro Afriku. Rada Evropské unie [online]. 2022 [cit. 2022-12-07]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/infographics/eu-trust-fund-africa/>

možné tvrdit, že v České republice historicky neexistují výrazné excesy v oblasti integrace nových cizinců, dalo by se tedy říci, že úspěšné konání státních orgánů v této problematice může být považováno za bezproblémovou oblast. Je potřeba, aby integrace cizinců jako celek stála na důsledném pozorování aktuální situace, v případě problému pak, aby kompetentní složky byly včas připraveny zasáhnout a třeba i změnit dosavadní směřování svých aktivit, zahrnující například i činnosti sítě regionálních integračních center pro cizince. Jako velmi důležitá je v uplynulých letech považována spolupráce státních složek s nestátními neziskovými organizacemi, kdy jejich práce a přínos může být často velmi vítanou přidanou hodnotou. *„Hlavním strategickým dokumentem integrační politiky je od roku 2000 Koncepce integrace cizinců. Vláda je v pravidelném horizontu informována o aktivitách a nových možnostech v oblasti integrace cizinců a schvaluje postup při realizaci Koncepce na následující rok.“* Důležité pravidelné finanční prostředky pro budoucí rozvoj a implementaci integrační politiky jsou čerpány i z cílených unijních fondů. Stále je potřeba aktivně jednat ve sféře tvorby případných dalších funkčních mechanismů, které by mohly posloužit k podpoře prevence negativních aspektů spojených s příchodem nových obyvatel státu. *„Ze škály nabízených aktivit se jedná například o poskytování informací a poradenství, asistenci při hledání zaměstnání, pomoc s jazykovou bariérou či spojování cizineckých komunit. Zároveň by mělo docházet k aktivnímu předcházení negativních sociálních jevů, jako je sociální vyloučení a trestná činnost cizinců.“* Důležité je také zajištění rozvoje a podpora regionálních Center na podporu integrace cizinců a komunikační strategie ve všech aspektech migrace, zacílená na veřejnost ve spojení s potřebnou rétorikou vlády, vedoucí k relevantní informovanosti médií, ta jsou totiž v konečném důsledku odpovědná za povahu informací, které se dostávají k občanům.⁸⁹

Důležitou roli v rámci integrace v ČR mají již zmíněna Centra na podporu integrace cizinců. Ta se nacházejí v každém kraji, zřizovatelem těchto zařízení je, až na několik výjimek, např. v Jihomoravském nebo Ústeckém kraji, Správa

⁸⁹ Strategie migrační politiky České republiky: Integrace [online]. Ministerstvo vnitra ČR, 2015 [cit. 2023-02-14]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/strategie-strategie-migracni-politiky-cr.aspx> s. 6-7.

uprchlických zařízení Ministerstva vnitra. Tato centra jsou k dispozici především pro cizince s povolením k dlouhodobému pobytu, případně však i pro jiné druhy legálně žijících cizinců na našem území. Jak již bylo řečeno, jsou zastoupeny ve všech krajích a tvoří soustavný celek v rámci celé republiky. Cizincům jsou poskytnuty bezplatné služby v různých oblastech života, přes zajištění sociálního a právního poradenství, přes tlumočení a kurzy českého jazyka či jiné adaptačně-integrační kurzy, které jsou dokonce pro některé skupiny cizinců ze zákona povinné. Svou funkci měla Centra i při řešení přílivu občanů Ukrajiny v minulém roce, kdy se zástupci těchto institucí nacházeli na pobočkách Krajských asistenčních center na pomoc Ukrajině. Zde nabízeli nabízeli uprchlíkům řadu možností jak pomoci, včetně zajištění ubytování, hledání lékaře, zápisu dětí do školy či usnadnění hledání práce.⁹⁰

Hlavním nástrojem na té nejnižší, tedy lokální úrovni, jsou projekty obcí na podporu integrace cizinců. Hlavním dlouhodobým cílem státu je snaha o vyvolání impulzu v samosprávných jednotkách, aby přebíraly iniciativu k tvorbě vlastních integračních strategií, minimálně za zvýšené finanční podpory za odvednou práci. Obce díky finančním injekcím od státu mohou být schopny realizovat vlastní integrační strategie, které mohou být například, vzhledem k lepší místní znalosti svých tvůrců na daném místě, o to účinnější. Ideálním stavem by pak bylo, kdyby obce samostatně jednaly s konkrétními organizacemi cizinců či nestátními neziskovými organizacemi, aby se úspěšnost splnění naplánovaných cílů ještě zvýšila. Každoročně je konán výběr projektů, který má na starosti, jako pořadatel, Odbor azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra. Jedná se o možnost jednotlivých měst zapojit se do soutěže o získání dotace na realizaci vlastního projektu na podporu integrace cizinců. Další významnou složkou v oblasti integrace jsou nestátní neziskové organizace, které se aktivně podílejí na realizaci projektů obcí a integračních center. Tyto organizace získávají finanční podporu ze státního rozpočtu, Evropského sociálního fondu a Azylového, migračního a integračního fondu Evropské unie, která umožňuje

⁹⁰ Čtvrtletní zpráva o migraci: III. 2022 [online]. Ministerstvo vnitra České republiky, 2022 [cit. 2023-02-14]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/ctvrtletni-zpravy-o-situaci-v-oblasti-migrace.aspx> s. 4

rozšířit rozsah jejich činnosti a poskytovat migrantům a uprchlíkům kvalitní služby.⁹¹

Generální organizační jednotkou v rámci integrace cizinců na státní úrovni je také již zmíněná Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra. Činnosti SUZ MV jsou mimo jiné vymezeny zákonem č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a zákonem č. 325/1999 Sb., o azylu. SUZ MV provozuje několik typů zařízení. Jedná se v první řadě o přijímací střediska, která slouží k ubytování nově přichozích žadatelů o mezinárodní ochranu, až do doby vyřešení všech potřebných procedur. Přijímací střediska jsou aktuálně provozována v tranzitním prostoru mezinárodního letiště Václava Havla a v Zastávce u Brna. Jiným typem zařízení jsou střediska, kde je poskytováno ubytování a zázemí žadatelům o mezinárodní ochranu, kteří si nemohou dovést ubytování z vlastních zdrojů během řízení o své žádosti. V České republice jsou pobytová střediska umístěna v Kostelci nad Orlicí, Havířově, Bělé jezové a Zastávce. Integrační azylová střediska neslouží k dlouhodobému poskytnutí ubytování cizinců, jejich smyslem je pouze časově omezené ubytování osob, kterým byla poskytnuta mezinárodní ochrana formou azylu, nebo doplňkové ochrany, vstoupily do Státního integračního programu, a nemohou si zajistit jiné bydlení. Nejdelší dobou, kterou mohou cizinci v těchto zařízeních strávit, je 18 měsíců. Pobočky IAS jsou situovány v Brně, Jaroměř, Havířově a v Ústí nad Labem- Předlicích. Centry na podporu integrace cizinců (CPIC) je myšlena síť integračních zařízení dostupných v každém kraji. Posledním z provozovaných středisek v rámci SUZ MV je Zařízení pro zajištění cizinců, které se provinily svým protiprávním jednáním, ať už ve spojení s povinností platnosti svých cestovních dokladů, případně jiným jednáním, kvůli kterému Policie ČR rozhodla o správním vyhoštění těchto osob, a existuje u nich podezření z nebezpečí útěku.⁹²

⁹¹ Integrace cizinců: Činnost krajů, obcí a nestátních neziskových organizací. Ministerstvo vnitra České republiky: Odbor azylové a migrační politiky [online]. [cit. 2023-02-14]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/integrace-cizincu.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d>

⁹² Výroční zpráva 2021: Poslání a struktura. Správa uprchlických zařízení MV, 20 [online]. [cit. 2023-02-14]. Dostupné z: <https://www.suz.cz/kdo-jsme/historie-a-soucasnost/> s. 6-7

1.3 Kriminologické pojetí migrace

1.3.1 Vymezení základních kriminologických pojmů

Hlavním předmětem zkoumání kriminologie je kriminalita a všechny okolní faktory s ní spojené. Kriminalita může být vyjádřena několika různými ukazateli. Mluvíme-li o rozsahu kriminality neboli stavu kriminality, pak je myšlen údaj o celkovém počtu trestných činů na určitém území v určitém časovém horizontu. Rozsah kriminality je tedy vymezován v absolutních číslech. Tento ukazatel však není z hlediska objektivitě zcela dostačující, jelikož neuvádí, z jakého vzorku osob bývá vymezován. Pro zjištění takového ukazatele existuje úroveň neboli intenzita kriminality, která je vyjadřována v indexech – koeficientech. Vypočítání indexu kriminality spočívá v násobku hodnoty rozsahu kriminality na daném území a hodnoty 10 000 nebo 100 000 a následném podílu tohoto čísla celkovým počtem populace na měřeném území. Hodnota, která vyjde, index kriminality, však také není bezchybná. Nedokáže totiž zohlednit, jestli trestný čin spáchal jedinec, který z daného území nepochází, např. cizinec. Zároveň pak neobsahují hodnoty, kdy osoby pocházející z určitého teritoria, páchají trestné činy i mimo tato území. Struktura kriminality znamená rozdělení trestných činů z hlediska povahy kriminálního jednání. Tento ukazatel může vyjadřovat povahu mnoha faktorů, jako například podle typu kriminality, obětí, způsobné škody či typologie pachatelů. Z této charakteristiky pak vyplývá termín tíže kriminality, která značí podíl závažných trestných činů na podílu ostatní kriminality, kdy míra závažnosti trestného činu je stanovena výší trestní sazby stanové v zákoně. Dalším ukazatelem je dynamika kriminality, která vyjadřuje vývoj kriminality v určitém časovém pásmu. Je jasné, že není možno odpovědnými orgány odhalit veškerou trestnou činnost, která je páchána. Zjištěná a evidovaná část kriminality je nazývána registrovanou (zjevnou) kriminalitou. Existuje však i druhá sféra, zahrnující neodhalenou část trestných činů, tu značí pojem latentní (skrytá) kriminalita. Součet latentní a registrované kriminality pak vyjadřuje skutečná kriminalita. Objasněnost kriminality vyznačuje, v jakém poměru, vůči registrovaným trestným činům, došlo k odhalení pachatelů, resp. ke sdělení

obvinění a zahájení trestního stíhání vůči nim. Tato statistika může být vyjadřována v absolutních i relativních číslech.⁹³

1.3.2 Fenomenologie nelegálních aktivit cizinců

V každém státě existuje v rámci majoritní skupiny obyvatel se stejnými zvyky, jazykem a kulturou, i menšinová část obyvatelstva, pocházející z potenciálně jinak nastaveného společenského celku. Takové odlišnosti v zažitých životních zvycích mohou nést riziko problémovosti, ve které může případně vzniknout i kriminální chování. Hlavními znaky etnických menšin obecně, které bychom mohli generalizovat na minority i ve všech okolních státech, jsou samozřejmě menší početnost lidí oproti zbytku společnosti, slabší síla v prosazování vlastních zájmů a menší či větší odloučenost od většinové části společnosti. Je jisté, že kriminalita minorit, tedy můžeme říci obecně cizinců, je většinovou společností vnímána intenzivněji a s větší pozorností, než jaká je přikládána stejně škodlivému chování vlastních občanů. Ze statistik však vyplývá, že tato zvýšená pozornost, občas spojená s pocity nedůvěry, není zcela neopodstatněná. Poměrově totiž cizinci v Evropě spáchají 2-4krát více trestných činů v přepočtu na počet žijících obyvatel na daném území než zástupci majority. Na základě několika následujících skutečností je však opodstatněné tvrdit, že kriminalita etnických menšin se spíše mění podle nastavených podmínek života nabízených danou zemí. Těmito skutečnostmi jsou například odlišnost míry kriminality v různých generacích stejné menšiny, změna v míře kriminality dané menšiny související se změnou přístupu, kterým vůči ní vystupuje majorita, a na tento fakt navazující odlišná míra kriminality této etnické skupiny v různých zemích. V neposlední řadě pak poměrově velmi podobné početní zastoupení v nápadu kriminality mezi zástupci majority i minority nacházející se na sociálním dně nebo okraji společnosti.⁹⁴

Údaje o kriminalitě cizinců se však nesledují podle národnosti nebo příslušnosti k určité etnické skupině, nýbrž podle státní příslušnosti. Věda o kriminalitě cizinců řeší stejný problém jako všechny ostatní obory zabývající se

⁹³ JELÍNEK, Jiří. Kriminologie. Praha: Leges, 2021. Teoretik. ISBN 978-80-7502-499-2. s. 219-231.

⁹⁴ GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. Kriminologie. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 509-511.

skutečnými hodnotami struktury kriminality. Nedokáže totiž zjistit stav latentní kriminality, tím pádem ani odvodit skutečný stav kriminality páchané cizinci. Možností měření míry škodlivosti, jakou život cizinců v bezpečnostní oblasti přináší, by mohlo být vícero. Kriminalita cizinců (resp. podíl zjištěných skutků spáchaných cizinci na celkovém počtu objasněných činů) se dlouhodobě, již od roku 2000, pohybuje na rozmezí mezi osmi a deseti tisíci skutky za rok. Objektivní by mohl být procentuální podíl skutků cizinců na objasněných skutcích, který má od počátku tisíciletí, kdy se jeho hodnota pohybovala pod pěti procenty, mírně rostoucí charakter. Na uvedený fakt by však mohla mít vliv řada faktorů, jako například klesající stav registrované kriminality u nás, snižující se objasněnost trestných činů v ČR nebo zvyšujícího se počtu cizinců u nás. I přesto, že evidovaná kriminalita cizinců například v letech 2016 a 2017 klesala, musely se OČTR poměrově více a častěji potýkat s jejich kriminálním chováním.⁹⁵

Způsob páchaní kriminality cizinci z hlediska struktury kriminality se dlouhodobě příliš nemění. Nejčastěji jsou mezi zjištěnými TČ spáchanými cizinci v policejních statistikách zachyceny skutky spadající do majetkové kriminality, jejich podíl na celkovém počtu trestných činů například v roce 2017 byl 23,7 %. V této skupině jsou nejčastěji evidovány *krádeže prosté a krádeže vloupáním (§205 tr. z)*. Další kategorií je hospodářská kriminalita. Podíl na objasněné kriminalitě cizinců v tomtéž roce byl 21,9 %, což znamená, že ta je poměrově cizinci páchána v ČR častěji než českými občany. Nejčastěji se jedná o trestné činy podle trestního zákoníku, kterými jsou *padělání a pozměňování veřejné listiny (§348)*, *porušování práv k ochranné známce a jiným označením (§268)*, za zmínku pak stojí také *neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku (§234)*. Ve sféře násilné trestné činnosti je podíl objasněných skutků na celkovém počtu 11,3 %. Evidované byly nejčastěji činy spojené s *ublížením na zdraví (§145, 146)* a *nebezpečným vyhrožováním (§353)*. Zajímavé je zmínit podíl vražd jako nejzávažnějšího druhu násilné trestné činnosti. Podíl objasněných vražd spáchaných cizinci na celkovém počtu vražd byl 19,6 %, z čehož vyplývá, že téměř každou pátou vraždu v ČR spáchal cizinec.

⁹⁵ GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. Kriminologie. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 512-514.

Mravnostní kriminalita má obecně v ČR dlouhodobě velmi nízké zastoupení, to stené platí u cizinců. Nejčastěji se do policejních statistik promítly trestné činy *znásilnění (§185) a kuplířství (§189)*. Z hlediska ostatní kriminality cizinců jsou nejčastěji objasněnými trestnými činy podle trestního zákoníku *ohrožení návykovou látkou (§274 a 360), maření výkonu úředního rozhodnutí (§337), dopravní nehody silniční a zanedbání povinné výživy (§196)*. Co se týká hlediska jednotlivých národností cizinců, zde se zástupci jednotlivých států ve skladbě trestné činnosti liší. Například občané Ukrajiny se nejčastěji dopouštějí trestného činu *ohrožení návykovou látkou (§274 a 360), padělání listiky (§348) a maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázaní (§337)*. Občané Vietnamu jsou typičtí dominancí trestného činu *porušení práv k ochranné známce (§268), maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázaní (§337) a výroba drog (§283)*. Pro občany Slovenska a Polska jsou typické krádeže prosté, avšak oproti zástupcům jiných států, jako například Rumunska, u nich nepřevládaly, v rámci tohoto druhu majetkové trestné činnosti, krádeže kapesní.⁹⁶

Co se týká nelegálních ekonomických aktivit cizinců na našem území, ty patří samozřejmě v rámci trhu jako celku k menšinové části, nicméně jistě stojí za zmínku. Dostává se jí totiž minimálně vysoké pozornosti ze strany médií, možná i ze strany represivních složek státu, často vyšší než těm pachatelům podobné trestné činnosti, kteří jsou občané ČR. Tento druh nelegálních aktivit, souvisejících s trhem „na černo“, je až sekundárně spojován s protiprávním jednáním, protože se jedná o situace, kdy pracovníci z ciziny sice provádějí pracovní aktivity, které nejsou přímo zákonem zakázané, nelegální se stávají až ve chvíli, kdy nejsou těmito pracovníky nebo jejich zaměstnavateli přihlášeny. *„Trh práce na černo by se dal ohraničit určitými specifiky. 1) Trh práce je čistý, zdánlivě bez vedlejších omezujících pravidel. Ta jsou však často zajišťována hierarchizací subjektů, často za přítomnosti mafie. 2) Trh práce na černo a oficiální trh není sice zastřešen stejnými pravidly, existuje zde však úzká souvislost. Vývoj ekonomického a právního prostředí mění rozložení sil a nedostatků na oficiálním trhu práce a otevírá nové, nelegální možnosti. 3) Trh*

⁹⁶ GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. Kriminologie. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 515-521.

*práce na černo vykazuje oproti oficiálnímu trhu rychlejší přizpůsobivost na změněné podmínky.*⁹⁷

1.3.3 Etiologie trestné činnosti cizinců

Dalo by se tvrdit, že přáním snad každého příslušníka menšiny ve státě je myšlenka na možnost dosáhnout stejného nebo podobného sociálního postavení za stejných nebo podobných sociálních a ekonomických podmínek, jaké jsou nastavené pro majoritní obyvatele státu. V případě, že by taková shoda panovala, a cítili by to podobně i zástupci menšin, dalo by se očekávat, že by proporcionalita kriminalita mohla být v tomto ohledu velmi podobná mezi cizinci a státními občany. Pak by případné kriminální chování zástupců daných minorit bylo individuální záležitostí, jako je tomu u české populace. Jednou z příčin protiprávního jednání cizinců je tedy sama o sobě skutečnost, že zástupci menšin jsou častěji vystaveni rizikovým společenským jevům, spojeným se zvýšenou pravděpodobností výskytu sociálně problémových jevů, jako je nezaměstnanost, podřadné zaměstnání nebo nízké standardy bydlení, spojené s bydlením v nízkonákladových, vyloučených lokalitách, i protože při změně podmínek fungování společnosti jako celku jsou na prvním ohroženy minority. Dalším negativním jevem je fenomén předsudků a diskriminace, kdy minorita není ochotna přijmout sociální idenitu, kterou se jim snaží proti vůli vtisknout majorita. Tento konflikt rolí může teoreticky eskalovat až ke kriminálnímu chování, které je páčáno jak cizinci, tak zároveň i na cizincích. Dalším znakem je typické prohlubování negativních vztahů mezi minoritou a majoritou, kdy čím dál větší odmítání menšin většinou částí obyvatelstva může vést k odmítání povinností vůči respektu k dodržování společensky a právně nastavených pravidel a norem. Zároveň politické snahy veřejných představitelů o umělé vyrovnání rozdílů mezi menšinami a většinou či nadbytečná podpora menšin ze strany státu by také mohla vést ke snížení obliby ze strany státních občanů. Je také jisté, že samotná kulturní odlišnost a mentalita etnika může být faktorem zvýšené kriminality

⁹⁷ DRBOHLAV, Dušan, ed. Nelegální ekonomické aktivity migrantů: (Česko v evropském kontextu). V Praze: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1552-3. s. 68-69.

cizinců, protože typické vlastnosti, spojené se zvyklostmi různých společenských celků, mohou být mezi různými státy velmi rozlišné.⁹⁸

1.3.4 Kontrola trestné činnosti cizinců na území ČR

Vedle represivní části kontroly kriminality, zahrnující veškeré trestní sankce, včetně trestu odnětí svobody či trestu vyhoštění jako primárního odrazujícího faktoru od páchaní trestných činů, je veledůležitou složkou preventivní část kontroly kriminality. Z pohledu většinové společnosti je brána v úvahu buď asimilace menšin, nebo integrace. První ze zmíněných opatření označuje proces, kdy menšina potlačí svou předchozí etnickou identitu a plně svým chováním ztotožní s majoritou. Ta se však nezdá pro uplatňování efektivního začleňování jako vhodná, dokonce byla v rámci *Rámcové úmluvy Rady Evropy z roku 1994 o ochraně národnostních menšin* zakázána. Veškerý prostor slouží k co nejkvalitějšímu provádění integrace, ta je podrobněji popsána již v kapitole **1.2.4.1.** Nedůležitějším subjektem na poli prevence kriminality cizinců by měla být vláda. Zde je vytvořen kabinet pojmenovaný jako Rada vlády pro národnostní menšiny. Oblast dalších preventivních činností zajišťují například Program prevence kriminality a extremismu – Úsvit, od roku 2009 vytvořený Odborem prevence kriminality Ministerstva vnitra, dále již zmíněná Koncepce integrace cizinců z roku 2000, aktualizovaná v roce 2006, 2011 a 2016, a Zmocněnec vlády pro lidská práva ve spolupráci s Radou vlády pro lidská práva. V rámci efektivnější práce policejních složek na úrovni prevence je pak doporučeno zapojit do výkonu služby i osoby s jiným etnickým původem, pro které by komunikace s dalšími minoritami mohla být jednodušší a vzbuzovat v menšinách pocit, že je s nimi jednáno s větším pochopením.⁹⁹

Co se týká oblasti kontroly před nelegálními aktivitami zahraničních pracovníků, je třeba neustále vytvářet prostředí pro motivaci zaměstnavatelů i pracovníků k legální formě práce. Pokud nestačí pozitivní motivace jako dostatečný prostředek ochrany před protiprávními aktivitami, je nezbytné dospět (pomocí zásahů výkonné moci, především ministerstev a dalších státních

⁹⁸ GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. Kriminologie. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 526-529.

⁹⁹ GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. Kriminologie. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 530-534.

orgánů, jako jsou policie či úřady práce) k opatřením, která budou mít za následek odrazení případných pachatelů od takových druhů pracovních aktivit. Boj proti nelegálním výdělečným aktivitám cizinců je spojen především s gescemi dvou resortů, kterými jsou Ministerstvo vnitra a Ministerstvo práce a sociálních věcí. Tato meziresortní povaha si již v roce 2000 vyžádala zřízení zvláštního koordinačního orgánu vlády, Meziresortního orgánu pro potírání nelegálního zaměstnávání cizinců, do něhož se později zapojila i další ministerstva a další státní i nestátní subjekty. Krokem ke kvalitnímu nastavení podmínek a možnosti pozdějšího vyhodnocení bylo vytvoření akčního plánu, jehož hlavní zásady byly vymezeny ve smyslu „*potírání všech forem nelegální migrace a též potírání jiných nelegálních aktivit cizinců, čehož se týká například zintenzivnění a zefektivnění činnosti kontrolních orgánů a jejich posílení, zaměření kontrol do míst nejčastějšího výskytu nelegálního zaměstnávání cizinců, zintenzivnění kontrol zahraničních fyzických osob podnikajících podle živnostenského zákona, využívání sankcí vůči zaměstnavatelům nebo vyžadování úhrady nákladů vzniklých v souvislosti se správním vyhoštěním.*“ Informace o plnění úkolu akčního plánu jsou každoročně vyhodnocovány a předkládány vládě.¹⁰⁰

Další variantou, jak preventivně působit proti vzniku kriminality, by mohlo být zpřísnění aktuálně nastavených podmínek, které mají agentury, které zprostředkovávají cizincům práci v České republice. Jedním z nápadů je zavedení preventivní kauce, která by byla využita pro financování zpětného návratu cizince zpět do domovského státu v případě, že by nedošlo k zajištění jeho zaměstnání, kdy by toto opatření mohlo teoreticky napomoci jednak k nabízení podřadných prací za vykořisťujících podmínek, jednak k upínání se cizinců k nelegálním příležitostem, v souvislosti s absencí povoleného způsobu obživy.¹⁰¹

¹⁰⁰ DRBOHLAV, Dušan, ed. Nelegální ekonomické aktivity migrantů: (Česko v evropském kontextu). V Praze: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1552-3. s. 82-85

¹⁰¹ GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. Kriminologie. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 534.

2 Praktická část

2.1 Komparace České republiky a sousedních zemí posuzované dle jednotlivých druhů trestné činnosti spáchané cizinci

Tato kapitola slouží ke shromáždění dat ze statistických přehledů PČR posuzovaných podle počtu trestných činů spáchaných cizinci z hlediska jednotlivých druhů trestné činnosti v posledních letech. Následně jsou data porovnána se statistikami Federálního úřadu kriminální policie Spolkové republiky Německo. Výzkum spočívá v komparaci statistických přehledů České republiky a SRN. Zkoumáním hodnot je zacíleno především na zjištění toho, jaký druh trestné činnosti ve kterém státě převládá. Dále se pokusím poměřit, jaké hodnoty trestné činnosti mají vybrané státy proporciálně společné a ve kterých se liší.

Tabulka 3 - Podíl jednotlivých trestných činů z hlediska struktury kriminality spáchané cizinci posuzované dle jednotlivých druhů trestné činnosti v ČR v jednotlivých letech¹⁰². Vlastní zpracování.

Druh objasněné trestné činnosti	Počet TČ v roce 2020	Počet TČ v roce 2021	Počet TČ v roce 2022
Násilná kriminalita	862	837	1 042
Mravnostní kriminalita	117	148	176
Majetková kriminalita	1 934	1 787	2 482
Ostatní kriminalita	1 528	1 811	2 318
Zbývající kriminalita	2 275	2 284	2 825
Hospodářská kriminalita	990	966	1 123
Vojenské a protiústavní činy	2	1	1
Celkový počet objasněných TČ cizinců	7 708	7 834	9 967

¹⁰² Kriminalita: Statistické přehledy kriminality. Policie České republiky [online]. [cit. 2023-02-15]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

Podíl na celkové kriminalitě	8.3%	8.9%	9.4%
------------------------------	------	------	------

V České republice bylo v roce 2021, tedy v roce, u kterého existuje možnost mapovat nejnovější kriminální statistiky u obou vybraných států společně, cizinci spácháno 7834 trestných činů. Tento stav je velmi podobný předcházejícím rokům, a vykazuje jen mírný nárůst. Jako nejčastější druh trestné činnosti cizinců v rámci policejních statistik je evidována tzv. zbývající kriminalita, která zahrnuje například trestné činy ohrožení pod vlivem návykové látky, opilství či zanedbání povinné výživy. V závěsu je pak nejčastěji páchaná ostatní a majetková kriminalita. Index kriminality cizinců v České republice za rok 2021 je 7,45.

Tabulka 5- Podíl jednotlivých trestných činů z hlediska struktury kriminality spáchané cizinci posuzované dle jednotlivých druhů trestné činnosti v SRN v jednotlivých letech. Vlastní zpracování.

Druh objasněné trestné činnosti	Počet TČ v roce 2020 ¹⁰³	Počet TČ v roce 2021 ¹⁰⁴	Počet TČ v roce 2022
Trestné činy a závažné tč proti osobní svobodě	182 099	170 065	x
Násilná kriminalita	64 318	57 953	x
TČ proti sexuálnímu sebeurčení	15 259	19 744	x
Krádeže	128 146	113 272	x
Ostatní kriminalita	113 502	111 650	x
Hospodářská kriminalita	158 568	154 881	x
Porušení vedlejších trestních zákonů	221 406	215 294	x

¹⁰³ Polizeiliche Kriminalstatistik: Grundtabelle [online]. 2020. Bundesrepublik Deutschland: Bundeskriminalamt, 2021 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.bka.de/DE/AktuelleInformationen/StatistikenLagebilder/PolizeilicheKriminalstatistik/PKS2020/PKSTabellen/BundFalltabellen/bundfalltabellen.html?nn=145488>

¹⁰⁴ Polizeiliche Kriminalstatistik: Grundtabelle [online]. 2021. Bundesrepublik Deutschland: Bundeskriminalamt, 2022 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.bka.de/DE/AktuelleInformationen/StatistikenLagebilder/PolizeilicheKriminalstatistik/PKS2021/PKSTabellen/BundFalltabellen/bundfalltabellen.html?nn=194190>

Celkový počet objasněných TČ cizinců	663 199	639 127	x
Podíl na celkové kriminalitě	33,7%	33,8%	x

Kriminální statistiky Německa jsou oproti českým policejním statistikám velmi odlišné. Samozřejmě se mnohonásobně liší v počtech spáchaných trestných činů cizinci za určité období, rozcházejí se ale i ve vyhodnocování statistik, a to nejen vzhledem k jejich přehlednosti. Mnoho skupin trestné činnosti například zahrnuje vícero jednotlivých paragrafů, které se navzájem překrývají, zároveň zohledňují některé tabulkové hodnoty, které nejsou v českých policejních statistikách zohledňovány. Jsou evidovány například trestné činy proti životu, těžké zločiny a trestné činy proti osobní svobodě, kdy tyto obě skupiny zahrnuje v rámci struktury kriminality v České republice násilná kriminalita. Další skupinou trestných činů, která nemá v ČR obdobu, je tzv. porušení vedlejších trestních zákonů. V Německu totiž neexistuje pouze jeden trestní zákon, jako je tomu v České republice, nýbrž větší množství zákonů, za jejichž porušení vzniká pachatel trestní odpovědnost. V roce 2021, posledním statisticky zjistitelném období, bylo v SRN objasněno 639 127 trestných činů spáchaných cizinci. Nejvíce z nich je evidováno právě za porušení skupiny vedlejších trestních zákonů. Index kriminality, objektivní ukazatel poměru trestných činů cizinců v závislosti na počtu obyvatel, je v Německu diametrálně odlišný oproti indexu České republiky. SRN za rok 2021 vykazuje index kriminality v hodnotě 76,81. To znamená, v Německu je páchána kriminalita cizinci 10,3x více než v České republice.

2.2 Dotazníkové šetření

2.2.1 Úvod

V dotazníku nazvaném Kriminalita cizinců v souvislosti s aktuální migrační krizí, probíhajícím od 6. 2. 2023 do 19. 2. 2023, odpovídali respondenti na 10 uzavřených otázek s několika variantami možností odpovědí. Těm předcházely 3 otázky zaměřené na osobu respondenta, které měly za úkol rozšířit možnost informační síly otázek položených respondentům. Důležitost ve zjištění základních informací o respondentovi jsem spatřoval v několika aspektech. Uvedení faktoru věku může poukázat na zjevné rozdíly ve vnímání jednotlivých věkových skupin a v odlišnosti jejich názorů. Otázka na místo, kde respondent žije, může poukázat na to, zda jsou cizinci vnímáni rozdílně podle místa pobytu respondentů. Třetí dotaz, zabývající se pohlavím respondenta, pak může poukázat na případné rozdíly ve vnímání protiprávního jednání cizinců mezi muži a ženami. První část dotazníku je založena na vyhodnocení absolutních hodnot dotazníku. Ve druhé části pak autor pomocí náhodného losu vybere odpovědi deseti lidí z každé ze tří věkových kategorií, které zastupovaly dospělou populaci respondentů. Z nich pak vytvoří nový objektivní výzkum založený na stejném poměru každé věkové skupiny.

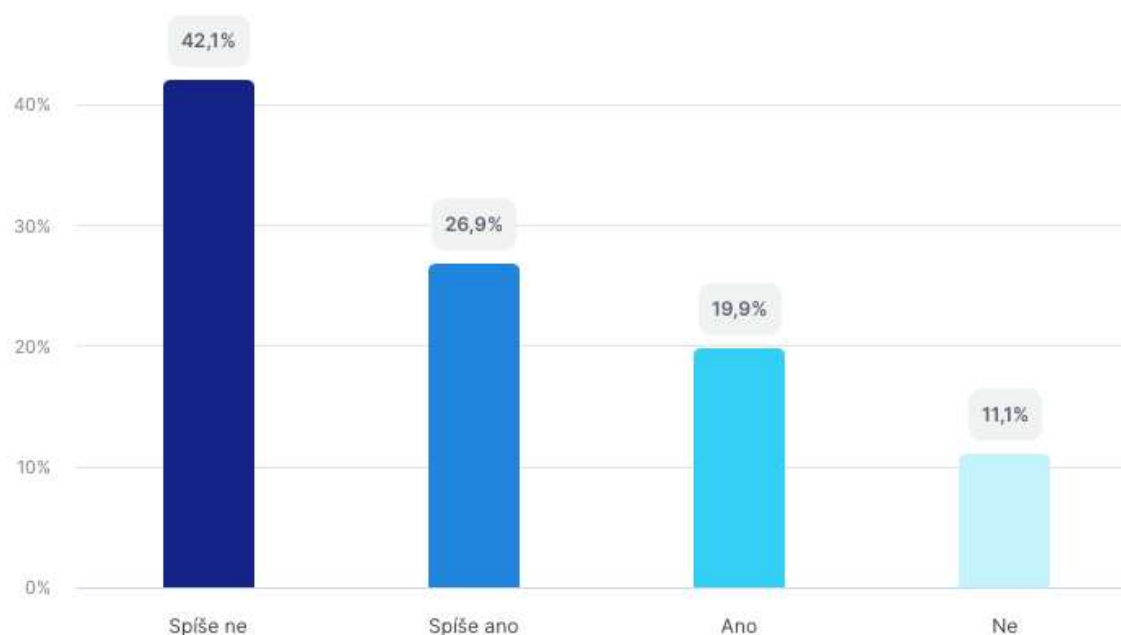
Skladba položených otázek vycházela z toho, že se často setkávám se širokou škálou různých názorů na přítomnost cizinců na našem území. Občasná nedůvěra nebo dokonce hostilita, která se v některých českých občanech někdy vyskytuje, je však podle mého názoru velmi nejednotná. V tomto tvrzení jsem se utvrdil také po vypuknutí ukrajinské uprchlické krize, kdy je možná trochu zřejmé, že na některých lidech pocity empatie a pohostinnosti vůči držitelům dočasné ochrany vystřídala spíše nedůvěra a skepse. To se však opravdu dá tvrdit je o určitém vzorku lidí. V tomto výzkumu jsem se tedy pokusil zjistit, do jaké míry je nedůvěra vůči cizincům na našem území intenzivní. Otázky jsou nejdříve zaměřeny na to, jak respondenti vnímají cizince a možnou rizikovost výskytu jejich protiprávního jednání, následně pak, jak vnímají stále aktuální téma přítomnosti válečných uprchlíků. Mým cílem samozřejmě nebylo vyvolat v respondentech pocit, že zvýšený počet Ukrajinců v ČR se automaticky rovná

podobně vysokému nárůstu stavu kriminality cizinců. Do výzkumu jsem proto zahrnul i uprchlíky nejčastěji syrské národnosti, jejichž výskyt v ČR se také oproti minulým letům zvýšil. Věřím, že výsledné odpovědi budou pro tematiku mé práce velmi zajímavým materiálem.

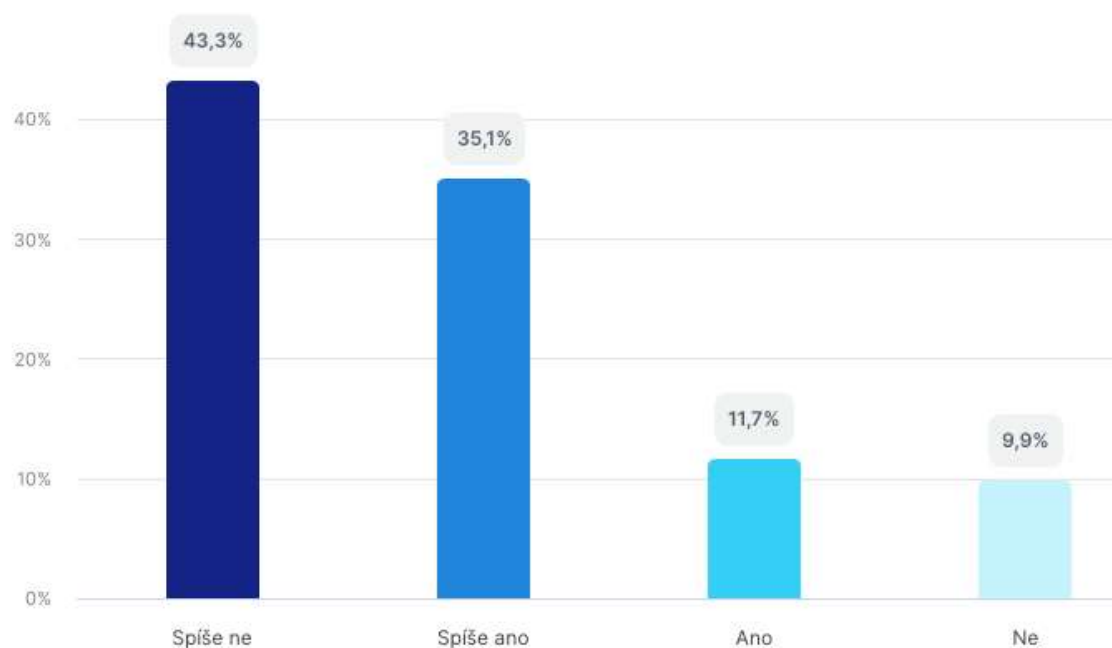
2.2.2 Hodnocení širší části dotazníku

Dohromady na dotazník odpovědělo 171 respondentů. Z celkového počtu pochází 116 osob z věkové skupiny 18 až 30 let, 45 respondentů z věkové kategorie 31 až 60 let, a 10 osob ze skupiny starší než 60 let. Dotazníku se zúčastnilo 89 žen a 80 mužů, 2 respondenti se rozhodli své pohlaví neuvádět. Z celkového počtu respondentů jich pochází 95 z Ústeckého kraje, 52 z Prahy, 20 respondentů z jiného než z těchto regionů a 4 respondenti místo svého pobytu neuváděli. Otázky 4 až 13, spolu s grafickým znázorněním odpovědí respondentů, jsou zobrazeny níže. Na základě získaných odpovědí můžeme tvrdit, že celkový pohled na vnímání intenzity kriminálního chování cizinců se u respondentů relativně liší. Mírná většina z nich však v celkovém hledisku riziko protiprávního jednání cizinců ve svém okolí, ani v porovnání s českými občany, nevnímá. Pokud se zaměříme na otázku, která mívá na dojmy respondentů spojené s protiprávním jednáním konkrétních skupin cizinců z jednotlivých států, v nejčastějším množství byli zmiňováni občané Ruska, následovaní občany Ukrajiny. Téměř 20 % pak zastupují osoby jiných národností, než jsou zástupci třetích zemí, které mají v této oblasti v ČR nejčastější zastoupení. V této položce byli nejčastěji zmiňováni cizinci pocházející z Blízkého východu a afrických států, pokud nebyla jmenována přímo národnost, byli jmenovány osoby s muslimským vyznáním. Ačkoliv respondenti vnímají zvýšené počty cizinců, kteří utekli z ukrajinského území po vypuknutí ozbrojeného konfliktu, obecně převládá názor, že nevnímají tyto uprchlíky jako kriminálně rizikové osoby. Nejjednotěji ze všech odpovědí vycházejí odpovědi u otázky zaměřené na nedůvěru spojenou s přítomností uprchlíků ze Sýrie na našem území. Uprchlíci ze Sýrie vyvolávají v respondentech celkem nedůvěru o 42,3 % častěji než uprchlíci z Ukrajiny.

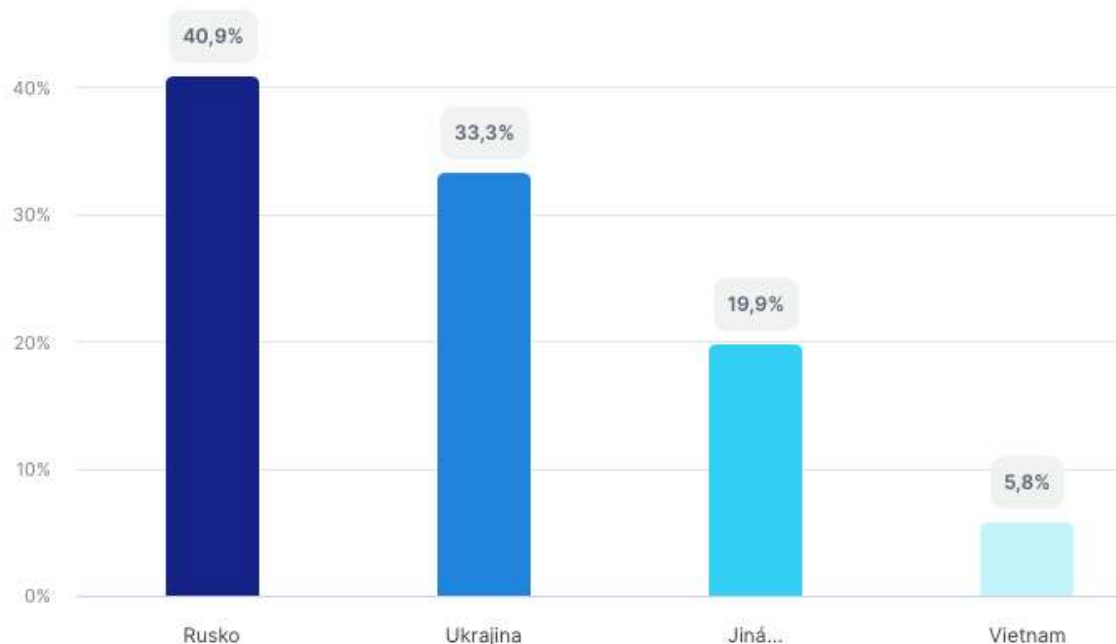
4. Vnímáte riziko protiprávního jednání cizinců ve svém okolí?

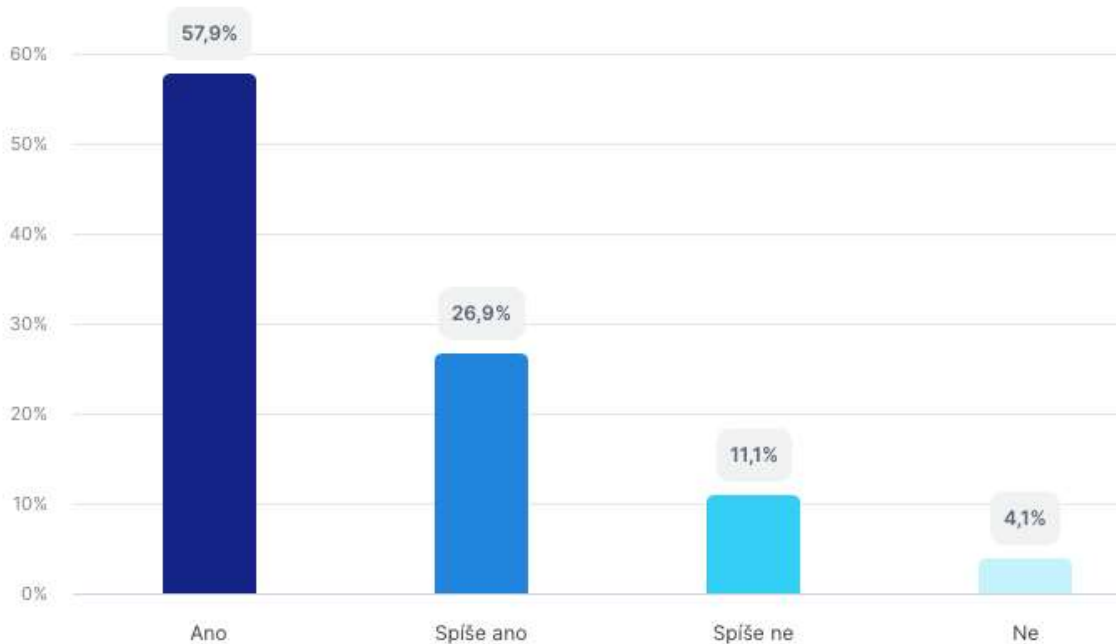
5. Cítíte, že by cizinci měli na území ČR častější sklony k protiprávnímu jednání, než občané ČR?

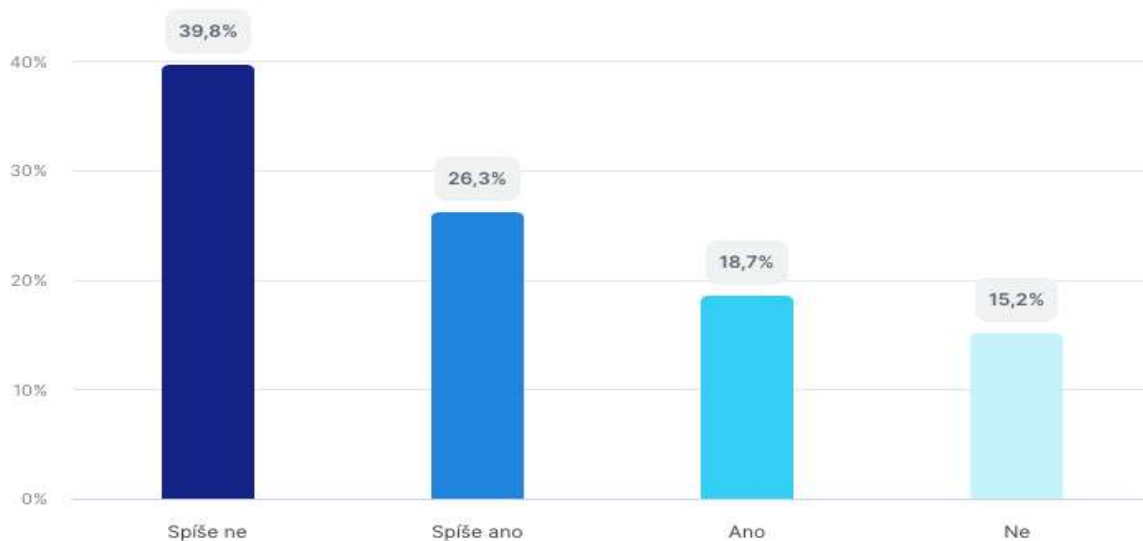
6. Občané které země ve Vás vyvolávají největší nedůvěru spojenou s protiprávním chováním?

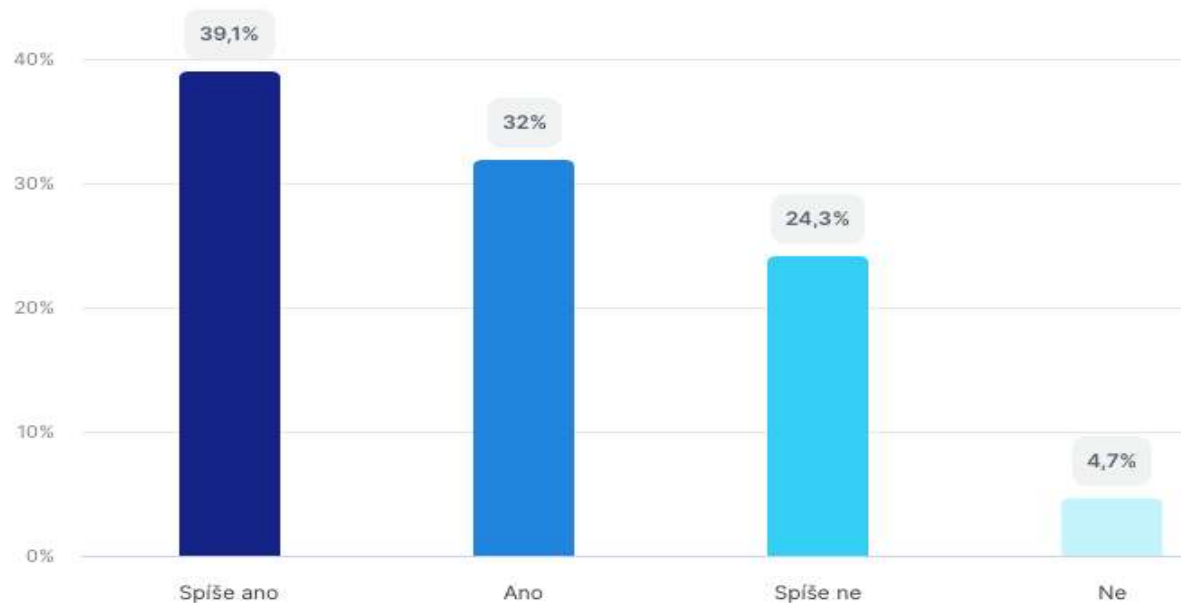
7. Vnímáte zvýšený počet cizinců ve vašem okolí po vypuknutí ukrajinské migrační krize?

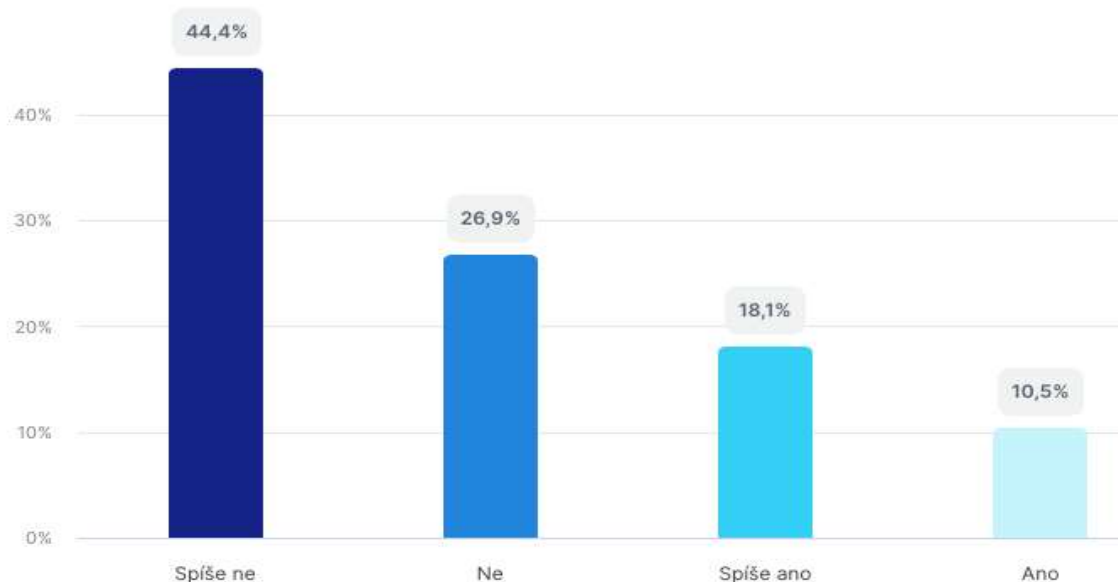
8. Vyvolávají ve Vás uprchlíci, kteří přišli do ČR během ukrajinské migrační krize, dojem, že by se mohla úroveň kriminality v ČR, vlivem jejich pobytu zde, zvýšit?

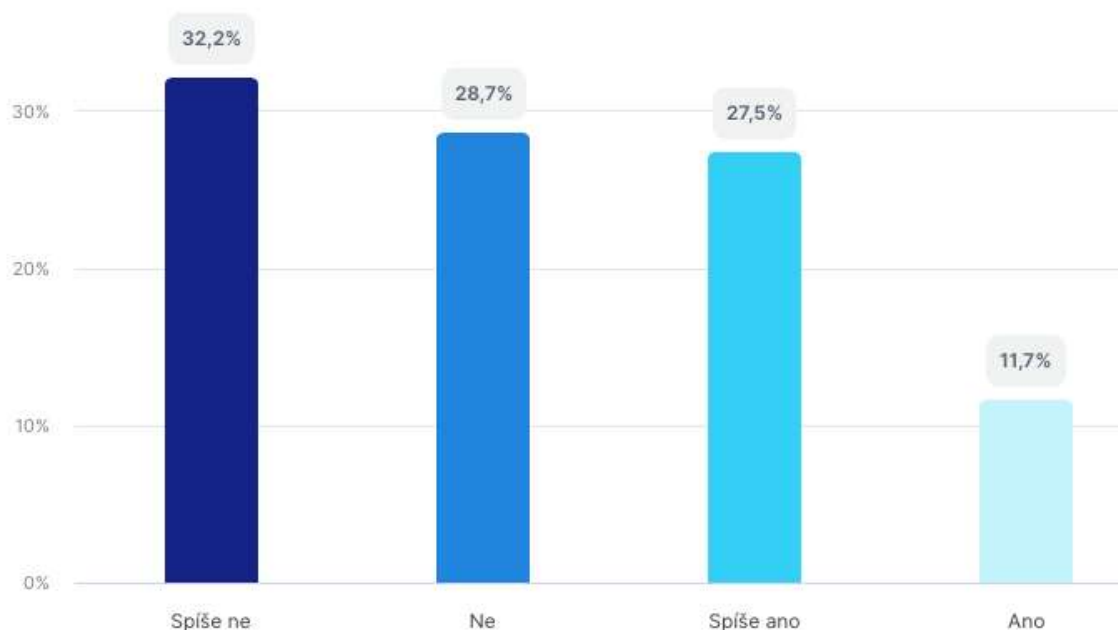
9. Cítíte pocit nedůvěry vůči uprchlíkům, kteří opustili Sýrii a jejichž počty na hranicích ČR v posledním roce rostly, více, než vůči ostatním cizincům?

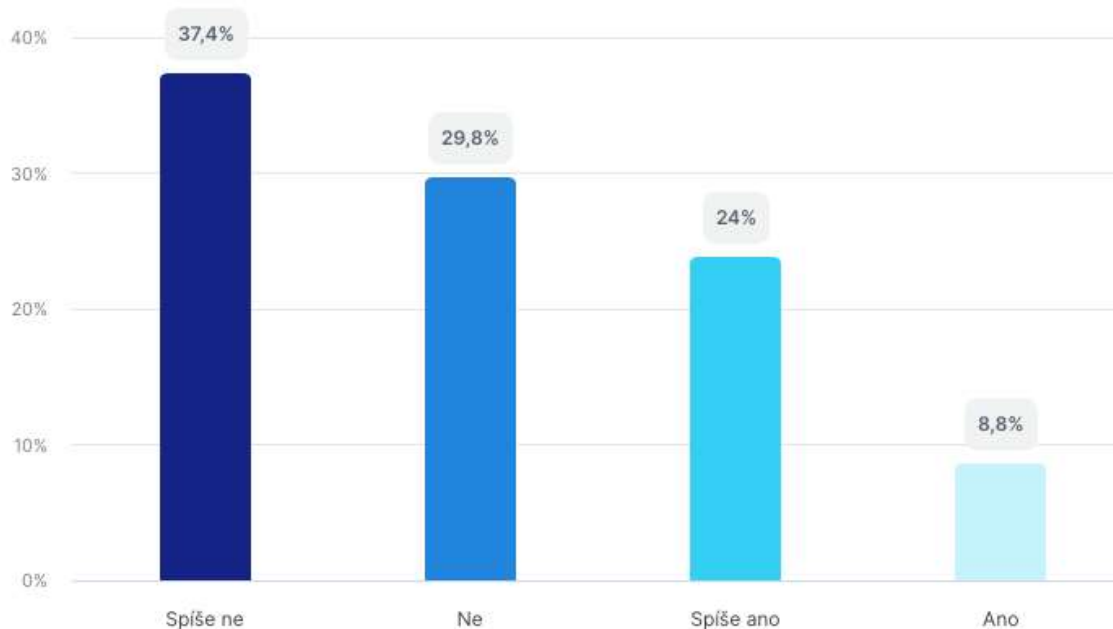
10. Cítíte pocit nedůvěry vůči uprchlíkům, kteří opustili Ukrajinu z důvodu válečného konfliktu, více, než vůči ostatním cizincům?

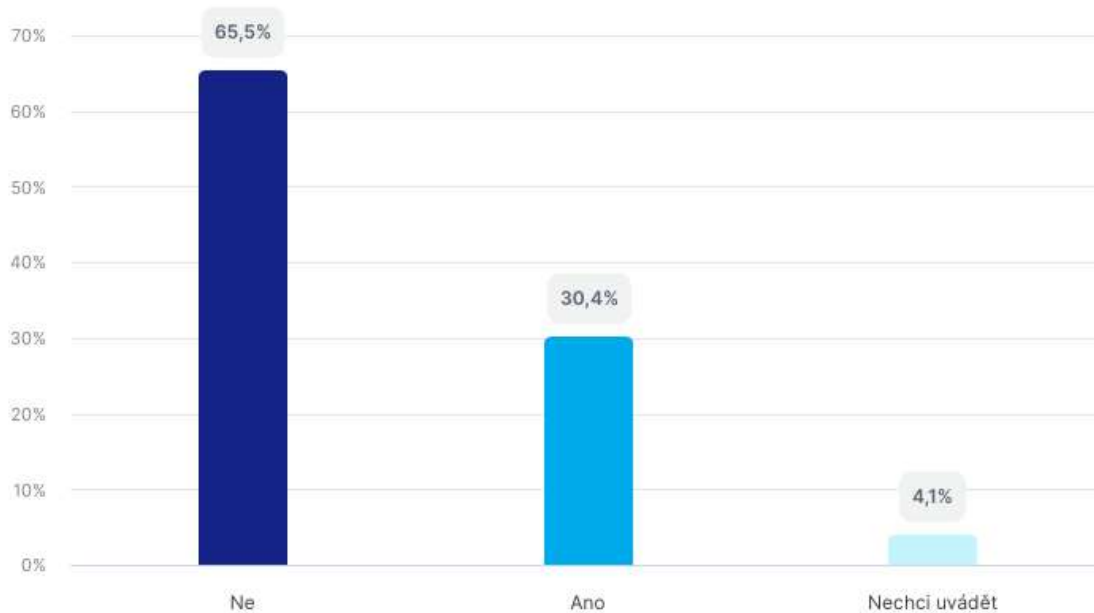
11. Nahlížíte na protiprávní chování cizinců v ČR rizikověji, než na protiprávní chování českých občanů?

12. Máte dojem, že státní složky (PČR, soudy) nahlíží na protiprávní chování cizinců shovívavěji?

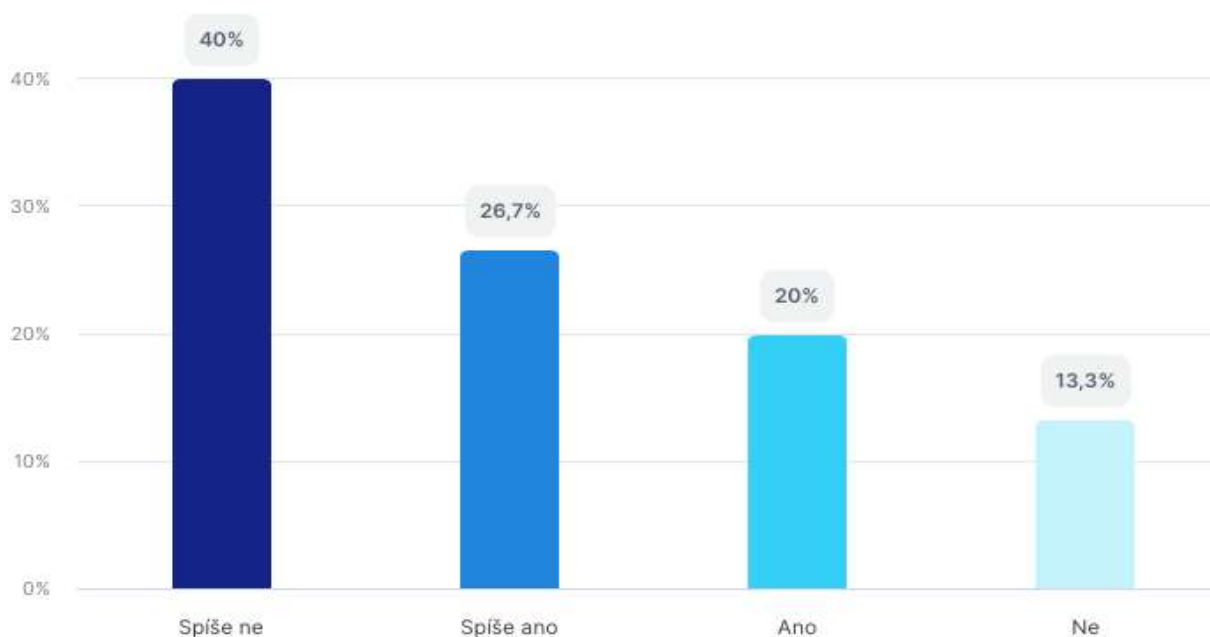
13. Byl/a jste někdy přímým svědkem protiprávního jednání cizince?

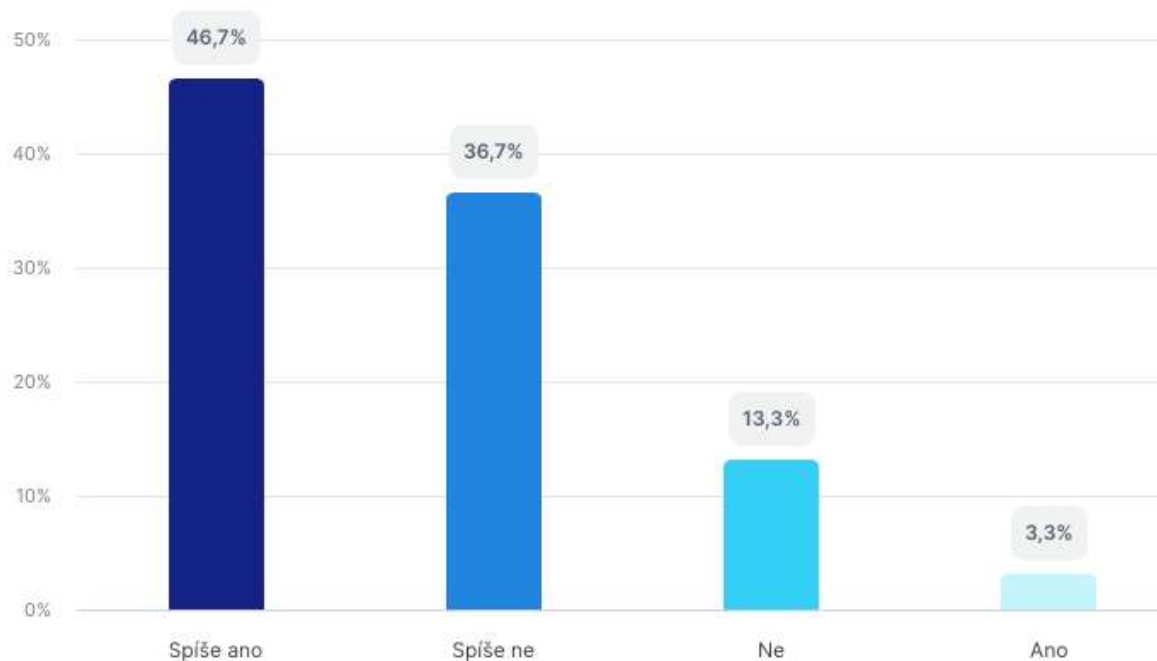
2.2.3 Hodnocení užší části dotazníku

Ve druhé části jsem se rozhodl náhodným losem určit z každé ze tří věkových skupin dospělé populace 10 respondentů, jejichž odpovědi budou sloužit k objektivnímu zkoumání. Pro tento postup jsem se rozhodl proto, že by odpovědi, kdy celkový počet respondentů nezastupuje každou věkovou skupinu v podobném počtu, neodpovídaly názorům všech skupin osob, nýbrž z většiny pouze mohutně zastoupené skupině respondentů ve věku od 18 do 30 let. V rámci objektivního výzkumu byly z 30 respondentů vylosovány odpovědi 18 žen a 12 mužů. Z vybraného vzorku pochází 21 osob z Ústeckého kraje, 8 z Prahy a 1 respondent z Libereckého kraje. Soubor odpovědí je zaznamenán níže.

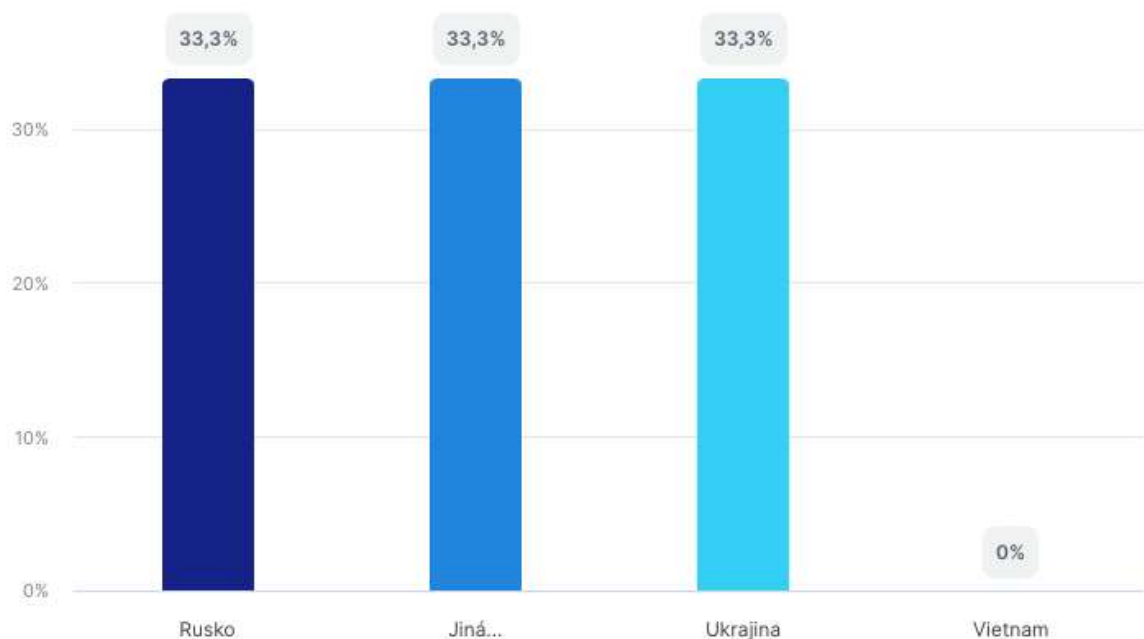
4. Vnímáte riziko protiprávního jednání cizinců ve svém okolí?

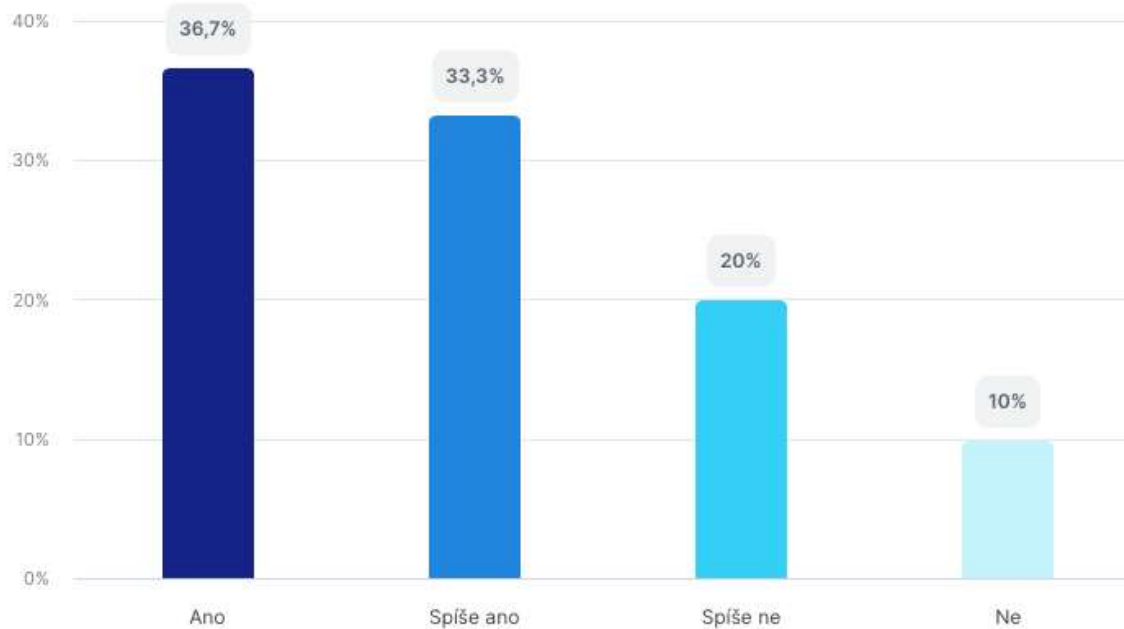
5. Cítíte, že by cizinci měli na území ČR častější sklony k protiprávnímu jednání, než občané ČR?

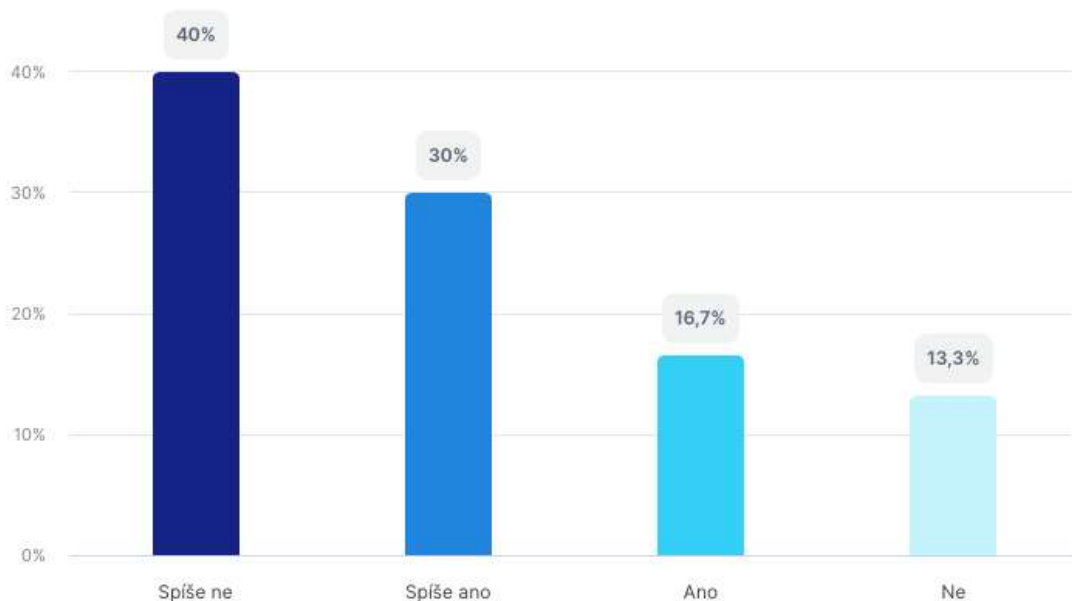
6. Občané které země ve Vás vyvolávají největší nedůvěru spojenou s protiprávním chováním?

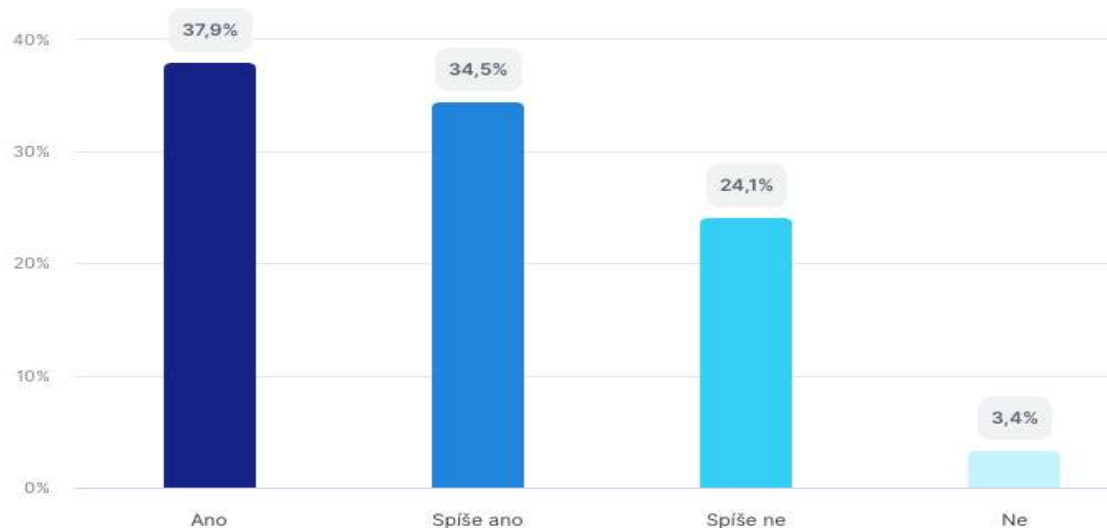
7. Vnímáte zvýšený počet cizinců ve vašem okolí po vypuknutí ukrajinské migrační krize?

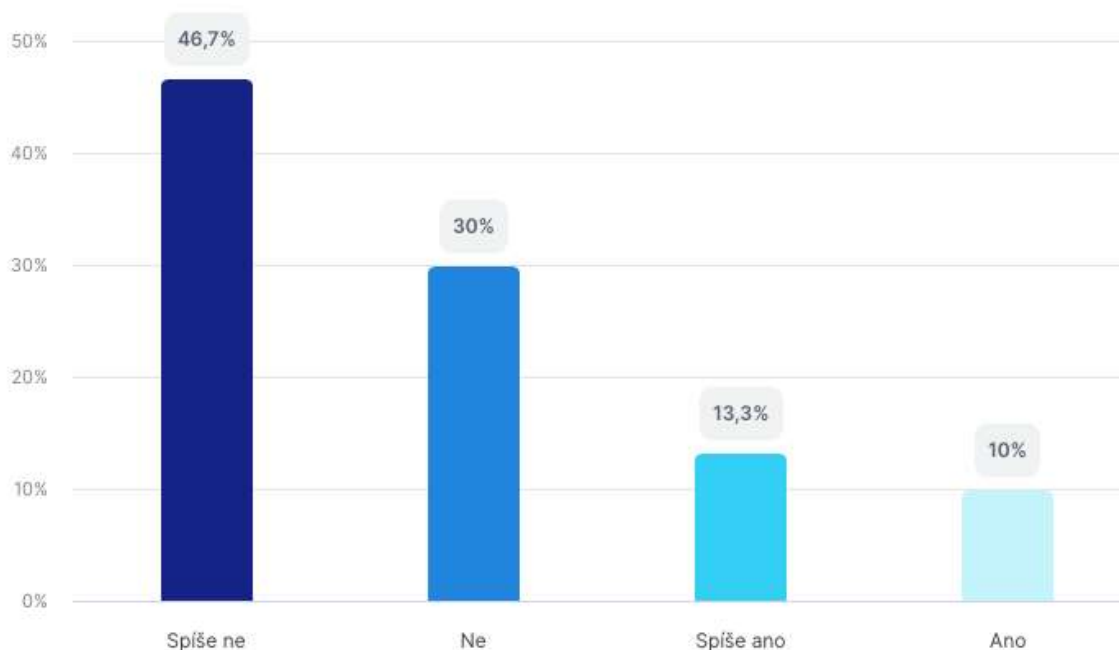
8. Vyvolávají ve Vás uprchlíci, kteří přišli do ČR během ukrajinské migrační krize, dojem, že by se mohla úroveň kriminality v ČR, vlivem jejich pobytu zde, zvýšit?

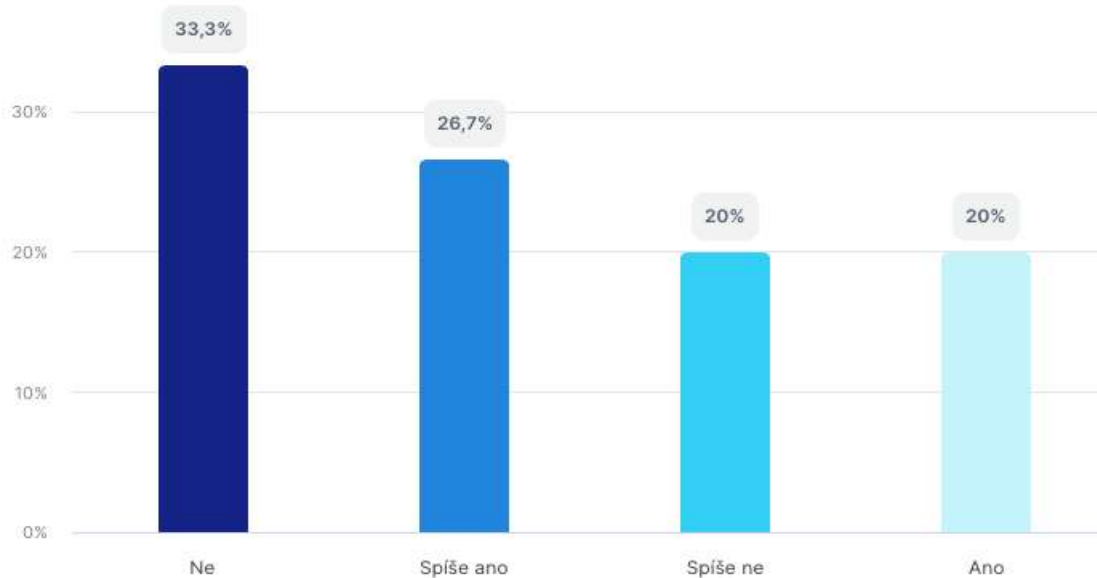
9. Cítíte pocit nedůvěry vůči uprchlíkům, kteří opustili Sýrii a jejichž počty na hranicích ČR v posledním roce rostly, více, než vůči ostatním cizincům?

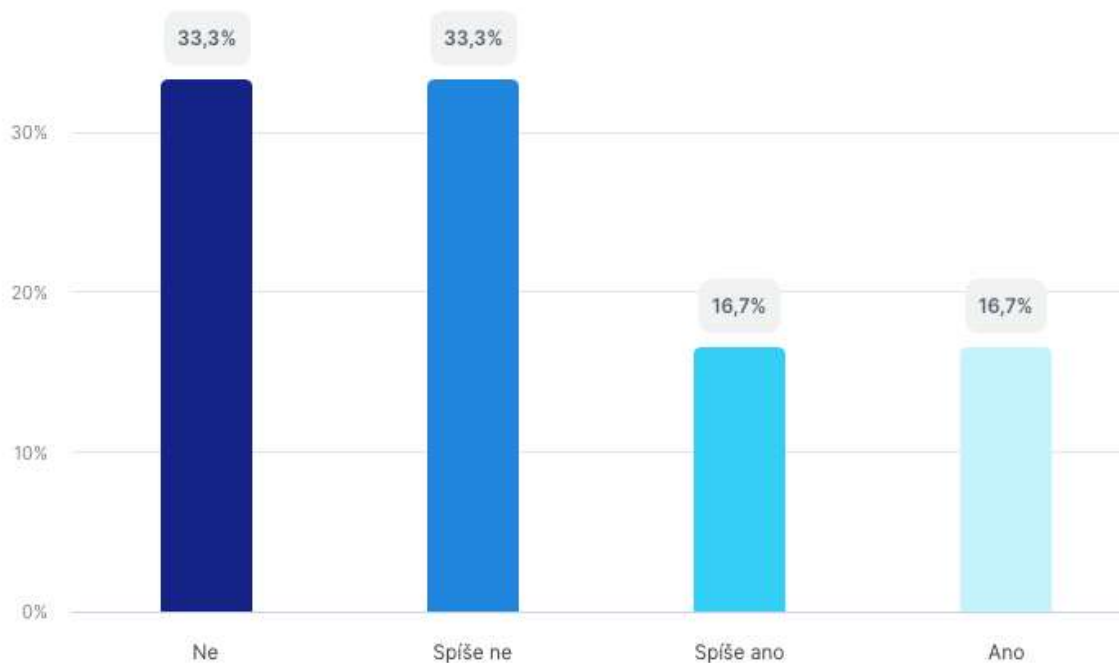
10. Cítíte pocit nedůvěry vůči uprchlíkům, kteří opustili Ukrajinu z důvodu válečného konfliktu, více, než vůči ostatním cizincům?

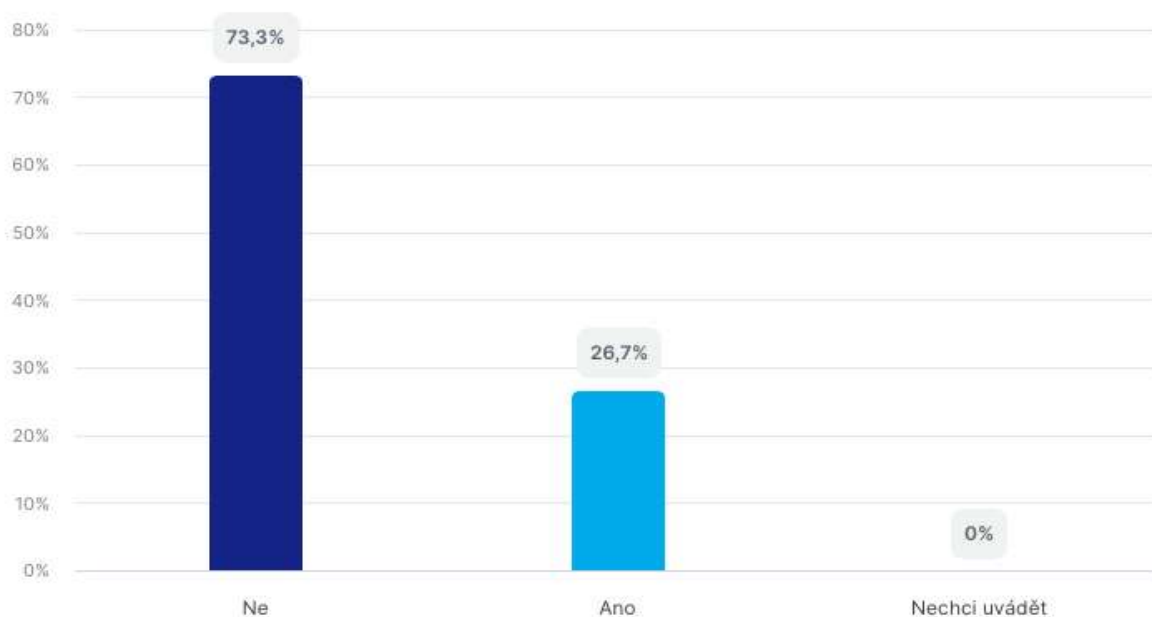
11. Nahlížíte na protiprávní chování cizinců v ČR rizikověji, než na protiprávní chování českých občanů?

12. Máte dojem, že státní složky (PČR, soudy) nahlíží na protiprávní chování cizinců shovívavěji?

13. Byl/a jste někdy přímým svědkem protiprávního jednání cizince?

2.2.4 Závěr dotazníku

Závěrová část slouží k porovnání hodnot u jednotlivých otázek. Vytvoření užšího dotazníku založeném na proporcionálním zastoupení všech věkových kategorií ve stejném poměru mělo zaručit jistotu, že žádná věková skupina nebude v hodnotě svých názorů upozaděna. U otázky č. 4 je patrná téměř naprostá shoda mezi množinou všech osob a užším výběrem. Otázka č. 5 naznačuje, že snížený poměr osob z mladší věkové skupiny a poměrově vyšší počet starších respondentů přináší změnu v nejfrekventovanějším typu odpovědí, nová nejčastější odpověď zaznamenala nárůst zhruba o 13 %. Zatímco u otázky č. 6 byla u celkového počtu respondentů vnímána nedůvěra spojená s protiprávním chováním nejčastěji u občanů Ruska, v objektivním grafu se hodnoty vyrovnaly, z jedné třetiny jsou shodně vnímáni občané Ukrajiny, Ruska a ostatních států, z nich byli nejčastěji jmenováni cizinci pocházející z afrických či arabských států. U otázky č. 7 spolu typy odpovědí mezi oběma druhy vyhodnocení korespondují. Co však není shodné, to je poměr zastoupení jednotlivých odpovědí. Zatímco v souhrnné části je míra odpovědi „Ano“ na

hodnotě 57,9 %, v poměrné části je to pouze 36,7 %. Tento rozdíl by mohl být zapříčiněn i sníženým počtem respondentů pocházejících z Prahy, kde jsou pocitově zástupci cizích států vnímáni častěji. Otázky č. 8, 9 a 10 vykazují velmi podobné hodnoty mezi oběma skupinami respondentů. U otázky č. 11 je sice graf obou skupin částečně podobný, nicméně zastoupení jednotlivých odpovědí je v odlišném pořadí. Zatímco u množiny všech odpovědí jsou nejčastěji zastoupeny odpovědi „Spíše ne“ a „Ne“, odpovědi se souhlasným motivem byly v proporčním měřítku navýšeny o 7,5 %. Otázka č. 12 také vykazuje stejné názorové hodnoty mezi oběma skupinami, zaznamenává pouze odchylky v rámci „intenzity“ souhlasu nebo nesouhlasu s otázkou. Poslední otázka značí mírný nárůst u množiny proporčního zastoupení respondentů, cca o 8,3 %, z toho je možné usoudit, že mladí lidé v celku o něco méně odpovídali souhlasně na otázku, zda někdy byli svědkem protiprávního jednání cizince.

Závěr

Hlavním cílem mé práce bylo seznámit čtenáře se vzorci chování, které jsou typické pro přicházející vlny cizinců, které se v důsledku mnoha faktorů snaží dostat z původního místa svého bydliště, často proti vůli svých budoucích hostitelů, na území jiných států. Tento jev je obecně označován jako migrace. Jevo migrace jsem se v práci rozhodl rozebrat především ve dvou odlišných hlediscích.

V tom prvním, užším, vnitrostátním, kdy si vytváří Česká republika svou vlastní migrační politiku, nicméně je současně její povinností dodržovat platné právní předpisy mezinárodního práva. Na druhé straně pak v pojetí členského státu jedné z nejdůležitějších mezinárodních organizací – Evropské unie. Rozhodnutí na unijní úrovni mají často větší či menší dopad jak na aktuální směřování politiky jednotlivých členských států, tak i na samotný život občanů v těchto členských státech.

Ve své diplomové práci se dále snažím nabídnout rozbor toho, kde a proč vznikaly první migrační tlaky, historický vzhled do původu migrace, z čehož při srovnání s aktuálními migračními teoriemi je čtenář schopen vyvodit, jakým způsobem se potřeby migrantů opouštět svá bydliště vyvíjely a změnily během průběhu let. V rámci každé kapitoly se zároveň snažím objektivně popsat jednotlivé faktory a činitele, které mohly mít důležitý vliv na to, v jakém stavu se nyní Evropa, jako hostitel obyvatelů mnoha jiných světadílů, nachází. Celkově jsou podle mě důležité především dva aspekty. Tím prvním je objektivně horší soubor životních podmínek, ve kterých migranti, do okamžiku opuštění své vlasti a snahy příchodu do Evropy, žijí. Je v zájmu celé Evropy, aby se tyto negativní předpoklady ještě více nezhoršovaly, protože horší stav podmínek pro život, jako je například nedostatek vody, potravin, infrastruktury či špatný stav zdravotnického a sociálního systému, může vézt k ještě častějším a objemnějším počtům přicházejících migrantů.

Dále si dovoluji si tvrdit, že stav kriminality cizinců v jednotlivých státech Evropské unie může přímo, více či méně, souviset s nastaveným trendem, kterým se rozhodla EU v oblasti přijímání migrantů ze třetích zemí směřovat.

Jednotlivé státy, jak jsem zjistil, nedokážou vždy zcela svévolně ovlivnit, kolik cizinců bude do jejich zemí přijímáno, ačkoliv se mohou vůči rozhodování unijních orgánů samozřejmě vymezit. Co ale ovlivnit dokážou, to je způsob, jakým budou k nově přicházejícím cizincům na svém území přistupovat. Začlenění cizinců do společnosti a jejich plnohodnotné zapojení do společenského fungování může přivodit spoustu pozitivních důsledků. Neměl by být považován za úspěch pouze stav, kdy v důsledku příchodu cizinců nedojde k náhlému nárůstu kriminality či podobných negativních sociálních faktorů nebo patologických jevů. Integroční snahy by měly být samozřejmě nastaveny mnohem optimističtěji. Existují klady, jako například zvýšení rozmanitosti kulturního vyžití, zaplnění prázdných pracovních pozic v podnicích nebo zvýšení personální konkurence v určitých sektorech, který bude vyvíjet tlak i na potřebu zvýšení kvality výkonu pracovníků. Těchto a mnoha dalších pozitiv může stát díky kvalitní formě integrace docílit. Na druhou stranu, pokud státy na regionální úrovni nebudou schopny zajistit kvalitní integrační mechanismy, které by vedly k hladkému zapojení cizinců do společnosti, můžou dojít majoritní obyvatelé k přesvědčení, že chyba není v nespolehlivě nastaveném integračním procesu budování vztahů mezi cizinci a občanskou společností, nýbrž pouze v cizincích samotných a v jejich neschopnosti adaptovat se na nové prostředí.

Rád bych odkázal na kapitolu **2.1**, kde poukazuji na shromáždění dat z policejních statistik České republiky za roky 2020, 2021 a 2022 a statistik Federálního úřadu kriminální policie SRN, kde jsem porovnal kriminalitu cizinců z hlediska počtu jednotlivých druhů trestných činů cizinců a jejich podílu na celkové kriminalitě v těchto státech. Na základě této komparace je možné vyvodit, že Česká republika zvládá integraci cizinců, minimálně v bezpečnostní oblasti, mnohem lépe. Toto tvrzení podporuje i porovnání indexů kriminality obou států.

Pro účely vlastního zjištění, jak v dnešní době občané vnímají zvýšenou přítomnost migrantů na našem území, a s ním spojenou kriminalitu cizinců, jsem se rozhodl vytvořit dotazník na téma Kriminalita cizinců v souvislosti s aktuální migrační krizí, na který se mi podařilo shromáždit dohromady 171 odpovědí. Obsahem dotazníkových otázek bylo, jak vnímají respondenti obecně přítomnost cizinců na našem území, jejich postoj vůči zvýšenému počtu cizinců na území

ČR nebo dotaz na to, v jaké míře vnímají respondenti rizikovost možných protiprávních aktivit cizinců. Jelikož je téma migrace a kriminality cizinců velmi často skloňováno v mnoha médiích, řekl bych, že i zájem občanů o tuto problematiku je vysoký. Vyhodnocení dotazníku je možné najít v kapitole **2.2**.

Poslední myšlenkou by měl být osobní názor, postupně formovaný vlastní tvorbou práce. Věřím, že pokud budou cizinci ze třetích zemí, kteří přicházejí na naše území, stále vnímáni pouze jako celek, který prokluzuje pohraničním kontrolám Schengenu mezi prsty a nezákonně se dostává na území členských států, budou cizinci i nadále vnímáni českou většinovou společností s určitou dávkou nedůvěry a skepse. V tomto ohledu si myslím, že občané začnou cizince vnímat seriózně a bez obav až v okamžiku, kdy budou věřit funkčnosti nastaveného systému. Proto je potřebné, aby se Evropská unie snažila co nejvíce redukovat nelegální migraci osob, které se snaží dostat bez povolení na území Schengenu. Redukce počtů nelegálních migrantů se dočkáme nejlépe zkvalitněním ochrany vnějších hranic, které zajišťují především státy sousedící s třetími zeměmi. Bez jejich důsledné práce totiž nikdy nedojde ke stavu, který by se alespoň přibližoval optimálnímu nastavení.

Seznam použitých zdrojů

Právní úprava:

Smlouva o Evropské unii. In: Úřední věstník Evropské unie. 2012.
Dostupné také z: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0008.02/DOC_1&format=PDF

Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů. 23.12.1999. §1. Dostupný také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-326>

Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů. 23.12.1999. §1. Dostupný také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-325?text=azylová%20zař%C3%ADzen%C3%AD>

Zákon č. 221/2003 Sb., o dočasné ochraně cizinců. 31.7.2003. §1. Dostupný také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-221#f2438355>

Zákon č. 191/2016 Sb. o ochraně státních hranic České republiky a o změně souvisejících zákonů. 17.6.2016. §1. Dostupný také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-191#f5831337>

Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů. 23.12.1999. §65-68. Dostupný také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-326>

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, 9.2.2009. §341, §342. Dostupný také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

Monografie a učebnice:

- [1] ROŽŇÁK, Petr a Karel KUBEČKA. Země Visegrádu a migrace: fenomén procesu migrace, integrace a reintegrace v kontextu bezpečnosti zemí V4. Ostrava: Key Publishing, 2018. Monografie (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-292-1.

- [2] KUBIŠTA, Václav. Mezinárodní obchod a migrace. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-655-2.
- [3] RIEGL, Martin a Bohumil DOBOŠ, ed. Mezinárodní migrace pohledem politických věd: historie, teorie a současné otázky. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2021. ISBN 978-80-87558-35-5.
- [4] SKŘEJPEK, Michal, Petr BĚLOVSKÝ a Kamila STLOUKALOVÁ, ed. Cizinci, hranice a integrace v dějinách. Praha: Auditorium, 2016. ISBN 978-80-87284-62-9.
- [5] LHOŤAN, Lukáš. Třetí vlna - islamizace, masová migrace a Rusko. V Pstruží: Lukáš Lhoťan, 2022. ISBN 978-80-88352-11-2.
- [6] POŘÍZEK, Pavel. Vstup cizince na území státu: pohled mezinárodního, unijního a českého práva. Praha: Linde Praha, 2013. ISBN 978-80-7201-907-6.
- [7] COLLIER, Paul. Exodus: jak migrace mění náš svět. Přeložil Blanka BOBOKOVÁ, přeložil Vincent RICHARDS. Praha: Libri, 2017. ISBN 978-80-7277-557-6.
- [8] BŘICHÁČEK, Tomáš. Unie ve víru migrační krize. Praha: Institut Václava Klause, 2016. Publikace (Institut Václava Klause). ISBN 978-80-7542-023-7.
- [9] PÍTROVÁ, Lenka. Aktuální právní aspekty migrace. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-162-5.
- [10] ROŽŇÁK, Petr. Mechanismy fungování Evropské unie: in quorum gratiam?. Ostrava: Key Publishing, 2015. Monografie (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-237-2.
- [11] DRBOHLAV, Dušan, ed. Nelegální ekonomické aktivity migrantů: (Česko v evropském kontextu). V Praze: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1552-3.
- [12] KELLER, Jan. Evropské rozpory ve světle migrace. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2017. Sociologické aktuality.
- [13] JELÍNEK, Jiří. Kriminologie. Praha: Leges, 2021. Teoretik. ISBN 978-80-7502-499-2.

- [14] GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. Kriminologie. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5.

Noviny a časopisy:

- [15] Slovo: Stojíme za Ukrajinou. 2022. Praha: Slovo 21, 2022.

Internetové zdroje:

- [16] Migrační toky na západních trasách. Rada Evropské unie [online]. 2022 [cit. 2022-12-02]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/eu-migration-policy/western-routes/>
- [17] Migratory routes. Frontex.europa.eu [online]. FRONTEX, 2022 [cit. 2022-12-02]. Dostupné z: <https://frontex.europa.eu/we-know/migratory-routes/central-mediterranean-route/>
- [18] Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky 2021 [online]. 2022 [cit. 2022-12-02]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/vyrocní-zpravy-o-situaci-v-oblasti-migrace-a-integrace.aspx>
- [19] Čtvrtletní zpráva o migraci: III. 2022 [online]. Ministerstvo vnitra České republiky, 2022 [cit. 2023-02-11]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/ctvrtletni-zpravy-o-situaci-v-oblasti-migrace.aspx>
- [20] Mezinárodní ochrana: Dublinský systém. Ministerstvo vnitra České republiky [online]. 2022 [cit. 2022-12-08]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/dublinsky-system.aspx>
- [21] Legislativa - Aktuální informace o migraci: Obecné normy. Ministerstvo vnitra České republiky: Odbor azylové a migrační politiky [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/migrace-web-legislativa-legislativa.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d>

- [22] Legislativa - Aktuální informace o migraci: Mezinárodní ochrana (včetně dočasné ochrany). Ministerstvo vnitra České republiky: Odbor azylové a migrační politiky [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/migrace-web-legislativa-legislativa.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>
- [23] Legislativa - Aktuální informace o migraci: Legální migrace. Ministerstvo vnitra České republiky: Odbor azylové a migrační politiky [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/migrace-web-legislativa-legislativa.aspx?q=Y2hudW09Mw%3d%3d>
- [24] Legislativa - Aktuální informace o migraci: Ochrana hranic a schengenská spolupráce. Ministerstvo vnitra České republiky: Odbor azylové a migrační politiky [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/migrace-web-legislativa-legislativa.aspx?q=Y2hudW09NQ%3d%3d>
- [25] Legální migrace: Obecně o legální migraci z pohledu ministerstva vnitra. Ministerstvo vnitra České republiky: Odbor azylové a migrační politiky [online]. [cit. 2023-01-25]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/legalni-migrace.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d>
- [26] Legální migrace: Občané třetích zemí. Ministerstvo vnitra České republiky: Odbor azylové a migrační politiky [online]. [cit. 2023-01-25]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/legalni-migrace.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>
- [27] Statistiky: Cizinci s povoleným pobytem [online]. Odbor azylové a migrační politiky, 2022 [cit. 2023-02-02]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/docDetail.aspx?docid=21609249&docType=ART&chnum=2>
- [28] Strategie migrační politiky České republiky [online]. Ministerstvo vnitra, 2015 [cit. 2023-02-11]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/strategie-strategie-migracni-politiky-cr.aspx>

- [29] Mezinárodní ochrana: Azyl a uprchlictví. Ministerstvo vnitra České republiky: Odbor azylové a migrační politiky [online]. 2018 [cit. 2023-02-12]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/nase-hlavni-temata-mezinarodni-ochrana-mezinarodni-ochrana.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d>
- [30] Infografika: Dočasná ochrana vysídlených osob poskytovaná EU. Evropská rada: Rada Evropská unie [online]. Evropská unie, 2022 [cit. 2023-02-12]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/infographics/temporary-protection-displaced-persons/>
- [31] Zpravodajství: Nelegální migrace v ČR v období od 1. 1. 2022 do 31. 12. 2022. Policie České republiky: Služba cizinecké policie [online]. 2023 [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/nelegalni-migrace-v-cr-v-obdobi-od-1-1-2022-do-31-12-2022.aspx>
- [32] Návraty: Obecně o návratech. Ministerstvo vnitra České republiky: Odbor azylové a migrační politiky [online]. [cit. 2023-02-07]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/navraty.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d>
- [33] Infografika – Nouzový svěřenský fond EU pro Afriku. Rada Evropské unie [online]. 2022 [cit. 2022-12-07]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/infographics/eu-trust-fund-africa/>
- [34] Integrace cizinců: Činnost krajů, obcí a nestátních neziskových organizací. Ministerstvo vnitra České republiky: Odbor azylové a migrační politiky [online]. [cit. 2023-02-14]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/integrace-cizincu.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d>
- [35] Výroční zpráva 2021: Poslání a struktura. Správa uprchlických zařízení MV, 20 [online]. [cit. 2023-02-14]. Dostupné z: <https://www.suz.cz/kdo-jsme/historie-a-soucasnost/>
- [36] Kriminalita: Statistické přehledy kriminality. Policie České republiky [online]. [cit. 2023-02-15]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

Zahraníční internetové zdroje

- [37] Migratory map. Frontex.europa.eu [online]. FRONTEX, 2022 [cit. 2022-12-02]. Dostupné z: <https://frontex.europa.eu/we-know/migratory-map/>
- [38] Migratory routes. Frontex.europa.eu [online]. FRONTEX, 2022 [cit. 2022-12-02]. Dostupné z: <https://frontex.europa.eu/we-know/migratory-routes/eastern-mediterranean-route/>
- [39] Migratory routes. Frontex.europa.eu [online]. FRONTEX, 2022 [cit. 2022-12-04]. Dostupné z: <https://frontex.europa.eu/we-know/migratory-routes/western-balkan-route/>
- [40] Polizeiliche Kriminalstatistik: Grundtabelle [online]. 2020. Bundesrepublik Deutschland: Bundeskriminalamt, 2021 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.bka.de/DE/AktuelleInformationen/StatistikenLagebilder/PolizeilicheKriminalstatistik/PKS2020/PKSTabellen/BundFalltabellen/bundfalltabellen.html?nn=145488>
- [41] Polizeiliche Kriminalstatistik: Grundtabelle [online]. 2021. Bundesrepublik Deutschland: Bundeskriminalamt, 2022 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.bka.de/DE/AktuelleInformationen/StatistikenLagebilder/PolizeilicheKriminalstatistik/PKS2021/PKSTabellen/BundFalltabellen/bundfalltabellen.html?nn=194190>